

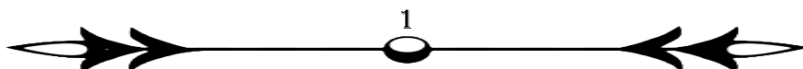
Міністерство освіти і науки України
Чернівецький національний університет імені
Юрія Федьковича

І. С. Грималовський, О. В. Криштанович,
Н. М. Попович, М. В. Філіпчук

**УКРАЇНСЬКА МОВА ЗА ПРОФЕСІЙНИМ
СПРЯМУВАННЯМ**

*(практикум для студентів економічних
спеціальностей)*

Чернівці
Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича
2019

Друкується за ухвалою Вченої ради
Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича
(протокол № 6 від 29. 05. 2019)

Рецензенти:

Мороз Т. В. – кандидат філологічних наук, доцент кафедри методики викладання суспільно-гуманітарних дисциплін Інституту післядипломної педагогічної освіти Чернівецької області;

Шутак А. Б. – кандидат філологічних наук, доцент кафедри суспільних наук та українознавства ВДНЗ України «Буковинський державний медичний університет».

Автори частин:

вступ; історичне минуле української мови та її сучасний правовий статус; стилі сучасної української літературної мови – **І. С. Грималовський;**

культура усного мовлення; культура писемного мовлення; словник типових помилок у мовленні економістів – **О. В. Криштанович;**

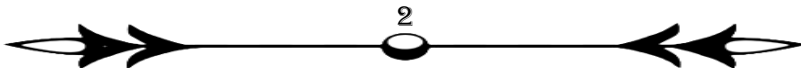
лексичні та стилістичні норми сучасної української літературної мови; морфологічні норми сучасної української літературної мови – **Н. М. Попович;**

синтаксичні норми сучасної української літературної мови; сучасний документ: норми, правила, варіанти – **М. В. Філіпчук.**

Грималовський І. С.

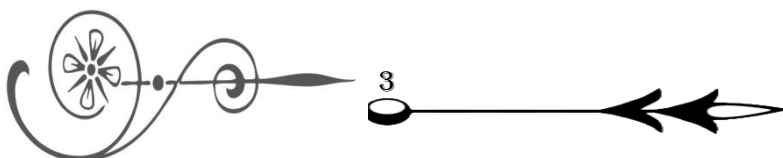
Г-84 Українська мова за професійним спрямуванням :
практикум для студентів економічних спеціальностей /
І. С. Грималовський, О. В. Криштанович, Н. М. Попович,
М. В. Філіпчук. – Чернівці : Чернівецьк. нац. ун-т ім. Ю. Федь
ковича, 2019. – 102 с.

Пропонований посібник містить теоретичні відомості та практичні завдання, що покликані підвищити у майбутніх економістів загальний рівень володіння усною та писемною формами мови, збагатити їх знаннями з історії мови та стилістики, поліпшити їхню комунікативну культуру, пригадати основні відомості з граматики і синтаксису, поповнити словниковий запас, виробити вміння укладати найпоширеніші документи.

ЗМІСТ

Вступ.....	4
Історичне минуле української мови та її сучасний правовий статус.....	6
Стилi сучасної української літературної мови.....	19
Культура усного мовлення	35
Культура писемного мовлення.....	45
Лексичні та стилістичні норми сучасної української літературної мови	55
Словник типових помилок у мовленні економістів.....	73
Морфологічні норми сучасної української літературної мови	77
Синтаксичні норми сучасної української літературної мови	93
Сучасний документ: норми, правила, варіанти...	107
Тексти для тренувального редагування.....	131

ВСТУП

Шановні студенти!

Ви обрали для себе фах економіста – важливий і затребуваний у сучасному світі. Що ж є запорукою вашого майбутнього професійного зростання та успіху? Звичайно ж, добрі знання виробничої діяльності, законів ринку, фінансового обігу та інших особливостей економіки. Про це все ви довідаєтеся під час вивчення спеціальних дисциплін, пов'язаних із обраною спеціальністю.

Предмет *українська мова за професійним спрямуванням* не належить до кола фахових, але він є необхідним для майбутнього економіста.

Багато людей помилково вважають, що грамотно володіти мовою повинні тільки філологи, а представникам інших спеціальностей це не потрібно. Насправді кожен спеціаліст (а особливо – з вищою освітою) на високому рівні має знати і загальнолітературну мову, і «підмову» свого фаху – терміни, професіоналізми, сталі звороти тощо. Це стосується як писемної, так і усної форм мови.

В економічній галузі добре знання писемної мови допоможе укласти документ, написати діловий лист, створити дієву рекламу. Високий рівень володіння усною формою буде гарантією успішного результату ділових переговорів із бізнес-партнерами.

Пропонований підручник покликаний поглибити знання з української мови, здобуті в шкільному курсі, підвищити ваш загальний мовленнєвий рівень, а також дати загальні уявлення про «підмову» вашого фаху.

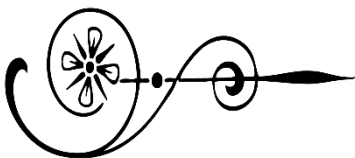
Вивчення української мови не повинно припинятися після складання іспиту з неї. Високкокваліфі-

кований спеціаліст постійно має підтримувати належний рівень володіння мовою, користуватися різними словниками, правописом та іншою довідковою літературою.

На жаль, упровадження української мови (а особливо в економічній галузі) відбувається не без труднощів. Часто від окремих можновладців можна почути таке: «Спочатку піднімемо економіку, а потім візьмемося за мову» або «Мова не має значення». Така думка є хибною. Ми всі повинні чітко усвідомити: тільки мова може об'єднати націю і забезпечити цілісність держави, що в результаті призведе до зростання економіки. «Нації вмирають не від інфаркту – спочатку їм відбирає мову», – слушно зауважувала Ліна Костенко. Тому державна політика у цій сфері мусить бути чіткою й однозначною, як в усіх цивілізованих країнах: без знання української мови неможливо ані здобути освіти, ані влаштуватися на престижну роботу. Кожен із нас має захищати мову, її захист повинен полягати в тому, щоб в офіційній сфері ми розмовляли виключно українською і вимагали цього від інших.

У добрий час! Успіхів вам у навчанні та майбутній професійній діяльності! Не цурайтеся української мови і не будьте байдужими до неї!

ІСТОРИЧНЕ МИНУЛЕ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ТА ЇЇ СУЧАСНИЙ ПРАВОВИЙ СТАТУС

1. Короткі відомості з історії української мови.
2. Походження назви *Україна*.
3. Українська мова – державна мова в Україні. Мови національних меншин.
4. Літературна мова як вищий щабель розвитку мови. Національна мова.

Література

Основна:

1. Бабич Н. Д. Історія української літературної мови : Практичний курс. Львів: Світ, 1993. 376 с.
2. Брайчевський М Ю. Походження слов'янської писемності. К.: Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2009. 154 с.
3. Історія української мови : Хрестоматія / Упорядники С. Я. Єрмоленко, А. К. Мойсієнко. К.: Либідь, 1996. 281 с.
4. Культура фахового мовлення / За ред. Бабич Н. Д. Чернівці: Книги – ХХІ, 2014. 556с.
5. Масенко А. Т. Мова і політика. К.: Соняшник, 1999. 100 с.
6. Огієнко І. (митрополит Іларіон). Історія української літературної мови. К.: Либідь, 1995. 296 с.
7. Огієнко І. Наука про рідномовні обов'язки. Друкарня оо. Василіян у Жовкві, 1936. 72 с.
8. Русанівський В. М. Історія української літературної мови. К.: АртЕк, 2001. 392 с.

Додаткова:

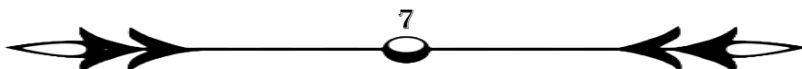
1. Півторак Г. Формування і діалектна диференціація давньоруської мови. К.: Наукова думка, 1988, 280 с.
2. Півторак Г. Українці: звідки ми і наша мова. К.: Наукова думка, 1993. 200 с.
3. Півторак Г. Походження українців, росіян, білорусів та їхніх мов. К. : Видавничий центр «Академія», 2001. 152 с.
4. Погрібний А. Г. Розмови про наболіле, або Якби ми вчилися так, як треба... К.: Прогноз, 2000. 320 с.
5. Ющук І. П. Мова – зброя стратегічна (політичний та психологічний аспекти мовного питання). // Дивослово, 2015. №6. С. 2 – 4.
6. Шевчук Ю. Мовна шизофренія. Quo vadis, Україно. Брустури: Дискурсус, 2015 60 с.

* * * * *

Вправа 1. *Ознайомтеся з основними відомостями щодо походження української мови.*

Усі сучасні слов'янські мови походять від **праслов'янської** (інша назва – *спільнослов'янська*). Вона не була мовою у сучасному розумінні цього слова – це умовна назва сукупності споріднених діалектів. Жодних доказів існування писемності у праслов'янський період не збереглося, але твердження про її цілковиту відсутність є, мабуть, занадто категоричним.

Часові рамки праслов'янської мови – від III тис. до н. е. по VI ст. н. е. На початку VII ст. н. е. вона розпалася на окремі мови, однією з яких була українська. У концепціях різних лінгвістів час постання нашої мови коливається від VII по IX ст. н. е. Варто наголосити, що після виокремлення з праслов'янської українська мова теж являла собою сукупність діалектів, але вони

були вже значно ближчими між собою і мали багато ознак, притаманних сучасній мові.

На жаль, українська мова тривалий час реалізовувалася переважно в усній формі, бо з прийняттям християнства на територію Київської Русі прийшла **старослов'янська**, яка й стала першою літературно-писемною мовою для всіх слов'ян, в т. ч. і наших предків. Вона була створена братами Кирилом і Мефодієм у II половині IX ст. спеціально для перекладів Святого Письма, літургійних текстів і молитов. За основу був узятий солуно-македонський діалект староболгарської мови (рідний для братів) і грецький синтаксис. *Це була штучна мова, нею ніколи ніхто у побуті не розмовляв.* За два століття вона зазнала помітних змін, увібравши на кожній території багато живомовних рис, оскільки місцеві переписувачі книг вносили до текстів свої правки: деякі слова писали згідно з народною (українською, сербською, болгарською) вимовою, а деякі замінювали більш зрозумілими відповідниками. У XI столітті старослов'янська мова була вже далекою від оригіналу, тому на цьому етапі вчені її називають **церковнослов'янською**. Саме ця мова мала помітний вплив на писемну традицію українців аж до кінця XVIII століття.

Суперечливими є думки мовознавців щодо існування в період Київської Русі ще однієї мови – **давньоруської**. У радянській лінгвістиці та історіографії панівною була теорія «колиски трьох братніх народів», згідно з якою Київську Русь вважали спільною батьківщиною для українців, білорусів і росіян, а давньоруську мову – їхньою прамовою, яка існувала з VII по XIII століття. Ця версія не була підкріплена жодними науковими аргументами, а мала суто ідеологічний характер. Справді, 700 років для зародження, формування, розвитку і занепаду мови – період занадто короткий.

Більшість сучасних учених на підставі аналізу писемних пам'яток висловлюють думку, що давньоруська – ще одна літературно-писемна мова Київської Русі, базована на місцевих, східнослов'янських джерелах. На розмовному ж рівні ніякої спільної мови не могло бути, а існували споріднені східнослов'янські діалекти. Старослов'янська і давньоруська мова взаємодіяли, впливали одна на одну, але перша вживалася у церковно-релігійних творах, а друга – у світських.

Після розпаду Київської Русі у XIII столітті і приєднання її земель до різних державних утворень писемні традиції продовжились у **староукраїнській літературній мові**. Так називалася поширена у XIV – XVIII ст. в Україні і Білорусі мова юридичних документів, проповідницької, історичної, художньої і наукової літератури. Характеризувалася строкатістю, оскільки містила старослов'янізми, елементи місцевих говірок, а також запозичення з інших мов – латинської, польської, російської.

У повсякденному ж спілкуванні люди послуговувалися тією мовою, яка виокремилася на початку нашої ери із праслов'янської. Цією ж мовою творили невмирущі фольклорні перлини – пісні, казки, легенди тощо. Називають її **українською народно-розмовною**. Саме нею І. П. Котляревський у кінці XVIII століття написав і видав поему «Енеїда», довівши таким чином, що українська мова придатна для літератури, а не тільки для хатнього вжитку. Письменник перервав багатовікову традицію базування української літературної мови на мертвій старослов'янщині і чітко дав зрозуміти, що народ повинен читати і писати тією мовою, якою повсякчас розмовляє. Саме тому І. П. Котляревського вважають **зачинателем нової української літературної мови**, а Т. Г. Шевченка, який розширив її стильові межі, збагатив

новими жанрами та вивів на значно якісніший рівень,
– основоположником.

Вправа 2. На запитання «Чому в багатьох українських регіонах майже не чути української мови?» часто у відповідь лунає: «Так склалося історично». А як ви вважаєте?

Насправді з кінця XVII до 90-их років XX століття вийшло понад 40 офіційних документів, які або обмежували права української мови, або звужували сферу її вживання, або забороняли українське книгодрукування. Нижче подаємо найбільш резонансні:

1720 рік – указ російського царя Петра I про заборону друкування українських книг у Києво-Печерській та Чернігівській друкарнях.

1769 рік – указ про вилучення в населення українських букварів та українських текстів із церковних книг.

1786 рік – заборона церковних відправ українською мовою, запровадження російської вимови церковнослов'янських текстів.

1863 рік – Валувський циркуляр (заборона видання релігійної та навчальної літератури).

1876 рік – Емський указ (доповнення Валувського циркуляра)

1881 рік – заборона виголошення церковних проповідей українською мовою.

1888 рік – указ царя Олександра III про заборону вживання української мови в офіційних установах і хрещення дітей українськими іменами.

1895 рік – заборона українських книжок для дітей.

1907 рік – закриття української періодичної преси.

1908 рік – указ сенату Російської імперії про «шкідливість» культурної та освітньої діяльності в Україні, «могущей вызвать последствия, угрожающие спокойствию и безопасности».

1914 рік – заборона царським режимом святкування 100-річчя від дня народження Т. Г. Шевченка; указ царя Миколи II про скасування української преси; заборона в окупованих російською армією Галичині та Буковині вживання української мови та друкування української періодики; розгром товариства «Просвіта».

1946 рік – постанова пленуму ЦК КП(б)У «Про перекирення і помилки у висвітленні історії української літератури у «Нарисі історії української літератури».

1951 рік – погромні статті в органі комуністичної партії – газеті «Правда», проти «націоналістичних ухилів в українській літературі», де, зокрема, був підданий різкій критиці вірш В. Сосюри «Любіть Україну».

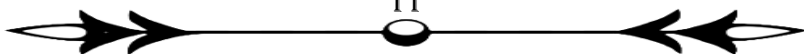
1959 рік – Верховна Рада УРСР ухвалила закон «Про зміцнення зв'язку школи з життям і про дальший розвиток народної освіти», який посилював русифікацію. Цим законом було дозволене необов'язкове (а «за бажанням батьків») вивчення української мови в школах України з російською мовою навчання.

1961 рік – прийняття нової програми КПРС на її XXII з'їзді, де проголошувалася політика «злиття націй і утворення нової історичної спільноти – радянського народу», що передбачало продовження інтенсивної русифікації усіх союзних республік.

1983 рік – постанова ЦК КПРС про посилення вивчення російської мови в школах і надбавку до зарплатні її вчителям.

Вправа 3. Прочитайте основні версії походження слова Україна. Відшукайте інші погляди на походження назви нашої держави.

Уперше назва *Україна* була письмово зафіксована у 1187 році в Іпатіївському списку «Повісті минулих літ», де літописець описує смерть переяславського князя Володимира Глібовича: «І плакали по ньому всі пере-

яславці... За ним же Україна багато потужила». Зрозуміло, що це не була Україна у сучасних адміністративних межах, а малися на увазі, як вважають науковці, землі навколо Києва.

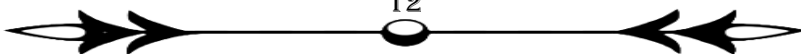
Незважаючи на свою давність, уперше як офіційна назва держави *Україна* була затверджена у 1918 році в часи Української Народної Республіки.

Походження назви *Україна* здавна привертало увагу дослідників, які висунули багато версій. Основні з них такі:

1. Польські історики-шовіністи виводили походження назви від слова «окраїна», насаджуючи таким чином думку, що Україна – це периферія, пограниччя Польщі. У наш час ця версія не має підтримки серед учених, і причини цього такі: по-перше, територія України (навіть давньої) занадто велика, щоб бути «окраїною»; по-друге, у польській мові немає слова «okraina»; по-третє, з погляду фонетики немає жодних передумов для зміни «о» на «у»: *окраїна* → *Україна*. Прихильником цієї версії був М. С. Грушевський

2. Український учений, історик, юрист, дипломат, поет, державний діяч періоду УНР Сергій Шелухин виводить походження назви *Україна* від дієслова *краяти*: **края[йа]ти** → **край** → **украй** (тобто частина території, наділена, або ж «украяна» певному племені) → **Україна**. Цю версію опосередковано підтверджує Пересопницьке Євангеліє, де слово *україна* багато разів ужите як загальна назва зі значенням «земля», «територія».

3. Згідно зі ще одним тлумаченням, назва *Україна* є складним словом і походить від словосполучення *країна антив*. Форма родового відмінка множини іменника *ути* (фонетичного варіанта від *анти*) у давній мові була *утъ*. Отже, *утъкраїна* → *уткраїна* (занепад **ъ** у слабкій позиції) → *україна* (спрощення у групі приголосних **ткр** → **кр**). Ця версія є суто гіпотетичною,

оскільки назви *утькраїна* не фіксує жодна писемна пам'ятка.

Вправа 4. Знайдіть в Інтернеті інформацію про життя і діяльність С. П. Шелухина. Яка його роль в українському державотворенні й утвердженні української мови?

Вправа 5 Ознайомтеся із наведеними визначеннями, вивчіть їх напам'ять.

Літературна мова – унормована, відшліфована майстрами слова форма загальнонародної мови, що обслуговує найрізноманітніші сфери суспільної діяльності людей: державні установи, пресу, науку, художню літературу, освіту, театр, побут. Реалізується в усній і писемній формі. Характеризується унормованістю, уніфікованістю (стандартністю), високою граматичною організацією, стилістичною диференціацією, наддіалектністю, поліфункціональністю.

Державна мова – закріплена традицією і/або законодавством мова, вживання якої обов'язкове в органах державного управління, громадських органах та організаціях, на підприємствах, у закладах освіти, науки, культури, у сферах зв'язку та інформатики.

Державна мова покликана виконувати функції: а) державного управління; б) міжнаціонального спілкування; в) загального інформаційного еквівалента; г) державного кордону в інформаційному просторі; ґ) об'єднання народу країни.

Національна мова – це мова, що є засобом усного й письмового спілкування нації. Включає в себе літературну мову, територіальні й соціальні діалекти, просторіччя, жаргонізми.

Вправа 6. Уважно прочитайте статтю 10 Конституції України. Чи усі в нашій державі дотри-

муються її положень? Що ви б запропонували для покращення становища української мови?

Державною мовою в Україні є українська мова.

Держава забезпечує всебічний розвиток і функціонування української мови в усіх сферах суспільного життя на всій території України.

В Україні гарантується вільний розвиток, використання і захист російської, інших мов національних меншин України.

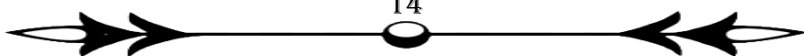
Держава сприяє вивченню мов міжнародного спілкування.

Застосування мов в Україні гарантується Конституцією України та визначається законом.

Вправа 7. Знайдіть інформацію про мовне законодавство в інших країнах. Чим воно відрізняється від українського і що має з ним спільного?

Вправа 8. Ознайомтеся з уривком із монографії «Історія української літературної мови» академіка В. М. Русанівського, присвяченим мові Т. Г. Шевченка. А як ви оцінюєте роль Великого Кобзаря у становленні української мови і нації? Поміркуйте, чому Шевченко актуальний і в наші дні.

Структурний феномен мови Шевченка полягає насамперед у тому, що вона, на відміну від мови Квітки-Основ'яненка чи навіть Котляревського, була зорієнтована на весь україномовний територіальний та історичний обшир. У ній, як і в мові Котляревського, ліричний струмінь злився з сатиричним, але горизонти лірики й сатири в Шевченка набагато ширші, ніж у будь-кого з його попередників. Як казав сам поет, «Енеїда» Котляревського – добра, а все-таки сміховина». А далі продовжував: «Покійний Основ'яненко дуже добре приглядався на народ, та не прислуховувався до язика, бо може його не чув у колисці од матері, а Гулак-Артемовський хоть і чув, та забув, бо в пани

постригся». Отже, предметом постійної уваги Кобзаря була не просто мова, а насамперед її зміст в устах народу та народні почуття. Ще одна не менш важлива особливість його мови – це те, що в ній при повному домінуванні народнорозмовного джерела знайшли належне структурне місце й елементи давніх слов'янських літературних мов.

Народнорозмовна основа поезії Т. Шевченка незаперечна. У ній органічно злилися пісенний фольклор і усна оповідь, доповнені всім тим, що збереглося від давніх мов, уживаних в Україні-Русі.

Вправа 9. *Український мовознавець із діаспори Юрій Шевчук означив сучасну українську мовну дійсність терміном **мовна шизофренія**, або лінгво-шизофренія. Прочитайте уривок із однойменної праці автора. Чи погоджуєтеся із його поглядом на описану проблему? Подискутуйте про це з колегами.*

Кожен українець нескінченну кількість разів був у ситуації, коли ті, хто зобов'язані обслужити його в закладі торгівлі чи розваг, вперто ігнорують українську мову клієнта і відповідають йому російською. Така дивна з точки зору здорового глузду мовна поведінка на публіці цілком вкладається в явище *шизогłosії*, яке ще в 1962 році описав американський лінгвіст Ейнар Гауген на прикладі негрів острова Гаїті та США. Шизогłosія – це мовний комплекс, відчуття неповноцінності рідної мови в порівнянні з мовою імперською... Свою рідну людина, уражена шизогłosією, сприймає як нижчу, неправильну, погану, а імперську – як вищу, правильну, добру. Шизогłosія живить відчуття сорому за власну мову й бажання натомість послуговуватися мовою колонізатора. В Україні мовна шизофренія перестала бути лише метафорою й реально провадить до шизогłosії, гострого відчуття мовної неповноцінності в мільйонів громадян.

Одним із поширених способів компенсації власної мовної неповноцінності стала популярна [...] теза, що «мова не має значення» і цілий ряд її варіацій, як, наприклад, «українцем можна бути, не знаючи мови і не бажаючи її знати», «російською мовою Україну можна любити не менше, як українською», [...] «людська гідність не включає повагу до мови» й особливо дивовижне твердження «Євромайдан був боротьбою не за мову, а за цінності відкритого суспільства». Усі ці гасла, з одного боку, – свідчення деградації загальної, а не лише мовної культури в Україні. Кожне по-своєму виправдовує намагання позбавити українську мову тієї цінності в очах українців, якою наділяє свою національну мову кожна модерна нація.

Вправа 10. Прочитайте висловлювання відомих людей про роль і значення рідної мови. Які міркування викликають у вас ці тези?

Народ, що не усвідомлює значення рідної мови для свого вищого духовного життя і сам її покидає й відрікається, виконує над собою самовбивство (Павло Шафарик).

Без усякої іншої науки ще можна обійтися, без знання рідної мови обійтися не можна (Олександр Олесь).

Мова – це не просто спосіб спілкування, а щось більш значуще. Мова – це всі глибинні пласти духовного життя народу, його історична пам'ять, найцінніше надбання віків, мова – це ще й музика, мелодика, фарби, буття, сучасна художня, інтелектуальна і мисленнєва діяльність народу (Олесь Гончар).

Мова – далеко не тільки засіб спілкування, тобто передачі вже готових думок, як нас усіх учили в імперській школі. Куди серйозніша її місія – бути способом народження тих думок: коли нема мови, людині просто нема чим думати (Оксана Забужко).

У всіх народів мова – це засіб спілкування, у нас це – фактор відчуження. Не інтелектуальне надбання століть, не код порозуміння, не першоеlement літератури, а з важкої руки імперії ще й досі для багатьох – це ознака націоналізму, сепаратизму, причина конфліктів і моральних травм. Людина розмовляє рідною мовою, а на неї озираються... (Ліна Костенко).

Раби – це нація, котра не має Слова. Тому й не може захистити себе (Оксана Пахльовська).

Спільна мова є одним з головних факторів, які забезпечують солідарність населення і, відповідно, стабільність держави. Не випадково спілкування, що заходить у глухий кут, визначають фразеологізмом «вони говорять різними мовами». Країна, в якій панують мова і культура колишнього колонізатора, не розвиватиметься як країна незалежна, а розвиватиметься як країна постколоніальна (Лариса Масенко).

Національна мова – це світ у різних звуках і словах. Знати її погано – це погано знати стан речей та істот у ньому, а значить, бути в ньому не органічною часткою, а чужорідним тілом (Надія Бабич).

Питання мови – питання стратегічного виживання нарівні із виробництвом своїх протитанкових ракет і бронетехніки (Сашко Лірник).

Вправа 11. Ознайомтеся з фрагментом «Науки про рідномовні обов'язки» видатного українського мовознавця і богослова Івана Огієнка. Яка, на вашу думку, роль сучасних студентів у збереженні і розвитку української мови? А що ви особисто для цього робите?

Студенти вищих шкіл і рідна мова

1. Студентство вищих шкіл – то найкращий цвіт нації, то найміцніший її ґрунт, на якому вона зростає.

2. Студентство вищих шкіл мусить бути одним із найсильніших двигунів розвою і консервації (збереження. – І. Г.) своєї соборної літературної мови.

3. Кожний студент вищої школи, якого б фаху він не навчався, мусить добре знати найперше свою соборну літературну мову й вимову, свій соборний правопис. Особливо ж мусять вони плекати вивчення складні (синтаксису. – І. Г.) своєї мови й пишатися її добрим знанням.

4. Конечний обов'язок кожного студента – добре знати Науку про рідномовні обов'язки й віддано працювати за її наказами та для проведення (втілення. – І. Г.) її в життя.

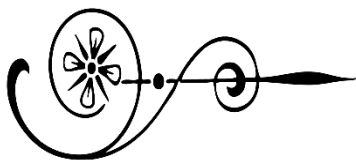
5. Студент вищої школи, де б він не вчився, мусить конче вчитися й зо своїх рідномовних підручників.

6. Студент вищої школи, де б він не вчився, мусить добре знати й рідномовну термінологію свого фаху.

7. Студент, що не знає своєї соборної літературної мови, чинить тим злочин супроти свого народу і стає йому зайвий, бо немає найсвятішого почуття – почуття одности (єдності. – І. Г.) нації.

8. Громадянство (суспільство. – І. Г.) мусить уживати всіх заходів, щоб виховувати серед свого студентства глибоке й міцне почуття всенаціональної одности як основи соборної літературної мови. (Орфографію й лексику оригіналу збережено).

Вправа 12. *Опрацюйте статтю українського мовознавця І. П. Юцука «Мова – зброя стратегічна (політичний та психологічний аспекти мовного питання)». (Див. список літератури). Обговоріть статтю з колегами в групі.*

СТИЛІ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРНОЇ МОВИ

1. Передумови поділу мови на стилі. Мовленнєва ситуація.
2. Визначення стилю.
3. Стилістична диференціація української літературної мови.

Література

Основна:

1. Бабоч Н. Д. Практична стилістика і культура української мови. Львів: Світ, 2003. 432 с.
2. Дудик П. С. Стилістика української мови : Навчальний посібник. К.: Видавничий центр «Академія», 2005. 368 с.
3. Коваль А. П. Практична стилістика сучасної української мови. К.: Вища школа, 1987. 352 с.
4. Кочан І. М., Токарська Ф. С. Культура рідної мови. Львів: Світ, 1996. 232 с.
5. Мацько Л. І., Мацько О. М., Сидоренко О. М. Стилістика української мови: Підручник. К.: Вища школа, 2003. 464 с.
6. Українська лінгвостилістика ХХ – початку ХХІ ст.: система понять і бібліографічні джерела. / відп. ред. С. Я. Єрмоленко. К.: Грамота, 2007, 368 с.

Додаткова:

1. Алексієнко Л. А. Мова науки і національна мова // Українська мова і сучасність. К.: НМК ВО, 1991. С. 33 – 38.
2. Беценко Т. Історія становлення та формування офіційно-ділового стилю української мови // Наук.

- вісник Ченівецького ун-ту. Чернівці: Рута, 2001. Вип. 117 – 118: Слов'янська філологія. С. 25 – 53.
3. Гавриш І. В. Українська наукова мова: проблеми і перспективи розвитку // Українська термінологія і сучасність. К., 1998, С. 60 – 62.
 4. Зелінська Н. В. Який він, науковий стиль? // Культура слова. 1990. Вип. 38. С. 13 – 17.
 5. Мацько О. М. Дипломатичний підстиль української мови // Наука і сучасність. К., 1998. Ч. 1. С. 194 – 199.
 6. Плотницька І. М. Стилїстика текстів сфери державного управління // Мова і культура. К., 2002. Вип. 4, т. 2, ч. 2: Культурологічний компонент мови. С. 43 – 48.
 7. Тименко Л. Жанрово-структурні різновиди офіційно-ділового стилю в українській мові // Українська термінологія і сучасність. К.: КНЕУ, 2001. Вип. 4. С. 98 – 101.

* * * * *

Вправа 13. *Ознайомтеся з відомостями про мовленнєву ситуацію. Поміркуйте, чи однаково ви розповідатимете про своє навчання в університеті батькам і друзям? А чим відрізнятиметься опис економічної ситуації в Україні у науковій статті й у масово-політичному виданні?*

Однією з основних функцій мови є комунікативна. За допомогою мови ми спілкуємося, передаємо й отримуємо певну інформацію, виражаємо різні емоції. У цьому мовцеві допомагає величезний набір мовних засобів, з яких йому потрібно вибрати необхідні для певної мовленнєвої ситуації. Останню зумовлюють такі чинники: де говоримо (офіційні / неофіційні обставини), з ким говоримо (одна особа / багато осіб), з якою метою

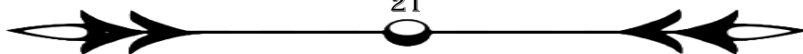
говоримо (спілкування / повідомлення / вплив). Отже, розповідаючи про одну і ту ж саму реалію (як усно, так і письмово) ми в різних мовленнєвих ситуаціях використовуємо не однаковий набір мовних засобів, бо говоримо в різних обставинах, з різними співрозмовниками, маємо різну мету, і – основне – хочемо, щоб адресат правильно нас зрозумів. Тобто стиль (або ж спосіб, манера) мовлення щоразу відрізняються. До речі, свідомо пристосовувати мовлення до різних ситуацій, аудиторій, слухачів уже вміли давньогрецькі та давньоримські оратори, які розрізняли звичайний, середній (елегантний) та високий стиль.

Вправа 14. Прочитайте визначення поняття стиль мови, вивчіть його напам'ять. Відшукайте у підручниках інші визначення цього поняття. Що між ними спільного і чим вони відрізняються?

Слово *стиль* своїм корінням сягає античних часів. У латинській мові *stylus* називали загострену дерев'яну, металеву або кістяну паличку, якою учні писали на покритих воском дощечках. За тривалий час значення слова розширилося, зараз воно є багатозначним та функціонує у різних галузях: мистецтві (стиль музики, живопису), психології (стиль поведінки), педагогіці (стиль викладання), модельній індустрії (стиль одягу, зачіски) і, звичайно ж, у мові.

Стиль мови – сукупність виражальних засобів, зумовлених потребами сфери, в якій їх використовують, а також метою висловлювання та особливостями змісту інформації.

Стиль не потрібно сплутувати з таким поняттям, як жанр – вид творів у галузі якого-небудь мистецтва, який характеризується певними сюжетними та стилістичними ознаками.

Вправа 15. Прочитайте короткі відомості про стилі української мови. Доповніть їх інформацією, отриманою в школі. Чи відомі вам інші підходи до виокремлення стилів мови? Проаналізуйте наведені зразки текстів кожного стилю.

Українська належить до високорозвинених літературних мов, тому має розгалужену систему стилів. Традиційно виокремлюють такі:

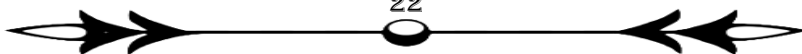
- **художній, або стиль художньої літератури;**
- **офіційно-діловий;**
- **науковий;**
- **публіцистичний;**
- **богословський;**
- **розмовний, або розмовно-побутовий.**

Стиль художньої літератури – найбільший і найпотужніший в українській мові. Основна його функція – вплив. Він покликаний впливати засобами художнього слова на розум і почуття читачів, формувати їх моральні якості та естетичні смаки. Головні ознаки художнього стилю: образність, поетичність, експресія. У текстах широко використовують слова в переносному значенні, омоніми, синоніми, антоніми, а також різноманітні художні засоби – метафори, епітети, порівняння тощо. Частіше, ніж в інших стилях, тут трапляються фразеологізми, прислів'я, приказки, ідіоми, крилаті вислови.

Художній стиль може містити засоби інших стилів, але тільки у разі необхідності, викликаній змістом твору. Він також може виходити за межі літературної мови, використовуючи позалітературні мовні засоби – діалектизми, жаргонізми, сленг (переважно це буває у прямій мові персонажів літературного твору).

Поділ стилю художньої літератури на підстили здійснюють відповідно до родів і жанрів:

- **епічний:** епопея, роман, повість, оповідання, новела, нарис;

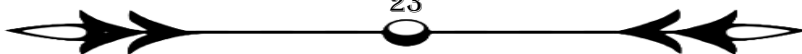

- **ліричний**: поема, балада, пісня, ліричний вірш;
- **драматичний**: драма, комедія, трагедія, мелодрама, водевіль;
- **комбінований**: ліро-епічний твір, драма-феєрія, усмішка тощо.

Зразок тексту:

Бігла осінь дотлілим попелом, сходило останнім жаром листя, що сипалось на залиті чавунні брами, у вікнах овальних квартир... клацали кватирки; обсипалось зотліле небо, і подих за фіранками важчав, – неначе зимові птахи, великими помахами зникали хмари, утовщуючись в сизі пелени; і схилився листопад короткими тінями від ніжок різьблених віденських стільців, а вулиці, полискуючи бруківкою, натягували на себе вузьке небо, і воно покотилося, обдате білим сумом: загуло тисячами гудків пароплавів, літаків, і довго ще кроки змішувались з кроками (О. Ульяновко).

Офіційно-діловий стиль обслуговує ділові контакти у державно-правовій та суспільно-виробничій сферах і громадянські потреби людей у типових ситуаціях. Основна його функція – повідомлення. Цей стиль називають найбільш стабільним, а навіть консервативним, бо тривалий час його жанри залишаються незмінними. У ньому індивідуальність мовця проявляється мінімально. Найголовніша його ознака – офіційність. Також суттєвими ознаками офіційно-ділового стилю є: документальність (повідомлення набуває характеру документа), стислість, чіткість, висока стандартизація, повна відсутність емоційно-експресивних засобів. У текстах активно використовують мовні кліше – стандартні вислови, що полегшують процес ділового спілкування: *прошу вашого дозволу, взяти до відома, контроль за виконанням наказу покладаю на...*

Офіційно-діловий стиль поділяють на такі підстилі:

- **Адміністративно-канцелярський (управлінський).** Функціонує у документах, що стосуються виробничої та адміністративної діяльності установ, підприємств, організацій. Жанри: заява, звіт, протокол тощо.

- **Юридичний.** Функціонує у документах суду, прокуратури, органів внутрішніх справ. Жанри: вирок суду, ордер на обшук, протокол огляду місця події тощо.

- **Законодавчий.** Застосовується у документах, створених найвищими органами державної влади. Жанри: Конституція, укази Президента, постанови Кабінету Міністрів, закони.

- **Дипломатичний.** Функціонує у документах, що стосуються міжнародної діяльності. Жанри: міжнародні угоди, ноти протесту тощо. Під час переговорів дипломатичний підстиль може реалізовуватися в усній формі.

Зразок тексту:

УКАЗ ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ

Про День української писемності та мови

На підтримку ініціативи громадських організацій та з урахуванням важливої ролі української мови в консолідації українського суспільства **постановляю:**

Установити в Україні День української писемності та мови, який відзначати щорічно 9 листопада в день вшанування пам'яті Преподобного Нестора-Літописця.

Президент України

Л. КУЧМА

м. Київ, 6 листопада 1997 року

N 1241/97

Науковий стиль відображає рівень науково-технічного прогресу, впливає на розвиток мислення людини, виробляє навички стандартизування і узагальнення явищ дійсності.

Основна функція цього стилю – повідомлення про результати досліджень, доведення теорій, обґрунтування гіпотез. Ознаки наукового стилю: об'єктивність, логічна послідовність, точність, доказовість, переконливість, лаконічність, відсутність емоційного забарвлення.

Серед мовних особливостей насамперед потрібно підкреслити вживання термінів – слів або словосполучень, що окреслюють спеціальне поняття певної галузі науки. Останніми роками активізувався процес становлення та оновлення української термінології. Тут варто, на наш погляд, зменшити потік іншомовних слів, особливо англіцизмів, і там, де можливо, створювати українські терміни, адже наша мова має для цього всі ресурси.

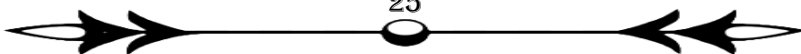
Для текстів наукового стилю (монографій, дисертацій, наукових статей, підручників для вищої школи і т. д.) характерна чітка структура, вони, як правило, поділені на розділи, підрозділи, пункти, підпункти, параграфи і т. д. Їх автори повинні пам'ятати про правила цитування й оформлення посилань.

Науковий стиль поділяють на такі підстилі:

- **Власне науковий.** Знаходить застосування у монографіях, дисертаціях, наукових статтях. Характеризується насиченістю вузькоспеціальною термінологією, тому тексти можуть зрозуміти переважно фахівці.

- **Науково-навчальний.** Застосовують у шкільних підручниках.

- **Науково-популярний.** Призначений для інформування нефахівців про результати наукових досліджень. Допускається емоційно-експресивне забарвлення (напр., у текстах для дітей).

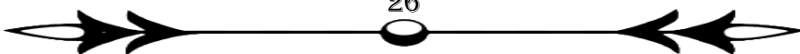
- **Виробничо-технічний.** Функціонує у технічних інструкціях.

Зразок тексту:

Серед заходів щодо зміцнення бюджетного потенціалу регіонів України особливо слід виділити поодальшу реалізацію реформи бюджетної децентралізації та забезпечення ефективності механізму бюджетного регулювання соціально-економічних процесів. Ці завдання вимагають забезпечення відповідності між фінансовими ресурсами місцевих бюджетів і делегованими їм повноваженнями шляхом визначення механізму їх покриття, адже нестача коштів може призвести до невиконання функцій органів місцевої влади. Податкова складова відіграє надзвичайно велику роль у структурі бюджетного потенціалу регіону, тому необхідним є впровадження заходів щодо підвищення ефективності місцевих податків і зборів шляхом удосконалення їх адміністрування та створення повної та прозорої системи обліку, що дасть змогу забезпечити здійснення ефективного фінансового контролю (Д. А. Міщенко).

Публіцистичний стиль. Назва походить від латинського слова *publicus* – суспільний, народний. Він забезпечує суспільні потреби, пов'язані з політикою, культурною, адміністративною та господарською діяльністю, навчанням. Цей стиль особливий тим, що поєднує в собі окремі ознаки і функції наукового, офіційно-ділового і художнього, але, на відміну від них, відзначається пропагандистським характером. Основна функція публіцистичного стилю – вплив, а завдання – активно агітувати читачів, переконувати їх у слушності певної думки, спонукати до суспільної активності, пропагувати прогресивні ідеї, вчення, знання, здоровий спосіб життя.

Мовні ознаки публіцистичного стилю досить різноманітні. Тут широко використовується суспільно-політична лексика. Для привернення уваги читача і впливу

на нього автори публіцистичних текстів використовують поєднання документально-фактологічної точності, логічності та достовірності з образністю, урочистістю, піднесеністю. Недоречним у публіцистичному стилі є надмірне вживання мовних штампів – готових зворотів і конструкцій, які позбавляють мову засобів масової інформації стилістичної виразності та образності (*битва за врожай, проходить червоною ниткою, взяти на озброєння*).

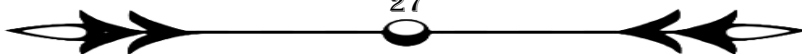
Дуже влучно про лінгвістичні особливості цього стилю сказав український мовознавець П. С. Дудик: «У мові немає таких слів, словосполучень, структур речення, яких не можна було б використати залежно від комунікативної потреби в публіцистичному стилі, тому публіцистичне мовлення вважається всеосяжним».

Публіцистичний стиль поділяють на такі підстили:

- **власне публіцистичний** (газетні статті);
- **художньо-публіцистичний** (памфлети, фейлетони, нариси, есе);
- **науково-публіцистичний** (критичні статті, аналітичні огляди).

Зразок тексту:

Українці – неймовірно творчі люди. Тому й революції у нас безпрецедентні. Взяти хоч би Автомайдан – нам не відомо жодного аналогічного явища в світі. Коріння цього суто українського феномена, безперечно, лежить ще у тачанках повстанців 1920-их років – Махна, Григор'єва, Тютюнника. А може, й у козацьких загонах Залізняка, чи ще давніше – у половецьких кошах, які налітали на монголів і потім розчинялись у степах, чи навіть у скіфських летючих загонах, які свого часу обскубли непереможну перську армію, як курку. Але головне, що об'єднує усі ці явища – не чотири колеса у воза, тачанки чи автомобіля. Головне – це ініціатива людей, які в один день

стають під одні знамена і починають діяти, довго не змовляючись (брати Капранови).

Богословський стиль (інші назви – релігійний, сакральний, конфесійний) став об'єктом уваги мовознавців лише на початку 90-их років ХХ століття, бо в радянські атеїстичні часи до сакральних текстів «не рекомендувалося» звертатися. А за часом виникнення він найдавніший серед стилів писемного мовлення, бо започаткувався ще в кінці Х століття, коли з прийняттям Київською Руссю християнства з'явилися перші переклади Святого Письма старослов'янською мовою.

Функція богословського стилю – вплив, а основне призначення полягає в тому, що вірянам він допомагає висловити свої молитовні прохання до Бога і святих, священнослужителям – звершувати культові ритуали і проповідувати слово Боже, ученим-релігієзнавцям – аналізувати сакральні тексти.

Найголовніша ознака цього стилю – урочистий і піднесений колорит, який створює велика кількість старослов'янізмів: *агнецъ, воздати, вознестися, блаженний, сотворіння, облачення, уповання, взивати, ректи* тощо. Також тут багато запозичень із старогрецької мови: *ангел, апостол, акафіст, Євангеліє, єпископ, ікона, монастир, псалом, панахида*; а такі слова, як *амінь, олтар* походять зі старосвєрейської.

Мова культових творів багата на епітети, метафори, порівняння, символи, алегорії.

Богословський стиль поділяють на такі підстили:

- **сакральний** (Святе Письмо, канонічні молитви);
- **літургійний** (літургійні тексти);
- **проповідницький** (проповіді);
- **науково-богословський** (наукові праці з християнського богослов'я);
- **навчально-богословський** (катехізиси, підручники з релігії для дітей);
- **художньо-богословський** (авторські молитви, переспіви біблійних текстів).

Зразок тексту:

Щасливий той чоловік, що боїться Господа, що ходить його шляхами.

Ти житимеш від праці рук твоїх, будеш щасливий, і добре тобі буде.

Жона твоя буде в домівці твоїй, як родюча виноградна лоза.

Сини твої, як пагінці з дерева оливкового, навкруги столу твого.

Ось так буде благословенний чоловік, що боїться Господа.

Благословить тебе Господь з неба і дасть тобі щасливу долю в усі дні життя твого.

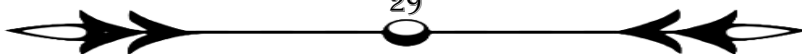
Побачиш ти онуків твоїх. Мир народеві Божому (Псалтир, псалом 127).

Розмовний (розмовно-побутовий) стиль у кожній мові є найдавнішим, оскільки започаткувався разом із виникненням мовлення і тривалий час був єдиним способом його реалізації.

Основна функція розмовного стилю – спілкування (переважно непередбачене, невимушене), обмін думками. Мовлення переважно має діалогічний характер.

Серед мовних засобів домінує розмовна лексика, наявна велика кількість емоційно забарвлених слів і зворотів, діалектизмів, жаргонізмів. Серед тропів переважають епітети і порівняння. Речення у цьому стилі переважно неповні, обірвані, адже повну інформацію можна зрозуміти з ситуації. Часто використовуються слова-речення: *Так. Ні. Можливо.*

У розмовному стилі, який реалізується переважно в усній формі, велику роль відіграють невербальні (позамовні) засоби спілкування: інтонація, темп мовлення, міміка, жести. За допомогою інтонації мовець вносить у висловлювання різні смислові та емоційні відтінки, передає своє ставлення до предмета мовлення. Фраза без жодної інтонації

здається непереконливою. Правдивість, природність інтонації забезпечить мовцеві можливість не тільки сказати, але й бути почутим. Жестами не потрібно зловживати. Варто пам'ятати, що вони не можуть бути заміниками слів, а є лише допоміжним засобом при спілкуванні.

Багато людей вважають, що у розмовному стилі не обов'язково дотримуватися мовних норм і правил культури мовлення. Це хибна думка, бо те, як людина розмовляє, свідчить про її інтелектуальний рівень, загальну культуру, ставлення до інших людей. Тому не потрібно засмічувати своє мовлення суржилом, лайливими та вульгарними словами, іншими ненормативними елементами. «Птаха впізнають за пір'ям, а людину – за мовою», – каже українське прислів'я.

Зразок тексту:

— Грішний я, Семенку, грішний перед Богом і перед вами. А то в мене ниви, як вівці добре годовані, чорні та кучеряві. Я зараз завертаю вози до схід сонця, аби Бога не гнівить...

— Наше діло з землею; пустиш її, то пропадеш, тримаєш її, вона всю силу з тебе вігортає, вічерпує долонями твою душу; ти припадаєш до неї, горбишся, вона з тебе жили вісотує, а за то у тебе отари, та стада, та стоги. І вона за твою силу дає тобі повну хату дітей і внуків, що регочуться, як срібні дзвінки, і червоніють, як калина... Не йди, Даниле, з панамі та з жидами, не шукай царя, бо тобі царя не треба; все якийсь прийде до мужика, аби податок брати...

— За ваше слово, Семене, най вам Бог дасть усе найліпше; я вертаю додому, най си діє божя воля.

Та й баба Марія заговорила:

— Ідім, Даниле, додому, ідім.

— Ат сука баба, як вішло на єї, то зараз заговорила!

— А тепер пиймо на «будьте здорові»; дай боже, аби-м лиху годину перебули, а як пімremo, аби наші кості зогнивали в наші землі (Василь Стефаник).

Вправа 16. Визначте, до якого стилю належать наведені нижче уривки. Обґрунтуйте свою думку.

I. У хаті холодок і тихо; стіни білі й німі; я сама з своєю душею. Вітрець шелесне та прихилить мені у віконце пахучий бузок. Опівдні сонячний промінь гарячий перекине через хату ясну стягу трепечущу... наче мене жаром обсипле. Душно мені, дрімота, а сну немає. І так усе сама-самісінька зі своїми думками, як у світі жити (Марко Вовчок).

II. Гранат (лат. *Punica granatum*) — рослина з родини гранатових — невисоке вічнозелене дерево або напівлистоопадний чагарник, що сягає близько 3 м заввишки (відомі й карликові різновиди, що не перевищують 25 см). Пагони в граната завершуються колючками. Батьківщиною граната є Середземномор'я, Кавказ, Іран, Індія, Близький Схід. Відносно недавно культуру граната запроваджено в Америці (С.М. Приходько).

III. — Діду, чому дятел шишки їсть, а шука пліточок?

— А то вже хто якою поріддя.

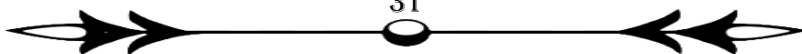
— А я не забрав у дятла шишки [...].

— І вірно. Навіщо вона здалась. Це як путне щось побачиш — дощечку, скажімо, або гвіздочок — тоді бери.

— Навіщо?

— Пригодиться (Гр. Тютюнник).

IV. Незважаючи на те, що до принципів екологічного права пристосовуються загальні положення принципів права взагалі, еколого-правові принципи мають особливості, притаманні лише їм. Важливою особливістю є те, що, ґрунтуючись на екологічному законодавстві, вони відображають

сутність природних явищ, які розвиваються за своїми законами. Отже, передумовою еколого-правових принципів є сукупність правових явищ. Причому право (як самостійне соціальне явище) не може не враховувати екологічного фактора. Якщо екологічне право адекватно відображає сутність екологічних факторів, його можна розглядати як ефективне. Ігнорування або недооцінка цього фактора призводить до викривлень в екологічному праві (Л. Чаусова).

V. Як відомо, процес укладання міжнародного договору є процесом узгодження волі держав, результатом якого саме і є згода, що втілена та закріплена в нормах договору. Узгодження волевиявлення суб'єктів міжнародного договору може втілювати своє відображення різними способами, у тому числі шляхом висловлення застережень до багатосторонніх міжнародних договорів. Саме тому останні є суттєвою проблемою такої галузі міжнародно-права, як право міжнародних договорів (А. Шепель).

VI. По-справжньому заздриш не силі, не славі, не успіху. І не тому, що це все – прах, тлін, марнота марнот — якраз ні. Заздриш – «ре-а-лі-зо-ва-нос-ті», тій чарівній паличці, завдяки якій можливими є і сила, і слава, і успіх, і багато-багато іншого.

У XX столітті «реалізованих митців» було – на двох руках пальців полічити! Звісно, Пікассо, Матісс, можливо, Міро, мабуть, Клеє... І от вже Сальвадор Далі лисніє трагікомічним надлишком. А Сутін і Модільяні – як багато судилося б їм зробити, якби не злі примхи панянки долі. Що вже казати про митців повоєнної доби, для котрих артистична односторонність – мало не одмінна чеснота, приклади – загальновідомі.

В Україні як приклад реалізованості відразу згадуєш Миколу Глуценка. Художник, «денікінець», казанова, парижанин, чекіст», як його

відрекомендував наш новий галерист Олексій Титаренко в афіші виставки, відкритої на Андріївському узвозі. За кожним визначенням — добрячий кавалок життя і стиль малярського письма *(з газети)*.

VII. Я, Карпенко Гнат Григорович, інженер-механік, доручаю Старковському Леонідові Петровичу (паспорт серія III-ЕД № 513587, виданий ВВС Васильківського райвиконкому Київської обл. 12 лютого 2000р., зареєстрований у м. Києві по вул. Шкільній, 35, кв. 17) одержати у бухгалтерії заводу належну мені заробітну плату за травень 2010 р.

VIII. Всі учасники партнерських мереж мають формувати власну корпоративну стратегію з позиції врахування продуктової стратегії виробника товару – розглядати як сукупність зисків, які отримує клієнт при купівлі та використанні товару кінцевого призначення. При цьому необхідно враховувати не лише функціональну корисність продукту, технічну підтримку, але й також і гарантію надійних поставок, обслуговування продукту, репутацію постачальника та широкий спектр особистих і технічних взаємозв'язків, які існують між суб'єктами партнерських відносин. Стратегія управління партнерськими відносинами у корпоративному секторі обов'язково має бути пов'язана з процесом прийняття рішення на різних рівнях управління... *(Н. Бутенко)*.

IX. Поміж широкою синьою биндою Дніпра та юрбою зелених гір побігла з Канева триверстова дорога до Шевченкової могили. Інколи в'ється дорога понад самим Дніпром, і тоді зачудоване око далеко засягає по блакитнім просторі діда Славути, що своїми легенькими хвилями пеститься з білим пісочком полтавського берега.

На погожім небосклоні виткнулась Княжа гора, ближче, на Чернечій горі, де похований Шевченко, на

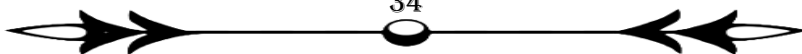

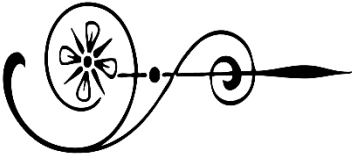
самоу вершечку зарябіли доцані штахетики. Межи Шевченковою гороу та Лисою, що таки зараз здійсмається з правого боку, – вуличка... (М. Коцюбинський).

Х. Не судить, щоб і вас не судили; бо яким судом судити будете, таким же осудять і вас, і якою мірою будете міряти, такою відміряють вам. І чого в оці брата свого ти скалку бачиш, колоди ж у власному оці не чуєш? [...] Лицеміре, вийми перше колоду із власного ока, а потім побачиш, як вийняти скалку з ока брата свого.

Не давайте святого псам і не розсипайте перел своїх перед свиньми, щоб вони не потоптали їх ногами своїми, і, обернувшись, щоб не розшматували й вас... (Мт., 7).

Вправа 17. Напишіть короткі тексти у науковому, художньому і публіцистичному стилях, використовуючи слова економіка, економія, гроші, прибуток, витрата, купівля, продаж, вигода, податок, субсидія.

КУЛЬТУРА УСНОГО МОВЛЕННЯ

1. Мовленнєві етикетні форми.
2. Позалінгвальні засоби спілкування.
3. Візитна картка.
4. Види та жанри публічних виступів.
5. Презентація.

Література

Основна:

1. Бабич Н. Д. Основи культури мовлення. Львів: Світ, 1990. 232 с.
2. Ботвина Н. В. Міжнародні культурні традиції: Мова та етика ділової комунікації: навч. посіб. Київ: АртЕк, 2002. 208 с.
3. Кубрак О. В. Етика ділового та повсякденного спілкування: навч. посібник з етикету для студентів. Суми: ВТД «Університетська книга», 2003. 222 с.
4. Культура фахового мовлення: навчальний посібник / За ред. Бабич Н. Д. Чернівці: Книги – ХХІ, 2005. 572 с.
5. Радевич-Винницький Я. Етикет і культура спілкування. Київ: Т-во «Знання», КОО, 2008. 291 с.

Додаткова:

1. Бабич Н. Д. Культура ділового мовлення початку ХХ ст. // Наук. вісник Чернівецького держ. ун-ту: Слов. філол. Вип. 93. Чернівці: Рута, 2000. С. 163–171.
2. Богдан С. К. Мовний етикет українців: традиції і сучасність. Київ: Рідна мова, 1998. 475 с.

3. Корніяка О. М. Мистецтво грічності. К.: Довіра, 1995. 94 с.
4. Культура української мови: довідник / За ред. В. М. Русанівського. Київ: Либідь, 1990. 302 с.
5. Сербенська О. А. Культура усного мовлення. Практикум: навч. посібник. Київ: Центр навчальної літератури, 2004. 216 с.
6. Томан І. Мистецтво говори. Київ: Політвидав України, 1989. 293 с.
7. Українська мова. Енциклопедія. Київ: Вид-во «Укр. Енциклопедія» імені М. П. Бажана, 2000. 752 с.
8. Чмут Т. К. Культура спілкування: навч. посібник. Хмельницький: ХІРУП, 1996. 345 с.

Інформаційні ресурси:

1. <http://www.slovnuk.net> (Великий тлумачний словники сучасної української мови).
2. <http://litopys.org.ua/ukrmova/um.htm> (Українська мова: Енциклопедія).
3. <http://ulif.mon.gov.ua> (Український лінгвістичний портал).
4. <http://www.mova.info/> (Лінгвістичний портал).

* * * * *

Вправа 18. *Ознайомтеся та запам'ятайте «Основні правила спілкування». Які б ще правила ви запропонували?*

1. Будьте завжди ввічливі, привітні й доброзичливі, з повагою ставтеся до співрозмовника.
2. Умійте слухати інших і ніколи не перебивайте.
3. Не бійтеся розпочинати розмову з незнайомими людьми, але не будьте нав'язливими.
4. Говоріть (пишіть) про те, що може зацікавити слухачів (читачів).
5. Не завдавайте людям шкоди словом. Не ображайте, не говоріть неприємного іншим.

6. Намагайтеся ввічливо попросити і ввічливо відмовити, не образивши людину своєю відмовою.

7. Використовуйте в спілкуванні звертання і ввічливі слова (будь ласка, вибачте, не ображайтесь, чи не змогли б ви, на жаль, шкода, так вийшло тощо), стежте за культурою мовлення.

8. Намагайтеся, щоб спілкування з вами було для людей корисним і приємним, умійте допомагати людям словом і ділом.

Вправа 19. Запам'ятайте класифікацію невербальних засобів (за О. Сербенською). Поясніть, яке значення має кожен із них у діловому спілкуванні.

- Оптичні засоби спілкування: хода, контакт очей, одяг, косметика.

- Акустичні: темп мовлення, тембр голосу, висота голосу, сила голосу, паузи, інтонація.

- Тактично-кінетичні: дотик, потиск руки, поцілунок.

- Ольфакторні: запах тіла, запах косметики.

- Просторово-часові: відстань між співбесідниками, тривалість контакту, ступінь пунктуальності в часі.

Вправа 20. Прочитайте формули мовленнєвого етикету. Запам'ятайте раніше не вживані Вами формули, доповніть, якщо можете, окремі групи.

Вибачення

Пробач(те)

Пробач(те) мені

Прошу вибачення (здебільшого людей старшого покоління)

Пробачте, я ненароком (нехотячи, незумисне)

Прохання

Будь ласка

Будьте ласкаві

Будьте (такі) добрі

Дозвольте (взяти, вийти, надати...)

Дозвольте, будь ласка

Чи можна попросити (у Вас, Вас)

Вдячність

Дякую!

Дякую Вам! Дякую, Петре (Іване) Васильовичу

Щиро дякую!

Відповідь на вдячність

Будь ласка!

На здоров'я (у відповідь на подяку за
пригощання)

Нема за що дякувати!

Згода (зокрема, й з кимось)

Так

Звичайно

Так, звичайно

Ви праві

Ви маєте рацію

Правильно (з киванням голови)

Добре

Так, добре

Я не проти

Згода

Отже, вирішено

Незгода

Ні!

Ні-ні!

Аж ніяк ні

На мій погляд, ви помиляєтесь

Це неправда!

Щось мені не віриться

Думаю, що це не так

Ні, я не згідний

Ні, це неможливо

Перепитування

Що?

Що Ви?
Як Ви сказали?
Я Вас добре не почув

Співчуття

Шкода
Дуже шкода
Повірте, мені дуже шкода
Дуже жаль
Мені дуже жаль

Прохання порозмовляти

Можна Вас (Можна Вас на хвилинку?)
Можна Вас запитати?
Дозвольте Вас запитати

Вправа 21. Підготуйте повідомлення про особливості національного етикету у різних країнах (на вибір).

Вправа 22. Підготуйте повідомлення «Особливості телефонної розмови», «Етика Інтернет-спілкування», «Вербальні й невербальні (смайли та ін.) засоби у повідомленнях, постах, коментарях», «Проблема «мови Інтернету» як окремого типу (стилю) комунікативної поведінки».

Вправа 23. Розкажіть, яких етикетних норм необхідно дотримуватися, якщо телефонуєте Ви?

Вправа 24. Розкажіть про основні етапи телефонної розмови. Назвіть ключові фрази початку та завершення розмови.

Вправа 25. Використовуючи етикетні формули, змодельуйте телефонну розмову (10 – 11 реплік) можливу між (на вибір):

- менеджером фірми та потенційним клієнтом;
- працівником банку та клієнтом;

- керівником та підлеглим;
- дівчиною та хлопцем, який має намір запросити її в кіно;
- працівником туристичної фірми і клієнтом, який хоче купити путівку;
- однокласниками, один із яких був відсутній на заняттях.

Вправа 26. Дайте відповідь (усі можливі варіанти) на запитання:

- Котра година? Як тебе (Вас) звати?
- Де ти (Ви) мешкаєш (-єте)?
- Як Ви прощаєтеся залежно від стосунків з особою? Залежно від частини доби?
- Як можна попросити вибачення?
- Як можна подякувати?
- У якій формі можна зробити зауваження: колезі, керівникові, дитині, добре знайомій людині, незнайомій людині, одноліткові, старшій людині?

Вправа 27. Побудуйте діалог (не менше ніж 20 фраз) керівника з підлеглим (якщо керівник задоволений роботою і не задоволений роботою підлеглого).

Вправа 28. Виконайте в особах телефонну розмову: клієнта банку і працівника банку; маркетолога і потенційного замовника товару.

Вправа 29. Утворіть форми кличного відмінка від поданих виразів:

Менеджер, клієнт, керівник, директор, співробітник, Олег Семенович, Олена Петрівна, пан Микола, пані Катерина, шановний клієнт, продавець, колега Семенюк, добродій, друг Микита, юнак, дорогий друг.

Вправа 30. Напишіть можливі варіанти звертань до ректора університету, викладача, колеги, незнайомої людини.

Вправа 31. Дайте визначення компліменту. Яка його роль у діловому спілкуванні? Якої словесної форми потребує комплімент? Наведіть приклади компліментів.

Вправа 32. Напишіть комплімент викладачеві, керівникові, колезі, коханій людині.

Вправа 33. Якщо Ви чогось не почули або не зрозуміли з того, що говорить співрозмовник, як Ви ввічливо перепитаєте?

Вправа 34. Яка стандартна черговість фраз у зверненні до незнайомої людини.

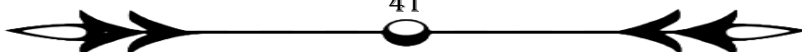
Вправа 35. Укажіть, хто вітається першим у таких ситуаціях: підлеглий та керівник; жінка та чоловік; старший та молодший; гурт та той, хто підходить до нього.

Вправа 36. Прочитайте та назвіть словесні формули, якими можна висловити власний погляд:

Наскільки я розумію; мушу зауважити, що; як на мене, то...; воно ніби переконливо, проте...; мені хотілося б вірити, однак...; мені складно сказати, чи...; з вами приємно спілкуватися; Ви є прекрасним співбесідником; цей вчинок не робить Вам честі...

Вправа 37. Дайте визначення публічного виступу та розкрийте основні етапи його підготовки.

Вправа 38. Підготуйте наукову доповідь на обрану тему:

- Роль менеджера на підприємстві.
- Етикет ділової людини – жива реклама фірми.
- Мале підприємництво – крок до ринку.

Вправа 39. Назвіть правильні форми, які можливі у відповідях на запитання «Котра година?», якщо годинник показує

8. 15; 10. 45; 12. 00; 13.13; 15.30; 16.25; 16. 40; 14.10.

Вправа 40. Ознайомтеся з видами візитних карток за функціональним призначенням. Укладіть стандартну візитну картку від свого імені.

Візитна картка – це картка для вручення під час знайомства чи візиту.

Візитну картку друкують не на цупкому картоні здебільшого розміром 5х10см. Жінки (як дружини, а не офіційні особи) повинні мати візитки розміром 4х8см. Вищі посадові особи інколи мають візитні картки 5х10см.

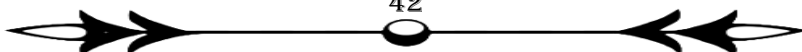
Візитна картка здебільшого містить такі реквізити:

- назву установи, організації,
- ім'я та прізвище (у нашій практиці – прізвище, ім'я, по батькові) власника картки,
- посаду,
- адресу установи, організації,
- номери телефонів, електронну адресу.

На візитній картці офіційної особи, дипломатичного працівника друкують лише ім'я, прізвище та посаду її власника.

Світова практика має досвід використання різних видів карток, що різняться функціональними призначеннями. Найбільш поширені такі:

1. **Візитна картка фірми, установи чи організації.** Містить повну назву організації, адресу,

телефон, факс. Використовують із представницькою метою і для привітання від імені фірми.

2. **Стандартна картка.** Зазвичай використовують під час знайомства, що передбачає подальші стосунки. Вона містить назву установи, прізвище, ім'я, по батькові (друкується великим літерами), посаду, службову адресу, телефон (інколи й домашній).

3. **Картка, ЯКУ використовують із спеціальною та представницькою метою.** Містить лише прізвище, ім'я, по батькові; посаду, назву організації (без адреси й телефону). Її вручають тоді, коли не хочуть подальшого спілкування, а також використовують під час надсилання сувеніру добре знайомій людині, яка знає ваші координати.

Якщо вам вручають таку картку, пам'ятайте: треба дотримуватися правил гречності й не просити написати номер телефону.

4. **Картка для неофіційних намірів** містить лише прізвище, ім'я, по батькові та місце проживання. Таку картку зазвичай вручають жінкам.

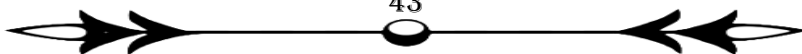
5. **Сімейна** (спільна) візитна картка, що містить прізвище, ім'я, по батькові кожного із подружжя.

Візитними картками обмінюються одразу ж після представлення. Вручають візитку так, щоб новий знайомий міг прочитати текст (*За підручником*).

Вправа 41. Прочитайте та запам'ятайте вимоги до створення презентації. Створіть презентацію про один із засобів невербального спілкування (див. класифікацію у завданні 19).

Презентація (спосіб передачі інформації) – інформаційний чи рекламний інструмент, що дозволяє повідомити потрібну інформацію про об'єкт презентації в зручній для одержувача формі.

Презентація – це форма подання інформації як за допомогою різноманітних технічних засобів, так і

без них. Як правило, представляють нові проекти, товари, послуги, ідеї і т.п.

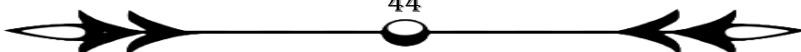
У цілому завдання презентації – зацікавити її об'єктом аудиторію.

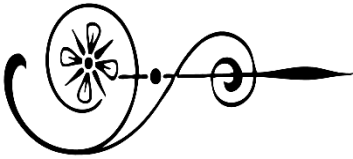
Творча презентація – рекламний інструмент, що дозволяє продемонструвати перевагу продукту потенційному колу споживачів.

Мультимедійна презентація – набір слайдів і спецефектів (слайд-шоу), текстовий вміст презентації, а також роздатковий матеріал для аудиторії, що зберігається в одному файлі.

Правила презентації

- Вибирати тему, яка б зацікавила слухачів.
- Не читати текст зі слайдів.
- Бути переконливим і щирим.
- Правильно вибирати шрифти.
- Доречно підбирати візуальний матеріал (ілюстрації).
- Розповідати просто і доступно.

КУЛЬТУРА ПИСЕМНОГО МОВЛЕННЯ

1. Особливості писемного мовлення.
2. Текст і його оформлення:
 - а) рубрикація тексту;
 - б) загальноприйняті скорочення слів;
 - в) правила переносу слів.
3. Оформлення адреси.
4. Правила оформлення бібліографії.

Література

Основна:

1. Зубков М. Сучасна українська ділова мова. 2-ге вид., доповнене Харків: Торсінг, 2002. 448 с.
2. Культура писемного мовлення (орфографічна і пунктуаційна правильність): навч. посібник / За ред. Н. Д. Бабич. Чернівці: Рута, 2000. 96 с.
3. Культура фахового мовлення: навчальний посібник / За ред. Бабич Н. Д. Чернівці: Книги–XXI, 2005. 572 с.

Додаткова:

1. Бібліографічний опис. Скорочення слів і словосполучень українською мовою. Загальні вимоги та правила (ISO 4:1984, NEQ; ISO832:1994, NEQ): ДСТУ 3582:2013. [На заміну ДСТУ 3582-97; Чинний від 2014-01-01]. Київ: Мінекономрозвитку України, 2014. III, 15 с. (Національний стандарт України) (Інформація та документація).
2. ДСТУ 8302:2015. Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання / Нац. стандарт України. Вид.

офіц. [Уведено вперше; чинний від 2016-07-01]. Київ: ДП „УкрНДНЦ”, 2016. 17 с.

3. Словник скорочень в українській мові / За ред. Л. С. Паламарчука. Київ: Вища шк. Головне вид-во, 1988. 512 с.
4. Стрій Л. І., Хрустик Н. М. Про правописні норми для абревіатур // Записки з українського мовознавства: зб. наук. праць. Вип. 11. Одеса: Астропринт, 2001. С. 91–96.
5. Шевчук С. В. Разом, окремо, через дефіс: словник-довідник. Київ: Вид-во «А.С.К'», 2003. 416 с.

Інформаційні ресурси:

1. <http://www.slovnyk.net> (Великий тлумачний словники сучасної української мови).
2. <http://litopys.org.ua/ukrmova/um.htm> (Українська мова: Енциклопедія).
3. <http://ulif.mon.gov.ua> (Український лінгвістичний портал).
4. <http://www.mova.info/> (Лінгвістичний портал).

* * * * *

Вправа 42. Установіть спільні та відмінні риси усного та писемного мовлення. Назвіть переваги кожного з них.

Усне	Писемне
1. Первинне	1. Вторинне
2. Діалогічне (полілогічне) і монологічне	2. Монологічне
3. Розраховане на певних слухачів, які виступають співрозмовниками	3. Графічно оформлене
4. Непідготовлене заздалегідь	4. Пов'язане з попереднім обдумуванням
5. Живе спілкування	5. Старанний відбір фактів та їх мовне оформлення

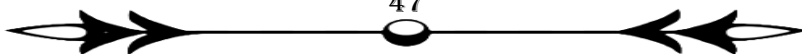
6. Інтонія, міміка, жести	6. Відбір мовних засобів, чітке підпорядкування стилю і типу мовлення
7. Імпровізоване	7. Повний і ґрунтовний виклад думки
8. Чітко індивідуалізоване	8. Поглиблена робота над словом і текстом
9. Емоційне й експресивне мовлення	9. Редагування думки і форми її вираження
10. Повтори, зіставлення, різні тропи, фразеологізми	10. Самоаналіз написаного

Вправа 43. Поділіть подані тексти, використовуючи відповідні способи рубрикації текстів.

Система нумерації рубрик тексту

<i>Комбінована (традиційна)</i>	<i>Нова</i>
А. Б.В.	1
Розділ 1	1.1
I.II.III.	1.2
Частина 1	1.2.1
1.2.3.	1.2.2.1
Частина 2	2.
1); 2); 3)	2.1
пункт 1	і т.д.
1). 2). 3).	
§ 1	
а) ; б); в)	
§ 2	
а), б), в),	

- У сучасній українській літературній мові вирізняють такі функціональні стилі з властивими їм підстилями науковий власне науковий науково-навчальний науково-популярний офіційно-діловий зако-

нодавчий адміністративно-канцелярський дипломатичний.

- Розрізняють три основні форми створення страхового фонду самостійна, централізована і страхова.

- Реквізити документа Державний Герб України (для державних організацій) Емблема (логотип фірмовий знак) організації Зображення нагород.

- Вимоги до тексту документа достовірність (викладені в тексті документа факти відображають справжній стан речей) точність (у документі не допускається подвійне тлумачення слів та виразів) вичерпність (текст документа вичерпує всі обставини справи).

- Економічний зміст страхування виражається функціями формування спеціалізованого страхового фонду грошових коштів відшкодування збитку й особисте матеріальне забезпечення громадян попередження страхового випадку і зменшення розміру збитків від стихійних лих і нещасних випадків.

Вправа 44. *Запишіть скорочено слова та словосполучення.*

Абонентська скринька, автоматизована система управління, автор, академік, академія, Академія наук, альманах, англійський, аркуш, асистент, атлас, аудиторія, без видавництва, без даних, без місця, бібліотека, брошура, будівництво, бульвар, бюджетний, видавець (при прізвищі), видавництво, виконувач обов'язків, випуск, військова частина, вулиця, власний кореспондент, гектар, глава, глобальний, година, громадянин, група, вересень, грудень, довідково-інформаційний фонд, документ, документальний, європейський, Європейський Союз, зображення, індекс, інститут, економічний факультет, карта, картка (карточка), каталог, керівник,

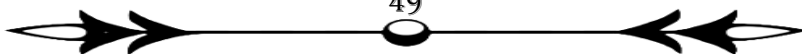
комп'ютер, персональний комп'ютер, малюнок, масштаб, мільйон, мільярд

Вправа 45. Запишіть скорочення словами чи словосполученнями.

М-во, МЗС, міськрада, міськ., №, № пор., обкл., од., о., півд., півд.- зах., підготов., підгот., п-ів, п/с, ред. (при прізвищі), р. народж., СПБ, св., с-ще, смт, сер., с.г., с.-г., скор., слов., сл., студ., студком, студент., табл., ТО, тел., у.о., ун-т, унів., урив., ф-т, філол., філос., ч., чис. (при цифрах), шк., СП, щоден., м-ць, хв., квіт., грн.

Вправа 46. Пригадайте орфографічні та технічні правила переносу. Запишіть речення, указавши можливі переноси.

Перенос слів	
Орфографічний	Технічний
Можна 1) до-сить; 2) гра-ється; 3) ни-зький, низь-кий; 4) біл-ка, бі-лка; 5) досліджен-ня, дослідже-ння; 6) суспільство, суспільств-во Не можна 1) Розривати буквосполучення <i>дж, дз</i>, коли вони позначають один звук: <i>сиджу</i> (а не <i>сид-жу</i>), <i>гудзик</i> (а не <i>гуд-зик</i>) 2) Відривати у складному слові від другої частини	Не можна 1) в одному рядку залишати ініціали, а в наступний переносити прізвище: <i>М. С. //</i> <i>Грушевський</i>; 2) відривати при переносі назви посад, звань від прізвища: <i>проф. //</i> <i>Шевчук С.О.</i>; 3) розривати ініціальні абревіатури (НА/ТО, У//ПА), комбіновані абревіатури (Ка//мАЗ); 4) відривати скорочення від слів, яких вони стосуються: 25 //кг, 40//см;

одну літеру: <i>два -дцять</i> (а не <i>двад-цять</i>), <i>біло-сніжний</i> (а не <i>білос-ніжний</i>) 3) Відривати першу літеру від кореня: <i>на-вчання</i> (а не <i>нав-чання</i>), <i>розі-рветься</i> (а не <i>розір-веться</i>) 4) Розривати односкладові префікси: <i>від-летіти</i> (а не <i>ві-длетіти</i>) 5) Відривати літеру й від попереднього складу: <i>бій-ці</i> (а не <i>бі-йці</i>) 6) Розділяти сполучення йо,ьо: <i>ма-йор</i> (а не <i>май-ор</i>) 7) Відокремлювати апостроф чи м'який знак від попередньої літери та переносити на інший рядок 8) Переносити разом дві літери, що утворилися в результаті збігу їх на межі кореня і суфікса, префікса і кореня: <i>змін-ний</i> (а не <i>змі-нний</i>)	5) розривати умовні графічні скорочення типу <i>вид// -во, т// -во</i>; 6) розривати числа, знак, номер і число (<i>4//га, №//453</i>); 7) переносити в наступний рядок знак переносу, дефіс, апостроф, розділові знаки (крім тире)
---	--

Найавторитетніше місце в історії страхових відносин посіла асоціація Ллойда. Історія корпорації Ллойда пов'язана з іменем Едварда Ллойда – власника кав'ярні, який відкрив її 1688р. поблизу лондонського порту. Кав'ярня Е. Ллойда поступово перетворилася на морський клуб, де укладали різноманітні портові

угоди, угоди взаємного страхування, проходило фрахтування суден. З роками стінні газети перетворилися на щоденний друкований орган «Ллойдс ліст». 13 грудня 1771 року 79 купців уклали угоду щодо надання Ллойдів організації форм. Корпорація Ллойда почала діяти як приватна організація, якою керував Комітет. Але ця організація поки що не мала юридичного статусу. З 1871 р. ця організація після прийняття закону Парламентом Великобританії виступала як страхова корпорація, що займалася морським страхуванням. 1911 року Парламент дозволив корпорації Ллойда проводити всі види страхування (З підручника).

Вправа 47. Заадресуйте конверт, вказавши свою адресу.

Вправа 48. Назвіть та запишіть стандартні скорочення назв посад та звань.

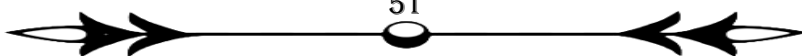
Вправа 49. Виправте помилки в записі загальноприйнятих скорочень.

Смт., в. (вулиця), грн., ст. (студент), ун. (університет), кг, к. (копійки), сел. (село), Ів. Стецько, стор. (сторінка), н-д (наприклад), р/р (роки), остр. (острів), річ. (річка), громад. (громадянин), бульв. (бульвар).

Вправа 50. Перепишіть, позначаючи переноси.

Маркетолог, підживити, середземний, економічний, роз'ятрити, піднесений, короткочасний, відзеркалення, відпустка, вакансія, перед'ювілейний, територіальний, районний, Прем'єр-міністр, Нацкомісія.

Вправа 51. Запишіть слова і словосполучення скорочено.

До нашої ери, рік (роки), карта, сторінка, науково-дослідний інститут, науково-технічна документація, бібліотека, видавництво, включно, опублікував, інститут (и), університет(и).

Вправа 52. Запишіть наведені конструкції словами.

25-річчя, 75-річчя, 90-річчя, 125-річчя, 200-річчя.

Вправа 53. Запишіть правильно адреси.

Івано-Франківська область, вулиця Франка, м. Коломия, Савченко Петро Олексійович.

Чернівецька область, Заставнівського району, село Веренчанка, індекс, Україна, Ісаченко О. В.

Вправа 54. Вкажіть на неточності у оформленні адреси. Запишіть правильно.

27500 м. Чернівці	Семенку А. П.
вул. Івасюка	кв. 3, вул. Івасюка
буд. 8	буд. 2
Семенко Андрій Петрович	м. Чернівці
	Чернівецька обл.

Вправа 55. Напишіть адресу своїх приятелів, друга, сестри, брата, які проживають в Україні та за її межами.

Вправа 56. Розкажіть про вимоги щодо оформлення тексту на сторінці. Які розміри полів є правильними.

а) Ліве – 3,5 см.	б) Ліве – 3,0 см.
Верхнє – 2,5 см.	Верхнє – 2,0 см.
Праве – 1,5 см.	Праве – 1,0 см.
Нижнє – 2 см.	Нижнє – 2,0 см

Вправа 57. Правильно вимовіть і введіть у речення у будь-якому непрямому відмінку подані аббревіатури і складноскорочені слова.

МВФ; ЧНУ; ВАТ; ЦУМ; ЗМІ; торгпред; держстрах; Нацбанк, держмито, госпрозрахунок, єврокредит, єврооблігація, ЄВБ (Європейський валютний банк), УЦЕПД (Український центр економічних та політичних досліджень).

Вправа 58. Назвіть та запишіть аббревіатури вашого фаху.

Вправа 59. Запишіть подані слова разом, окремо або через дефіс.

Гостро/дефіцитний,	науково/технічний,
політико/економічний,	мільйонно/голосний,
вище/зазначений,	
напів/фабрикат, вісімнадцяти/градусний,	
промислово/торговельний,	
125/річний, західно/український,	товарно/матеріальний,
виробничо/споживчий,	високо/якісний,
матеріально/відповідальний,	
адміністративно/управлінський,	планово/економічний,
високо/освічений, експерт/бухгалтер, магазин/салон,	
людино/день, експорт/імпорт, бухгалтер/економіст,	
торгово/кооперативний,	купівля/продаж,
прибутково/видатковий,	товаро/виробник,
понад/нормовий, пів/кілограма, багато/галузевий,	
планово/економічний,	зовнішньо/економічний,
ощадно/позичковий,	кредитно/спроможний,
високо/рентабельний,	бюджетно/фінансовий,
економіко/правовий, фінансово/економічний.	

Вправа 60. Розкажіть про правила оформлення бібліографії. Виправте помилки в бібліографічному описі джерел.

Чухно А. А., Єщенко П. С., Климко Р. Н., «Основи економічної теорії»; Київ; 2001 рік; Видавництво «Вища школа»; 606 сторінок.

Буднікевич І. М. Становлення регіонального ринку інновацій в Україні / І.М. Буднікевич, І.М. Школа. – Чернівці: Зелена Буковина, 2002. – 200 с. ,

Інноваційний менеджмент: Навчально-методичний комплекс / уклад.: Буднікевич І. М., Крупенна І. А., Бабух І. Б. – Чернівці : Чернівецький нац. ун-т, 2014 – 76 с.

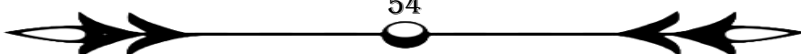
Кифяк О. В. Рекреаційна індустрія Буковини як пріоритетний напрям стратегії соціально-економічного розвитку краю // Регіональна економіка. – № 1. -Львів, 2005 р. – С. 230-233.

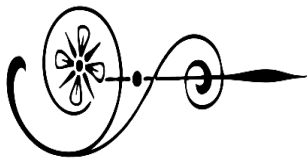
Карпатський регіон: актуальні проблеми та перспективи розвитку: монографія у 8 томах / НАН України. Інститут регіональних досліджень; наук. ред. В. С. Кравців – Львів, 2013. – Том 5. Малі міста / відп. ред. А. Т. Шевчук. – 2013. – 284 с. (Серія “Проблеми регіонального розвитку”) (Маркетингове забезпечення соціально-економічного розвитку малих міст – С. 92-112.

Банківський маркетинг. Методичне забезпечення курсу / І. М. Буднікевич, А. Я. Клипач // – Чернівці : Чернівецький нац. ун-т, 2010. – 36 с.

Вправа 61. Укладіть бібліографію до реферату чи курсової роботи (10 позицій).

Вправа 62. Підготуйте зміст курсової роботи чи реферату із зазначенням сторінок, враховуючи логічний поділ на частини та систему рубрикації (тема за вибором студента).

ЛЕКСИЧНІ ТА СТИЛІСТИЧНІ НОРМИ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРНОЇ МОВИ

1. Лексичні норми української мови.
2. Багатозначні слова і контекст.
3. Системність лексики української мови (синоніми, омоніми, пароніми, антоніми).
4. Явище суржику, шляхи і методи його подолання в мовленні фахівця.
5. Терміни, виробничо-професійні та науково-технічні професіоналізми.
6. Мовні кліше (стереотипи).
7. Стилiстичні норми сучасної української мови, їх специфіка в офіційно-діловому та науковому стилях.
8. Тавтологія та плеоназм.

Література

Основна:

1. Антисуржик: Вчимося ввічливо поводитись і правильно говорити: посібник / За заг. ред. О. Сербенської. Львів: Світ, 1994. 149 с.
2. Антоненко-Давидович Б. Д. Як ми говоримо. К.: Книга, 2010. 252 с.
3. Ботвина Н. В. Міжнародні культурні традиції: мова та етика ділової комунікації: навч. посіб. К.: АртЕк, 2002. 208 с.
4. Булик-Верхола С. З., Наконечна Г. В., Теглівець Ю. В. Основи термінознавства: навч. посіб. Львів: Вид-во Львівської політехніки, 2013. 160 с.

5. Культура фахового мовлення: навч. посіб. / Укл.: Бабич Н. Д., Герман К. Ф., Ковтун А. А., Рульова Н. І., Скаб М. В., Скаб М. С.; за заг. ред. Н. Д. Бабич. Чернівці: Книги – ХХІ, 2014. 556 с.
6. Українська термінологія і сучасність: зб. наук. праць / Відп. ред. В. І. Іващенко. К.: Інститут української мови НАНУ, 2013. Вип. IX. 232 с.
7. Чмут Т. К., Чайка Г. А. Етика ділового спілкування. К.: Вікар, 2003. 224 с.
8. Шевчук С. В., Клименко І. В. Українська мова за професійним спрямуванням: підручник. К.: Алерта, 2014. 696 с.

Додаткова:

1. Волощак М. Неправильно – правильно. Довідник з українського слововживання. К.: Просвіта, 2003. 160 с.
2. Гапонова Т. М., Назар Р. М. Українська мова за професійним спрямуванням для студентів економічних спеціальностей. Навч. посіб. Макіївка: Дон НАБА, 2011. 290 с.
3. Пономарів О. Культура слова: Мовностилістичні поради: навч. посіб. К.: Либідь, 2001. 240 с.
4. Сидоренко І. О. Використання фахових текстів на заняттях з української мови за професійним спрямуванням з метою формування професійно-мовленнєвої компетентності студентів економічних спеціальностей // Вісник Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка. Сер.: Педагогічні науки, 2018. Вип.: 2(1). С.149-156.

5. Сербенська О. А. Культура усного мовлення. Практикум: навч. посіб. К.: Центр навчальної літератури, 2004. 216 с.
6. Телєжкіна О. О., Лисенко Н. О., Берестова А. А. та ін. Фахова мова економіста: навчальний посібник. Х.: Тім Пабліш Груп, 2016. 284 с.
7. Український правопис / АН України, Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні; Інститут української мови. 4-те вид., випр. й доп. К.: Наук. думка, 2007. 240 с.
8. Шлєіна Л. І. Розвиток навчальної самостійності майбутніх економістів у процесі вивчення дисципліни “Українська мова за професійним спрямуванням” // Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету. Сер.: Педагогіка, 2014. № 1. С. 240-244. Режим доступу: [http:// nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmdpu_ 2014_1_43](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmdpu_2014_1_43).

Словники:

1. Гринчишин Д. Г., Сербенська О. А. Словник паронімів української мови. К.: Рад. школа, 1986. 222 с.
2. Словник іншомовних слів / Укл. С. М. Морозов, Л. М. Шкарапута. К.: Наук. думка, 2000. 680 с.
3. Словник синонімів української мови: В 2 т. / А. А. Бурячок, Г. М. Гнатюк, С. І. Головащук та ін. К.: Наук. думка, 2001.
4. Словник труднощів української мови / За ред. С. Я. Єрмоленко. К.: Рад. школа, 1989. 336 с.
5. Словник української мови / Ред. В. В. Жайворонок. К.: Просвіта, 2016. 1320 с.

6. Струганець Л. Культура мови. Словник термінів. К.: Навчальна книга "Богдан", 2000. 88 с

Інформаційні ресурси:

1. <http://www.slovnyk.net> (Великий тлумачний словники сучасної української мови).
2. <http://litopys.org.ua/ukrmova/um.htm> (Українська мова: Енциклопедія).
3. <http://ulif.mon.gov.ua> (Український лінгвістичний портал).
4. <http://www.mova.info/> (Лінгвістичний портал).

* * * * *

Вправа 63. Поясніть значення та функціонування наведених іношомовних слів.

Ректор, кафедра, консенсус, рейтинг, лекція, аудитор, шеф, імідж, симпозіум, дебет, кредит.

Вправа 64. Мовлення яких професійних груп відбивають подані вирази? Чи можуть вони використовуватися в діловому або науковому стилях?

Заморозити рахунки, збити в купу рахунок, зводити (підводити) рахунки, дебет кредит обганяє, макроекономіка, аудит, звіт.

Вправа 65. Поясніть значення та вживання слів, відмінності у їх значеннях.

Унітарний – утилітарний; дискваліфікація – декваліфікація; дефектний – дефективний; дискримінація – дискредитація; категорійний – категоричний; об'єм – обсяг – розмір; показник –

показчик; взаємини – стосунки – відносини – відношення – ставлення.

Вправа 66. *Замініть іншомовні слова українськими відповідниками (не в термінологічному значенні).*

Аргумент, авторитет, економія, компенсація, експеримент, пріоритет, реальний, ідентичний.

Вправа 67. *Доберіть до запозичених слів власне українські відповідники.*

I. Економний, бізнес, презент, ліміт, електорат, бартер, кредит, валюта, генеральний, нотувати, презентувати, циркуляція, шеф, тотальний, елементарний, баланс, рафінований.

II. Адміністрація, фактор, кон'юнктура, акциз, аспект, акція, аргумент, бізнесмен, кореспонденція, вексель, синтез, конкуренція, кредит, кар'єра, маркетинг, фермер, аудієнція, етап, інтерв'ю, нюанс.

III. Стабільний, хаос, кульмінація, експорт, містичний, імміграція, генеральний, окупант, експеримент, екстрений, лозунг, дефект, анархія, пріоритет, симптом, адаптуватися.

Вправа 68. *Запишіть речення, вибравши з дужок потрібне за значенням слово. Мотивуйте ваш вибір.*

1. Грошовий (обіг, біг) за (будь-яких, любих) обставин повинен бути регульованим. 2. (Протягом, на протязі) останніх років в Україні відбулися (значні, визначні) зміни у порядку проведення уповноваженими банками (неторгівельних, неторгових) операцій. 3. Частина (експортного, експертного) виторгу (50%) підлягає обов'язковому продажу через уповноважені банки на міжбанківському валютному (ринку, ярмарку, базарі) України. 4. На підприємствах, що мають (невелику,

маленьку) кількість об'єктів, аналітичний облік основних засобів ведуть (за допомогою, при допомозі) інвентарних книг. 5. Кошти кредиту перераховуються до 16-ої години в день отримання Національним банком заяви від банку, а повертаються банком до 13-ої години (слідуючого, наступного) робочого дня.

Вправа 69. *Відредагуйте речення і запишіть їх правильно.*

1. Принцип економічної ефективності має два аспекта. 2. У більшості країн є свої особливості ведення бухгалтерського обліка. 3. У сучасних умовах функціонування міжнародного бізнеса є досить потужним і одночасно слабоконтрольованим збоку держави чинником. 4. Історично склалося два підхода до оподаткування доходів – за статусом платника й за джерелом доходів. 5. Ведення карток особистих рахунків – дуже кропітка робота, яка потребує багато часу і великої уваги.

Вправа 70. *Складіть речення з поданими словами.*

Касовий, абонент, дебет, кредит, мікроекономіка, макроекономіка.

Вправа 71. *Виправте помилки у реченнях і виберіть з дужок потрібне за значенням слово.*

1. Будь які зміни величини основних засобів підприємства (ведуть, призводять) до зміни величини статутного капіталу. 2. З-поміж фінансових зобов'язань (значне, визначне) місце посідає (цінні, коштовні) папери, акції, векселі, що є грошовими документами. 3. (Протягом, на протязі, упродовж) усього часу існування українських національних грошей неприпинялися (дискусії, суперечки, розмови) (щодо, по) вибору режиму валютного (курсу, курсу)

для України. 4. Зміна ринкової вартості (курсу, напрямку, напряму) валюти відбувається за (будь-яких, любих) режимів валютного (напрямку, напряму).

Вправа 72. *Дайте одним словом (економічний термін) назву чи визначення описаного явища з довідки. Поставте наголоси в обраних варіантах термінів:*

І. 1) торгівля великими партіями товару; 2) цільовий кредит, що його надають банки підприємствам і організаціям, а також населенню на умовах поворотності, строковості та забезпеченості; 3) втілена й уречевлена в товарі абстрактна праця; 4) кошти за реалізовану продукцію, надані послуги, що надійшли на рахунок чи до каси підприємства; 5) затрати живої та уречевленої праці на виробництво продуктів; 6) форма зберігання коштів населення, установ та організацій в банках та ощадних установах; 7) номінальні знаки вартості, що випускає примусовим курсом держава, для використання у функціях засобу обігу й засобу платежу; 8) грошовий вираз вартості робочої сили, яка є товаром, її ціна; 9) один із засобів забезпечення боргових зобов'язань, що дає можливість кредиторів в тому разі, коли боржник не виконує свого зобов'язання, одержати належну йому суму грошей за рахунок реалізації майна останнього; 10) спеціально обладнане приміщення для приймання, зберігання і видачі готівки; 11) план наступних грошових витрат і надходжень; 12) податок, сплачуваний за перевезення товарів через кордони.

Довідка: мито, позичка, вартість, гроші, вклад, застава, кошторис, витрати, каса, заробітна плата, гурт, виторг.

II. 1. Письмове повідомлення банку клієнтові або іншому банкові про виконання операції. 2. Один з видів непрямих податків, здебільшого на предмети широкого вжитку (алкогольні та тютюнові вироби), а також комунальні та транспортні послуги. 3. Спосіб продажу товарів на основі конкурсу покупців, коли товар попередньо виставляється для огляду. 4. Організаційно оформлений, постійно діючий ринок, на якому здійснюють торгівлю цінними паперами, нерухомістю і гуртову торгівлю товарами. 5. Вага товару з упаковкою. 6. Торгова операція, прибуткова справа, вигідна угода. 7. Зменшення курсу паперових грошей. 8. Штучне зниження ціни на товари з метою усунення конкурентів. 9. Гроші або цінні папери, внесені до банку підприємствами і громадянами на зберігання. 10. Нестача матеріальних цінностей порівняно з потребою, невідповідність пропозиції та попиту на товари та послуги. 11. Дохід, одержаний власником акції за рахунок прибутку акціонерного товариства. 12. Випуск державою цінних паперів, паперових грошей.

Довідка: авізо, емісія, брутто, депозит, акциз, гешефт, дефіцит, біржа, демпінг, аукціон, девальвація, дивіденд.

Вправа 73. *Випишіть у три колонки прості, складні та складені терміни. З початкових літер слів кожної колонки прочитайте економічний термін.*

Елімінування, комісія, векселедавець, майнове страхування, облігація, емісія цінних паперів, нетто-ставка, нарахування, економетрія, нейтральність грошей, економічний ефект, самоокупність, оренда, майно, орендодавець, дилерська діяльність, крос-дефолт, інвестиція, журнал обліку, маркетингове дослідження, кредитор, елемент збитковості страхової

суми, накопичена заборгованість, амортизація, торговий асортимент.

Вправа 74. Продовжіть синонімічний ряд. Складіть речення із трьома словами (на вибір).

Адекватний – рівний.....;

ефектний – виграшний.....;

рентабельний – вигідний.....;

стимулювати – заохочувати.....;

диференціювати – розрізняти.....;

концентрувати – зосереджувати.

Вправа 75. Доберіть синоніми до виділених слів.

Розширювати експорт, **скорочувати** експорт, економічний **стимул**, **субсидіювати** галузь, **бартерна** операція, **виробляти** продукцію, **рентабельне** виробництво, темпи економічного **спаду**, **імпортувати** товари, **економити** ресурси, **державний** сектор економіки, **продонгувати** термін договору, **реалізація** товарів, **інвестиції** в галузь, розширювати **експорт** товару, **дирекція** фірми, **дотувати** галузь.

Вправа 76. Доберіть синоніми до поданих слів.

I. Адміністрація, акциз, акція, аргумент, бізнесмен, кореспонденція, вексель, конкуренція.

II. Лабіринт, гіпотеза, ліміт, деградація, комп'ютер, валюта, поліглот, кредит, магістр.

Вправа 77. Замініть синоніми стрижневим словом, яке є носієм основного значення, спільного для всього синонімічного ряду (див. довідку).

Ощадливість, бережливість – ...?

Хотіння, жадання, прагнення – ...?

Цінність, значущість, ціна, значення – ...?

Злагоджений, одностайний – ...?

Неодмінний, неухильний, неминучий – ...?

Спеціаліст, професіонал, майстер – ...?

Поліпшувати, підвищувати – ...?

Довідка: властивий, обов'язковий, фахівець, вартість, зрозумілий, бажання, економія, удосконалювати, експеримент.

Вправа 78. У поданих реченнях замініть слова, що повторюються, синонімічними, нормативними для наукового стилю.

1. Розглянемо дію інфляції на реальний обсяг виробництва. Розглядаючи причини інфляції, зазначимо, що після виходу економіки з кризи на початку економічного зростання інфляційні процеси не простежуються.

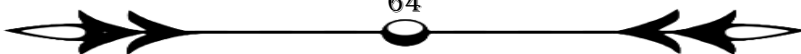
2. Провідні економісти вважають, що основна причина настання гіперінфляції – недостатньо мотивоване збільшення кількості грошей, які перебувають в обігу. Гіперінфляція, вважають західні фахівці, майже завжди породжується безглуздою грошовою політикою держави.

3. Деякі провідні економісти називають помірну інфляцію платою за технічний прогрес. На підтвердження цього вони називають такі аргументи: по-перше, залучення до виробництва більшої кількості ресурсів сприяє постійному збільшенню доходів власників; по-друге, збільшення доходів сприяє збільшенню сукупного попиту, що сприяє зростанню рівня цін на споживчі товари та послуги.

4. Методи боротьби з інфляцією досліджується багатьма сучасними дослідниками, зокрема А. Гальчинським, О. Лаврушиним, М. Алексєєвим.

5. Висновки з даного дослідження ґрунтуються на даних, здобутих експериментальним шляхом.

6. Обґрунтування теми роботи ґрунтується на найбільш новіших дослідженнях у галузі економіки.

Вправа 79. Відредагуйте текст. Зверніть увагу на порушення у доборі синонімів.

В економічній теорії під інфляцією розуміють стійке підвищення товарних цін відносно підвищення ціни золота й іноземної валюти. Проте знецінення паперових грошей зовсім не виключає стабільності цін на деякі товари й послуги, і навіть зниження цін на них. Зростання цін, якщо воно обумовлене зростанням якості товарів, інфляції не стосується. Інфляційний процес виявляється в більш високому рівні цін, який безпосереднього не залежить від підвищення видатків на виробництво. Знецінення паперових грошей передусім пов'язане з порушенням макроекономічної рівноваги.

Вправа 80. Доберіть власне українські синоніми до іношмовних слів. З'ясуйте смислові відтінки значень.

Ігнорувати, вада, катаклізми, схожий, компетентність, переважний, перевороти, рентабельний, адекватний, невдача, відшкодування, прибутковий, конфіденційний, домінуючий, нехтувати, дефект, відповідний, фіаско, компенсація, ідентичний, відповідність.

Вправа 81. Утворіть іменниково-прикметникові словосполучення із поданими синонімами. У чому різниця?

Робітник, працівник, співробітник, квиток, білет.

Вправа 82. Визначте домінанту в наведених синонімічних рядах. Які слова Ви би вжили в офіційно-діловому стилі?

Особистий, індивідуальний, персональний.

Переважно, головним чином, в основному, більшою мірою, здебільшого.

Вправа 83. Знайдіть синонімічну заміну до запропонованих слів та словосполучень.

Роздрібний продаж, міські вулиці, після впорядкування території, учитель й учні, роботу виконано, декларування, надприбуток, фінансово-економічна збалансованість.

Вправа 84. До поданих слів доберіть синоніми.

Відомий, стислий, здобуток, бізнесмен, дефект, говорити, іти, розуміти, оскільки, відносини, авторитет, галузь, інцидент, стимул, старанність, енергійний, збільшити, турбуватися, хронічний, пай, правління, вексель, конкуренція.

Вправа 85. Доберіть антоніми до термінів.

I. Безстроковий вклад, бруто, векселедавець, гурт, дебет, підвищення валютного курсу.

II. Купівля, неплатоспроможність, пасивний рахунок, підвищення валютного курсу, попит, роздрібний продаж.

III. Активи, антидемпінгове мито, безстроковий вклад, нетто, векселедавець, відкрита біржа.

Вправа 86. Доберіть антоніми до слів.

Продаж, експорт, прибуток, макроекономіка, відїхати, віднести.

Вправа 87. До поданих слів доберіть пароніми.

Поясніть значення слів.

Заснований, витрати, адресант, дипломат, виборний, військовий, гарантійний, інформативний, методичний, покажчик, громадський, книжковий, писемний, перекладацький, професійний, в'язи, чисельний, талан, їда, група, степінь, адрес, афект.

Вправа 88. Відредагуйте словосполучення та запишіть їх правильно.

Взяли ссуду, ремонт по заказу, магазин закритий, велика чередь, часний магазин, п'ять бутілок олії, творог привезли, заказний лист, ми визвали майстра.

Вправа 89. *Запишіть правильні відповідники до поданих слів.*

Банкет, виключно, виручка, взамін, завірити, казна, лишній, любий, оптовий, переписка, пред'явити, роковий, ущемлювати, співпадати, толковий.

Вправа 90. *Поясніть значення слів.*

Кошторис, векселетримач, облік, обіг, відтермінування, собівартість, декларування, боржник, мікроекономіка, інвестиція, валюта.

Вправа 91. *Розподіліть подані слова на чотири колонки: 1) галузеві терміни; 2) загальнонаукові терміни; 3) номенклатура; 4) професіоналізми.*

Видатки, інвестиції, метод, долар, платіжка, витрати, аналіз, інфляція, біржа, позика, гривня, оборотка, готівка, собівартість, торговельна палата, податок, синтез, економіст, мито, вал, застава, рубль, вклад, матеріалка, задача, кредитна спілка, кошторис, актуальність, бухгалтер, система, боргове зобов'язання, дебітовка, боржник, процес, позичальник, заробітна плата.

Вправа 92. *З тексту випишіть терміни зі сфери економіки. Визначте, які з термінів власне українські, а які – запозичені.*

Ціна землі

Земельна рента за умов ринкової економіки виступає у формі орендної плати, відсотка за іпотечною заборгованістю та ціни землі, оскільки земля вільно продається і купується. Розглядаючи ціну землі, варто розрізняти ціну землі як продукту

праці і як продукту природи. Ціна землі як продукту праці містить витрати на обробіток ґрунту та його поліпшення, тобто набуває нової якості, виступаючи вже з одного боку, і як продукт праці землероба, з іншого – як результат функціонування таких чинників виробництва, як капітал та підприємницькі здібності. Ціна землі як продукту природи – поняття ірраціональне, оскільки, як зазначалося, земля не є продуктом праці.

Економічними формами землі-капіталу виступає форма позикового відсотка, а землі-матері – земельна рента.

Теоретично ціна землі містить грошовий еквівалент витрат власника на її поліпшення і величину ренти. Фактично ціна коливатиметься залежно від вартості заходів щодо її поліпшення, маси ренти, норми позикового відсотка, співвідношення попиту й пропозиції, очікуваної зміни цін на сільськогосподарську продукцію, напрямів державної економічної політики щодо регулювання аграрного сектору економіки тощо.

Вправа 93. *Зі словника економічних термінів випишіть по 5 прикладів власне українських термінів-іменників, термінів-прикметників, термінів-дієслів. Проаналізуйте, якими частинами мови найчастіше представлені економічні терміни. Чому?*

Вправа 94. *Відредагуйте словосполучення і запишіть їх правильно.*

В двох словах; вечером; виключити світло; виписка з протоколу; відклонити пропозицію; в повній мірі; внештатний працівник; відложити засідання; заказний лист; знімати квартиру; гражданський обов'язок.

Вправа 95. *Виберіть нормативний варіант наголошення терміна українською мовою.*

Валовий – валовий; ринковий – ринко́вий; кошторис – ко́шторис; позичка – по́зичка; видатки – ви́датки; витрати – ви́трати; надлишок – на́длишок; накидка – на́кидка; фірмовий – фі́рмо́вий; заставна – за́ставна; гуртовий – гу́ртовий.

Вправа 96. *Запишіть правильно сполуки слів (мовні штампи).*

Забезпечити покращення умов праці, організувати використання резерву, піднімати питання, виразити подяку, відбувається зростання прибутку, проводити маркування товару.

Вправа 97. *Проаналізуйте уривок з тексту (підручник з економіки) щодо співвідношення власне українських та запозичених термінологем. Які терміни в ньому переважають власне українські чи запозичені? Чому?*

Вправа 98. *З'ясуйте за словником, з якої мови запозичено подані економічні терміни. Поясніть їх значення. Чому, на вашу думку, запозичення економічної термінології відбувалися саме з цих мов?*

Банкнота, бюджет, демпінг, дисконт, аванс, ажур, акциз, баланс, гарантія, банк, банкір, вексель, ґешефт, авізо, ажіо, банко, бруто, валюта, жиро, камбіо, депозит, депресія, дефіцит, дефляція, дивіденд, емісія, імпорт, інвестиція.

Вправа 99. *Диференціюйте власне українські й запозичені терміни. Визначте джерело запозичення за допомогою етимологічного словника та словника іношомовних слів.*

Штраф, обіг, ціна, платіж, трансакція, інфляція, субсидія, стагнація, видаток, відсоток, процент, дивіденд, позичка.

Вправа 100. З поданого ряду випишіть невідмінювані в українській мові терміни. Випишіть їх значення зі словника іношомовних слів. Складіть із ними речення.

Алонж, альпарі, кредит, ембарго, сальдо, бартер, камбіо, жиро, пеня, брокер, рантьє, аваль, нетто.

Вправа 101. Відредагуйте текст. Зверніть увагу на правильність перекладу та правопис економічних термінів.

Сьогодні широкого розвитку набули такі форми кредитного співробітництва, як лізінг, компенсаційні угоди. Співробітництво на компенсаційній основі дозволяє споруджувати об'єкти на території країни-заємщика з використанням іноземних кредитів, котрі виплачуються за рахунок виручки від експорту частини продукції, виробленої на створених підприємствах. Існують такі види компенсаційного кредиту: тратта, депозитний сертифікат, облігаційна зсуда, консорціальний кредит.

Вправа 102. Знайдіть українські відповідники (синоніми) до іношомовних термінів. З'ясуйте, чи є вживання українського або іношомовного терміна більш доречним у науковому й професійному мовленні економістів. Як називаються такі синоніми? Чи можлива взаємозаміна іношомовних і українських термінів, що позначають одне й те саме поняття в одному тексті наукового чи ділового стилю?

Бартер, ліцензія, інфляція, приватизація, імпорт, експорт, денаціоналізація, емісія, нетто, бруто, дисконтер, квота, ембарго, ліцензія, інвестиція, прерогатива, преференція, пріоритет, превалювати.

Вправа 103. Прочитайте та запам'ятайте правильне наголошення слів.

Діалог, каталог, монолог, сантиметр, кілометр, демократія, бюрократія, фарфор, аристократія, кулінарія, цемент, центнер.

Вправа 104. З'ясуйте як наголос може змінити значення слова.

Націнка – на́цінка, креди́т – креди́т, за́мазка – зама́зка, за́мок – замо́к, доро́га – дорога́, по́діл – поді́л, хара́ктерний – характе́рний.

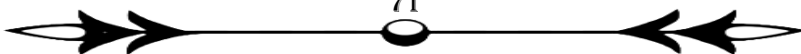
Вправа 105. Виправте конструкції, що містять тавтологію та плеоназм.

I. В лютому місяці; в скорому майбутньому; вийшла економія по цьому; висловлені депутатами зауваження; відноситься в розряд національної безпеки; вона є дуже важка процедура; давайте задавати питання по суті питання; з точки зору; має місце проблема; тривалий період часу; у своїх намірах ми відступили назад; що-небудь конкретно зробити.

II. Адміністративний менеджмент; акцентувати увагу; відтінки нюансів; вільна вакансія; захисний імунітет; інша альтернатива; колеги по роботі; конкретний адресат; найбільш оптимальний.

Вправа 106. Відредагуйте подані словосполучення. З трьох складіть речення.

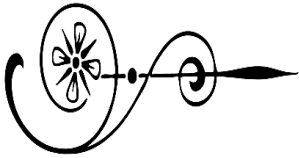
Бувші учасники, запитуючий студент, подорожуючий економіст, граючий у шахи, головуючий зборами, пануюча думка, перемігший маркетолог, кажучий промову, початкуючий економіст, відстаючий клас, поважаюча себе людина, копіююча техніка, заспокоюючий препарат, бувший директор, працююча людина, оздоровчий ефект, відбілюючий засіб, хворіючий бухгалтер, посміхаюча жінка, захворівший грипом.

Вправа 107. У поданих реченнях виправіть лексико-стилістичні помилки.

1. Яка уява склалася у вас про цього економіста?
2. Наша команда завоювала ще одну вагому перемогу.
3. Прибуток, який буде об'єктом розподілення, визначається за принципами бухгалтерського обліку і не має відношення до оподаткованого прибутку, визначеного за правилами Податкового кодексу.
4. Бухгалтерською мовою для простих акцій та корпоративних прав можна розподіляти суму залишку по рахунку 44.
5. При надані платниками податків документів, платник податків зобов'язаний надати посадовим особам органів державної податкової служби у повному обсязі всі документи, що належать до предмета перевірки, або пов'язані з ним.
6. Зміни торкнулися аспектів, пов'язаних з оподаткуванням шести груп суб'єктів підприємської діяльності, які працювали за спрощеною системою оподаткування, обліку та звітності.

**СЛОВНИК
ТИПОВИХ ПОМИЛОК
У МОВЛЕННІ ЕКОНОМІСТІВ**

Баланс доходів і видатків – баланс прибутків і видатків

багато вільних вакансій – багато вакансій

багато працюючих – багато працівників

банківського сектору – банківського сектора

безоплатно здобувають освіту – безплатно здобувають освіту

безкоштовний юрист – безоплатний (безоплатна) послуга юриста

більш дешевші – дешевші

більш тісніша співпраця – більш тісна співпраця

більша половина Чернівеччини – більша частина Чернівеччини

більше мільйону гривень – більше мільйона гривень

біля вісімнадцяти відсотків – близько вісімнадцяти відсотків

більше як тисяча – більше тисячі, більше ніж тисяча

близько однієї гривні – приблизно одна гривня

бюджетний процес не рухається – бюджетний процес зупинився

в області економіки – у галузі економіки

валового продукта – валового продукту

вартість тарифів зростає – тарифи зростають, вартість зростає

вартість придбаних автомобілів склала – вартість придбаних автомобілів становила

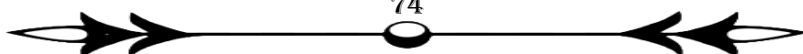
взяли ссуду – взяли позику

виділення мільярду гривень – виділення мільярда гривень

всього 54 мільйона – всього 54 мільйони

всього 44 відсотка – всього 44 відсотки
гарантія півтора роки – гарантія півтора року
гривнів – гривень
1 гривень – 1 гривня
гроші проплачені – оплачено
у бюджеті відсутні фінансові джерела – у бюджеті не
визначено фінансові джерела
дата получки – дата видачі заробітної плати
давайте назовемо ціни – назвімо ціни
дають нам позики – надають нам позики
дати розрахунок працівникові – розрахувати
два відсотка – два відсотки
двухстами – двомастами
де беруться мільярди – звідки беруться мільярди
девальвується – девальвує
дешеві ціни – низькі ціни
дирки в бюджеті – упущення, недоліки в бюджеті
діючий стандарт – чинний стандарт
до економічного обґрунтованого рівня – до
економічно обґрунтованого рівня
дозвільна система – дoзвільна система
довжина робочого дня – тривалість робочого дня
економити підприємствам – заощаджувати
підприємствам
економічна підтримка – фінансова підтримка
економічний підйом – економічне піднесення
економічний препарат – економний препарат
жити на одну пенсію – жити тільки на пенсію
звертання бізнесу – згортання бізнесу
з присутніх на ринку – з наявних на ринку
за велику ціну – за високу ціну
за даних обставин – за цих обставин
за дешевими цінами – за низькими цінами
за останні півтори роки – за останні півтора року
за півтори місяці – за півтора місяця
за подібними цінами – за схожими (такими) цінами

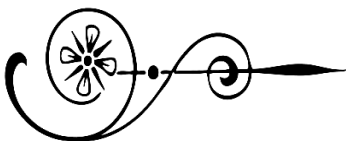

за поміркованими цінами – за помірними (низькими, прийнятними, невисокими) цінами
займати посаду – обіймати посаду
займає четверту позицію – посідає четверту позицію
заключається в ... – полягає в ...
за тонну вантажа – за тонну вантажу
збільшено пенсії – підвищено пенсії
звернутися по допомогу – звернутися за допомогою
зменшилися ціни – знизилися ціни
зменшити темпи падіння виробництва – зменшити темпи спаду виробництва
зросте на три відсотка – зросте на три відсотки
здача з суми – решта
квартира в розстрочку – квартира на виплату
керівник фонда – керівник фонду
кординуюча роль – координуюча роль
користується авторитетом – має авторитет
крім гонорара – крім гонорару
купляти – купувати
курс вітчизняної валюти в діапазоні 27,00 – 27.30 грн
за долар – курс вітчизняної валюти в межах...
курс долару – курс долара
крайній строк – крайній термін
лишили премії – позбавили премії
лобіють свої інтереси – лобіюють свої інтереси
мільярд – мільярд
мільярдний довг – мільярдний борг
на даний час – тепер, на цей час
на лице прорахунки – очевидні прорахунки
нанесена шкода – завдано шкоди
на це пішло півтора мільярди гривень – на це
затрачено (використано) півтора мільярда гривень
надання грантів – надання ґрантів
найдешевші ціни – найнижчі ціни
найдорожчі тарифи – найвищі тарифи
налог на прибуль – податок на прибуток
один десятий (0,1) – одна десята

опираючись на факти – спираючись на факти
оприходувано – оприбутковано
оптова ціна – гуртова ціна
особлива думка – окрема думка
повернення старих цін – повернення попередніх
(колишніх) цін
повернути надані збитки – повернути завдані збитки
подібні ситуації – схожі ситуації
подорожчання цін – подорожчання товарів (послуг)
покращився матеріальний добробут – покращився
добробут
по ціні 70 гривень – по 70 гривень, вартість 70
гривень
поступила інформація – надійшла інформація
при порівнянні – порівняно з
приймати участь – брати участь
приймати проект за основу – взяти проект за основу
робота не позбавлена недоліків – у роботі є недоліки
(робота не без недоліків)
розвиток прогресу – прогрес
розгорнутий план роботи – розгорнений план роботи
сміхотворна ціна – сміховинна ціна
скажемо нижче – скажемо згодом (пізніше)
складна скрута – велика скрута
слідуючі ціни на послуги – такі ціни
собівартість дешевша – собівартість менша
собівартість дешевшає – собівартість меншає
соціальне становище – соціальний стан
становище фінансів – стан фінансів
спадання обсягів – спад обсягів
супроводжуючий документ – супровідний документ
у місяці серпні – у серпні
у рейтинзі – у рейтингу
хочу звернути Вашу увагу – хочу привернути Вашу
увагу
це витікає з... – це впливає з (щодо висновку).

МОРФОЛОГІЧНІ НОРМИ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРНОЇ МОВИ

1. Особливості використання граматичних форм іменників, прикметників, числівників, займенників у професійному мовленні.
2. Написання та відмінювання прізвищ, імен та імен по батькові, числівників, географічних назв.
3. Вживання дієслівних форм в офіційно-діловому та науковому стилях.
4. Використання службових слів (прийменників, сполучників, часток) у ділових паперах.

Література

Основна:

1. Культура фахового мовлення: навч. посіб. / Укл.: Бабич Н. Д., Герман К. Ф., Ковтун А. А., Рульова Н. І., Скаб М. В., Скаб М. С.; за заг. ред. Н. Д. Бабич. Чернівці: Книги – XXI, 2014. 556 с.
2. Мацюк З., Станкевич Н. Українська мова професійного спілкування. К.: Каравела, 2005. 352 с.
3. Свердан Т. Українська мова з професійним спрямуванням (завдання і вправи для студентів економічного факультету). Чернівці: Рута, 2004. 79 с.
4. Сергійчук З. О., Цілина М. М. Українська мова за професійним спрямуванням: навч. посіб. К.: Університет «Україна», 2004. 216с.
5. Шонц О. П. Українська мова за професійним спрямуванням: навч. посіб. Одеса: Друкарня редакційно-видавничого центру ОНАЗ ім. О. С. Попова, 2010. 56 с.

Додаткова:

1. Кіршо С. М., Ковальська Н. А., Купрата Н. Я. та ін. Професійна мова економістів: Навчальний посібник. Одеса: ОНЕУ, ротапринт, 2016. 462 с.
2. Словник прізвищ: практичний словозмінно-орфографічний (на матеріалі Чернівеччини) / Уклад. Н. Д. Бабич, Н. С. Колесник, К. М. Лук'янюк. Чернівці: Букрек, 2002. 424 с.
3. Тертека Л. В. Особливості змістового наповнення курсу “Українська мова (за професійним спрямуванням)” для студентів економічних спеціальностей ВНЗ // Вісник Національного університету “Львівська політехніка”, 2012. № 739. С. 293 – 297.
4. Шлеїна Л. І. Професійна компетентність майбутніх економістів у процесі вивчення дисципліни українська мова за професійним спрямуванням // Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету (економічні науки), 2015. № 1. С. 170-173. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znptdau_2015_1_35.

Інформаційні ресурси:

1. <http://lcorp.ulif.org.ua/dictua> (Словники України).
2. <http://slovopedia.org.ua/> (Колекція українських словників).
3. www.novamova.com.ua (Проект розвитку української мови).
4. <http://www.pravopys.net/> (Електронний “Український правопис”).

Вправа 108. *Поставте подані іменники в родовому відмінку однини, обґрунтуйте відмінкові закінчення. З трьома словами складіть складнопідрядні речення.*

I. Кредит, залишок, матеріал, об'єм, податок, продаж, ринок, валюта, аванс, фонд, відсоток, бюджет, курс, табель, термін, товар, бізнес, облік, експорт, викуп, борг, вклад, мотор, комбайн, виняток, склад, рід, рахунок, вид, жанр, спорт, принцип, ремонт, майданчик, ліс, лісок, гопак, футбол, вальс, Буг, відгук, ріг.

II. Афганістан, потяг, пішохід, Рейн, випадок, акт, апарат, блок, вал, гвинт, елемент, знак, Мороз, фактор, Лондон, індикатор, Рим, камінь, Старий Самбір, листопад, процент, малюнок, Кривий Ріг, мед, інструмент, папір, хліб, дзвін, термін, овес, батальйон, акт, пояс, інститут, завод, бліндаж, гараж, штаб, капітал.

Вправа 109. *Запишіть речення, розкриваючи дужки й опускаючи скісну риску у складних словах. Поясніть закінчення іменників у родовому відмінку однини.*

1. В умовах ринк(а, у) кожне підприємство є незалежним товаро/виробником. 2. Будь/яку діяльність, спрямовану на виготовлення певного подукт(а, у) або надання послуг, називають господарською діяльністю. 3. Заробітна плата є найбільш дієвим інструментом активізації людського фактор(а, у). 4. Валютний ринок – це такий специфічний ринок, де предметом купівлі/продаж(у, а) є різні національні валюти. 5. Важливим складовим компонентом механізм(а, у) ринкової економіки є конкуренція.

Вправа 110. Запишіть словосполучення в орудному відмінку однини.

Фінансова звітність, господарська діяльність, фактична собівартість, матеріальна цінність, зовнішній платіж, сукупне сальдо, аудиторська організація, валютна позиція, соціальне страхування, банківська ліцензія, ревізійний контроль, валютна позиція.

Вправа 111. Поставте подані іменники в родовому та орудному відмінках однини. Поясніть їх правопис.

Домовленість, подорож, цінність, діяльність, свідомість, безліч, мораль, якість, потужність, заборгованість, галузь, доповідь, власність, вартість, рентабельність, звітність, відповідальність, велич, вихор, футляр, командир, козир, скляр, школяр, проводир, секретар, шахтар, Ігор, якір, Лазар, ледар, Нестор, хабар.

Вправа 112. Перепишіть текст. Запишіть числівники словами.

3 квітня 2014 року – від початку бойових дій на Донбасі з Донецької та Луганської областей виїхало за даними ООН майже 2 000 000 осіб, з яких 1 680 000 переселилося до інших регіонів України, а понад 300 000 осіб емігрувало до Російської Федерації. З анексованого Криму біженцями та переселенцями на материкову Україну стало більше 25 000 осіб. Найбільше внутрішньо переміщених осіб з Донбасу розміщено в Донецькій області – 660 000, Луганській – 249 000, Харківській – 210 000, Запорізькій – 116 000, Дніпропетровській – 76 000, Київській – 48 000, Одеській – 36 000, м. Києві – 123000 осіб.

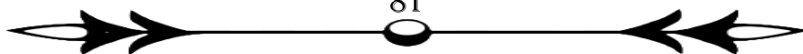
Основною причиною, що стимулювала високу інтенсивність міграційного руху населення між регіонами України, стали анексія Криму, військові дії

на Донбасі, тероризм і посягання на територіальну цілісність та суверенітет країни. Високою залишається інтенсивність зовнішніх міграційних переміщень населення України. За даними Євростату, громадян України, які лише на легальних підставах проживали на території Євросоюзу, на кінець 2013 р. нараховувалося 634 800 чол., а у 2014 р. їх було вже 868 700. Найбільше українців проживало в Італії (236 000), Польщі (210 000), Німеччині (112 000), Чехії (111 000) та Іспанії (83 000). І хоча українці становили лише 5% від загальної чисельності іноземців з третіх країн, враховуючи відносно нетривалий період, коли міграція стала для них можливою, їхня присутність в Європі є значною. Здебільшого вона сформувалася завдяки трудовій міграції. У зв'язку з виконанням оплачуваної роботи оформлено 68% дозволів на перебування українців, тоді як загалом громадянам третіх країн – близько чверті. Сьогодні основне стратегічне завдання полягає в збереженні державного суверенітету, територіальної цілісності України та інтеграції до європейського економічного і міграційного простору, забезпеченні наблизених до світових стандартів якості та тривалості життя, реалізації прав і свобод громадян.

Вправа 113. *Визначте рід наведених іменників, поєднавши їх із прикметниками.*

Путь, біль, дріб, антресоль, ганж, облік, живопис, запис, кір, літопис, бандероль, напис, опис, машинопис, вермішель, аваль, мігрень, нежить, Псалтир, рояль, базіка, розпач, гультіпака, тунель, дроз, купіль, фальш, жужіль, харч, путь, полин, поступ, ступінь, толь, тюль, ярмарок, степ, каліка, Сибір.

Вправа 114. *Виявіть порушення морфологічних норм у наведених реченнях. З чим вони пов'язані?*

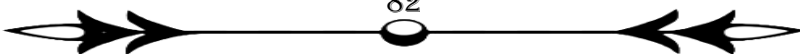
1. Рада Національного Банку України розробляє основні засади грошово-кредитну політики та здійснює контроль за її проведення. 2. План виробництва продукції виконана на сотню відсоток. 3. Більша половини вступників цього року була добре підготовлена з усіх дисциплін, винесених на екзамен. 4. Контроль над економікою великою мірою зосереджений у руках центрального банку та уряду кожної країни, оскільки вона контролюють гроші, які є пальним для економіки. 5. Світова економіка є предметом вивчень макроекономічної наук.

Вправа 115. *Виправте помилки у поданих реченнях (утворення форм однини від іменників тільки множини і, навпаки, утворення форм множини від іменників тільки однини).*

1. Саме тоді він отримав дещо з вищезгаданої мебелі як сюрприз від співробітників.
2. Увесь дріт і пиломатеріал були на базі.
3. На рибній консерві не зазначено дати придатності.
4. У кіоску продавали сувеніри з символіками чемпіонату.
5. Ярмарок вражав асортиментами продукції.
6. Просимо зазначити вартість упакувань і транспортувань.
7. Багато гілля зрубано.
8. У продаж надійшли канцелярські приладдя.

Вправа 116. *Поясніть, як закінчення родового відмінка однини залежить від значення слова.*

Акт, апарат, блок, буряк, вал, дзвін, елемент, знак, індикатор, інструмент, камінь, листопад,

малюнок, папір, пішохід, потяг, пояс, рахунок, ріг, термін, фактор.

Вправа 117. Подані іменники поставте у місцевому відмінку однини. Із трьома словами складіть речення.

Президент, позичальник, будинок, добродій, інвестиції, дитя, підрахунок, бій, лід, сніг, шлях, край, Дніпро, торг, позика, мито.

Вправа 118. Запропоновані іменники поставте у кличному відмінку.

І. Голова зборів, суддя, Ілля, президія, душа, кошторис, кредитна спілка, теща, Іван, Олег, любов, тато, Петро, син, синок, Петрик, Сергій, отець, Ігор, добродій, хлопець, слухач, Довбуш, газетяр, школяр, богатир, Юрко, Василько, Іринка, Галина, Галя, доня, донечка, син, синочок, дідусь, бабуся, земля, пісня, тополя, урочистість.

ІІ. Тополенька, любов, кохання, чоловік, молодий чоловік, чоловік добрий, жінка, парубок, дівчина, друг, приятель, колега, вчитель, сторож, бригадир, студент, лікар, офіціант, Василь, Галинка, пісня, Україна, вербиченька, Олег, Тетянка, коханячко, Юрко, Хомівна, Костянтин, Олена, Михайлівна, Мар'ян, Ксеня.

Вправа 119. Поставте словосполучення в родовому й орудному відмінках однини. З трьома з них складіть речення.

Грошовий обіг, економічний закон, національний фонд, державна власність, ринкова вартість, валовий продукт, міжнародний кредит, світовий банк, платіжний баланс, бартерний обмін, купівля-продаж товарів, інвестиційна компанія, функціонально-вартісний аналіз.

Вправа 120. Запишіть словосполучення, поставивши їх в родовому, давальному і місцевому відмінках множини.

Поточні зобов'язання, позикові кошти, матеріальні цінності, позабюджетні платежі, основні джерела, сумнівні борги, бухгалтерські записи, тарифні ставки, грошові кошти, капітальні вкладення, одноразові виплати, кредитові залишки, страхові резерви.

Вправа 121. Визначте рід незмінюваних іменників іношомовного походження.

Таксі, маестро, інтерв'ю, міс, порт'є, поні, Капрі (острів), Сочі (місто), Сочі (курорт), грего (вітер), Міссісіпі (ріка), Чилі (державна), ОУН (організація українських націоналістів), сиріко (вітер), сулутуні.

Вправа 122. Визначте число іменників. Із трьома іменниками складіть речення.

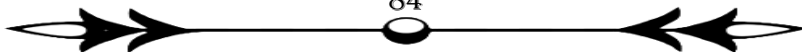
Каміння, готівка, двері, паливо, меблі, голосування, безвідповідальність, заздрощі, хода, жнива, витрати, Черкаси, молоко, мазут, доброта, висівки, дріжджі, Прип'ять, чорнило, Залісці, кредит, клей, сани, ножиці.

Вправа 123. Які іменники можуть позначати осіб як чоловічої, так і жіночої статі, а які – ні. Чому?

Економіст, президент, інженер, редактор, лікар, видавець, сусід, активіст, священик, ентузіаст, філолог, секретар, солдат, громадянин, касир.

Вправа 124. Від поданих імен утворіть чоловічі і жіночі імена по батькові.

Сергій, Олег, Дмитро, Олексій, Микола, Руслан, Артем, Микита, Павло, Ілля, Валерій, Хома.

Вправа 125. Поставте слова у потрібній формі. Від виділених імен усно утворіть форму кличного відмінка.

– Звернутися до (директор Миць **Андрій Якович**, начальник Скачко **Семен Васильович**, письменник Махно **Василь Іванович**, завідувач Граб Олена Петрівна, прокурор Процьків **Микола Антонович**);

– надіслати запит (депутат Федорук Микола Трохимович, експерт Білик Юрій Семенович, лікар Вербицька Інга Гнатівна, полковник Валь **Нестор Максимович**, політолог Стріха Максим Петрович);

– відвідати (терапевт Береза **Софія Миколаївна**, поет Вознюк Володимир Оксентійович, студент Каськів **Ілля Іванович**, суддя Курко **Ігор Дмитрович**, психолог Ковалишин Кузьма Прокопович);

– пишатися (боксер Кличко Віталій Володимирович, співак Сташків Богдан Михайлович, економіст Гаврилишин Богдан Дмитрович, мовознавець Потебня Олександр Опанасович, художниця Приймаченко Марія Оксентіївна);

– відповідальність лежить на (командир Гончаренко **Анатолій** Володимирович, програміст Скаб Василь Мар'янович, методист Гуцуляк **Ірина Георгіївна**, лаборант Кушка Галина Степанівна, секретар Прокопець Тарас Михайлович.

Вправа 126. Подані подвійні прізвища поділіть на три групи за відмінюванням: а) у яких змінюються обидві частини; б) у яких змінюється одна частина; в) які залишаються без змін.

Борис Лобач-Жученко, Світлана Шабат-Савка, Наталія Полонська-Василенко, Іван Карпенко-Карий, Лілія Гажук-Котик, Семен Гулак-Артемівський, Оксана Лесів-Садовська, Василь Куц-Семенів,

Анатолій Кузьо-Шевчук, Галина Савків-Рудницька, Тетяна Грушко-Березюк.

Запам'ятайте: у подвійних прізвищах таких відомих людей, як *Степан Смаль-Стоцький*, *Микола Миклухо-Маклай*, *Юрій Дольд-Михайлик*, *Анатолій Кос-Анатольський* за традицією перша частина не змінюється.

Вправа 127. *Виправте подані конструкції.*

Запитайте у Василя Ільча, розмовляємо з Сергієм Георгієвичом, шановний Анатоліє Семеновиче, передайте Татяні Сергіївній, домовтеся з Марією Савішною, книга Наталії Іванівної, прощання з Юрієм Бадзю, Валентина Іллінішна, зустріти Петра Брязкало, вітатися з Ілєю Григорійовичем.

Вправа 128. *Використовуючи складні прикметники та подані нижче словосполучення (на вибір), складіть із ними речення.*

Видано для подання до, посадовий оклад, займати житлову площу, на посаді, за місцем роботи, мешкати за адресою.

Вправа 129. *Провідмініайте числівники.*

15863; 12856; 1281-ий; 1/8; півтора гравень; півтори тонни; двоє чернівчан; півтора гектара.

Вправа 130. *Запишіть подані числівники в орудному відмінку. Поясніть їх правопис.*

Нуль, сто, п'ять, двадцять шостий, четверо, тисяча, одна друга, шістсот.

Вправа 131. *Прочитайте арифметичні приклади.*

Зразок: $25+38=63$. Сума двадцяти (-ьох) п'яти

(-ьох) і тридцяти (-ьох) восьми (вісьмох) дорівнює шістдесяти (-ьом) трьом

$$283+365=648;$$

$$697+279=976;$$

$$2674-873=1801;$$

$$6594-4808=1786;$$

$$27*35=945;$$

$$99*8=792;$$

$$357*982=350574;$$

$$961*693=665973;$$

$$5489*9637=52897493.$$

Вправа 132. *Згадайте, в чому полягає особливість відмінювання збірних числівників та з якими іменниками вони поєднуються і визначте, які словосполучення правильні.*

Двоє дверей, семеро працівниць, четверо кошенят, п'ятеро воріт, шестеро міністрів, дев'ятеро студентів, семеро людей, нас було дванадцятьоро, вісімдесят шестеро курчат, троє автомобілів.

Вправа 133. *Виберіть правильні форми іменників.*

Півтора (роки, дні; років, днів; року, дня), два з половиною (кілометра, кілометри, кілометрів), 6,4 (гектари, гектарів, гектара), (півтора години, півтора годин, півтори години), вісім з половиною (літрів, літра, літри), 23,6 (сантиметрів, сантиметра, сантиметри), півторааста (кілограмів, кілограми, кілограм), чотири (будинка, будинків, будинки), три (спортсмена, спортсмени, спортсменів).

Вправа 134. *Перепишіть текст. Запишіть числівники словами.*

У 2002 році серед 25 підзвітних органам виконавчої влади акціонерних товариств 13 ВАТ (або

52%) збільшили обсяги реалізації продукції (робіт, послуг), 4 товариства отримали прибутки. Загальна сума кредиторської заборгованості зменшилась майже на третину, у тому числі до бюджету – на 30%, зі страхових платежів – на 27,5%, з виплати заробітної плати – на 30,5%.

Вправа 135. *Узгодьте числівники з іменниками і запишіть цифри словами.*

4 (школа), 161 (педагог), 2 (грн.), вітаю Вас із 8 (березень), 3 (двері), 7 (психолог), 8 (ножиці) і 7 (ложка), відповіло 4 (учень), 3,5 (год.), 25/8 (площа), на 6 (поверх), 2 (товариш), перед 1 (вересень), 34/40 (частина), 5 $\frac{1}{4}$ (кг), 2,5 (кг), 8,5 (кг), 3 (л), 124 (км), 2 (сестра), 127 $\frac{1}{2}$ (км), 4,5 (млрд.), між 1 і 19 (січень), 3 (чернівчанин), півтора / півтори (м), 200 (г), 3,5 (м), 11,5 (га), 0,5 (кг), 0,5 (год.).

Вправа 136. *Розкрийте дужки. Виберіть потрібне закінчення. Обґрунтуйте правильність вашого вибору. Числа запишіть словами.*

У 2 раз (а,у,и) більше, ніж 2007 року; попереднього раз (а,у,и); помилка минулого раз (а,у,и) повторюється; зменшити в 7,8 раз (а,у,и); скоротити в 4,7 раз (а,у,и); це в 2,5 раз (а,у,и) більше, ніж очікувалося; цього раз (а,у,и); підвищити в 10,5 раз (а,у,и,ів); щораз (а,у,и) голосніше; збільшити збут у 8,3 раз (а,у,и); одного раз (а,у,и) в Карпатах; того раз (а,у,и) ми відвідали краєзнавчий музей; у два раз (а, и); наступного раз (а, у); у 7,8 раз (а, и); у три з половиною раз (а, и); у чотири раз (а, и); минулого раз (а, у); у шість з половиною раз (и, ів); у 2,3 раз (а, и); у три раз (а, и); цього раз (а, у); у 8,4 раз (а, и); у чотири з половиною раз (а, и); в одинадцять з половиною раз (и, ів); у 5,9 раз (а, и); щораз (а, у); у 9,6 раз (а, и); жодного раз (а, у); у 3,5 раз (а, и).

Вправа 137. Прочитайте. Запишіть речення, записуючи цифри словами.

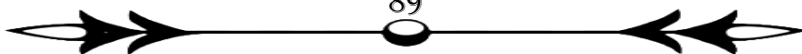
1. До 783 додати 53. 2. Від 637 відняти 298. 3. Визначити добуток від множення 23 на 68. 5. Скільки разів по 18 міститься в 1206?

Вправа 138. Узгодьте числівники з іменниками.

Два, три, чотири (документ, громадянин, теля, двері, львів'яни, галичани, блок, депутат). Двадцять два (документ). Триста двадцять чотири (делегат). П'ять (делегат). П'ятеро (особа). Тисяча (виборець). Дві десятих (відсоток). Півтора (місяць). Півтори (доба). Чотири і одна друга (місяць). Чотири з половиною (місяць). Перше (лютий). З двадцять четвертим (серпень). Четвертого (квітень).

Вправа 139. Визначте порушення морфологічних норм у наведених реченнях. З чим вони пов'язані?

Музей повинен будуватися, реставруватися. Виконується не в повній мірі. Слухається питання. Розглядалося на комісії. Де допитувалися в'язні. Чому векселя оформляються. Пропонується на наступний рік. Ставиться на голосування. У посвідченні зазначається. Йдеться мова. Буде розглядатися. Голова не запрошується. Обговорюється по пунктах. Слово надається. Затверджується президентом. Переглядається комісією. Він являється директором. Вибачаюся. Вжити заходи. Вимоги до навчання визначаються програмою. Право на керування транспортними засобами підтверджується відповідним посвідченням. Копія документа посвідчується службовою особою. Право на своєчасне одержання винагороди за працю захищається законом. Справжність підпису посвідчується нотаріусом. Культурна спадщина охороняється законом. У програмі «Смачного!» пропонуються

глядачам рецепти вишуканих страв. Кожний примірник двосторонньої угоди підписується обома сторонами.

Вправа 140. Від поданих імен та імен по батькові утворіть форму кличного відмінка.

І. Андрій Валерійович, Галина Федорівна, Валерій Михайлович, Михайло Петрович, Володимир Олександрович, Богдан Олегович, Лука Семенович, Ірина Василівна, Раїса Зіновіївна, Василь Степанович, Олеся Павлівна, Тетяна Григорівна, Нестор Родіонович, Зінаїда Костянтинівна, Ніна Арсентіївна, Захар Миронович, Микита Сергійович, Микола Іванович, Оксана Тарасівна, Ілля Михайлович, Яків Петрович, Олесь Терентійович, Лазар Ісакович, Зоя Григорівна, Галина Петрівна, Ігор Володимирович, Наталя Володимирівна, Прокіп Михайлович.

Вправа 141. Виправте помилки у формах звертань.

1. Андріє, ходімо на прогулянку. 2. Шановний студент, здайте реферат. 3. Пан водій, зупиніть автомобіль. 4. Ми не забудемо Ваші пари з економічної теорії, шановний професор! 5. Петро Івановиче, зайдіть на кафедру. 6. Дорогі мої Валеріє та Андріє, вітаю вас зі святом. 7. Оля, ходімо у театр. 8. Гори, гори, моя зоря. 9. Молодий чоловік, скажіть, будь ласка, котра година. 10. Володимир Володимирович, прошу Вас узгодити договір на нараді. 11. Дорогий Ілля Йосипович, запрошуємо Вас на презентацію збірки «За покликом серця». 12. Шановний пан суддя, зважте, будь ласка, на свідчення цієї людини. 13. Послухай мене, Ігор, не звертай увагу на чутки (З усного мовлення).

Вправа 142. Провідмініайте подані найменування. Назвіть типи відмінювання прізвищ.

Онiпко Iлля Матвiйович, Бойко Олена Петрiвна, Власов Олег Михайлович, Столярова Любов Олексiївна, Гуляйполе Микола Степанович, Гречуха Ольга Василiвна, Золенко-Гришук Андрiй Леонiдович.

Вправа 143. *Провiдмiняйте поданi географiчнi назви.*

Пуща-Водиця, Стрiлецький Кут, Прут, Карпати, Кам'янець-Подiльський, Стара Жадова, Iвано-Франкiвськ, Мукачево, Печенiжин, Городенка, Рава-Руська, Яр-пiд-Зайчиком, Новоград-Волинський, Хмельницький, Сiмферополь, Кривий Рiг.

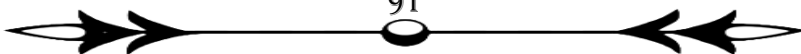
Вправа 144. *Перепишiть речення, розкриваючи дужки. Пояснiть уживання у/в, i/й, з/iз/зi.*

Державний кредит

Державний кредит вiдображає акумуляцiю державою коштiв на принципах повернення для фiнансування державних видаткiв. Кредиторами виступають фiзичнi (i/й) юридичнi особи, позичальником – держава (у/в) особi її органiв (Мiнфiн, мiсцевi органи). Державний кредит використовується (у/в) якостi заходiв стабiлiзацiї грошового обiгу. (У/В) умовах розвитку iнфляцiйних процесiв державнi позики (у/в) населення тимчасово зменшують його платiжний попит. (З/Iз/Зi) обiгу вилучається грошова маса, тобто вiдбувається вилучення коштiв (з/iз/зi) грошового обiгу на заздалегiдь обумовлений термiн.

Для кредиторiв державний кредит є формою заощадження (i/й) iнвестування коштiв (у/в) цiннi папери, якi дають додатковий дохiд.

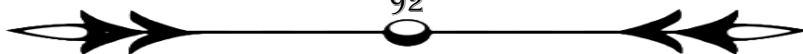
Державний кредит подiляється на види, якi вiдображають специфiку вiдносин (i/й) (у/в) плив низки чинникiв. Види такого кредиту визначаються складом позичальникiв (i/й) кредиторiв; конкретними

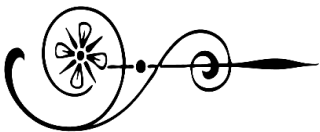

причинами появи потреби (у/в) держави (у/в) мобілізації коштів; місцем одержання кредиту; методами залучення грошових ресурсів (і/й) способами їх повернення; строками погашення державою своїх зобов'язань; ступенем ризику кредитора (і/й) позичальника.

Вправа 145. *Зробіть правильний вибір прийменника у словосполученні, який будете вживати як в усному, так і в писемному мовленні.*

Включити в склад комісії – включити до складу комісії; зміни до порядку денного – зміни в порядку денному; поставити в приклад – поставити за приклад; у знак поваги – на знак поваги; пониження на посаді – пониження в посаді; спало на думку – прийшло в голову; для пристойності – заради пристойності; економіст по професії – економіст за професією; по велінню серця – за велінням серця; спеціаліст по рекламі – фахівець (спеціаліст) з реклами; при розгляді питання – під час розгляду питання; прийти у справі – прийти по справі; при такій умові – за такої умови; говорити про справи – говорити за справи; біля трьох центнерів – близько трьох центнерів.

СИНТАКСИЧНІ НОРМИ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРНОЇ МОВИ

1. Типи речень у текстах офіційно-ділового стилю. Порядок слів у реченні.
2. Типові форми вираження присудків у текстах офіційно-ділового стилю.
3. Особливості вживання речень з однорідними членами у текстах ділових документів. Речення з відокремленими членами, звертаннями та вставними словами і словосполученнями в діловому мовленні.
4. Складні випадки узгодження та керування.

Література

Основна:

1. Культура фахового мовлення: навч. посіб. / Укл. Бабич Н. Д., Герман К.Ф., Ковтун А. А., Рульова Н. І., Скаб М. В., Скаб М. С.; за заг. ред. Н. Д. Бабич. Чернівці: Книги – XXI, 2014. 556 с.
2. Мацюк Зоряна, Станкевич Ніна. Українська мова професійного спілкування: навч. посіб. К.: Каравела, 2005. 352 с.
3. Мозговий В. І. Українська мова у професійному спілкуванні. Модульний курс: навч. посіб. К.: Центр навчальної літератури, 2006. 592 с.
4. Українська мова в професійній діяльності: навч. посіб. / Укл. Бріцин В. М., Жайворонок В. В., Тараненко О. О. К.: Вища шк., 2006. 431 с.
5. Шевчук С. В., Кабиш О. О. Практикум з українського ділового мовлення: навч. посіб. К.: Арій, 2009. 144 с.

6. Шевчук С. В., Клименко І. В. Українська мова за професійним спрямуванням: навч. підруч. К.: Алерта, 2011. 692 с.

Додаткова:

1. Коломієць В.С., Шашенко С. Ю. Українська мова. Практикум: навч. посіб. К.: КНТЕУ, 2004. 122 с.
2. Пономарів О. Д. Культура слова: Мовностилістичні поради. К.: Либідь, 2001. 240 с.
3. Український правопис / Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні НАН України, Ін-т української мови НАН України. К.: Наук, думка, 2007. 288 с.
4. Українська мова: Практикум: навч. посіб. / Укл.: О. А. Сербенська, О. М. Пазяк, М. І. Фурдуй та ін. К.: Либідь. 2000. 384 с.
5. Універсальний довідник з ділових паперів та ділової етики. К.: Довіра, 2003. 623 с.

Інтернет-ресурси:

1. www.mova.info – Лінгвістичний портал.
2. www.novamova.com.ua – Проект розвитку української мови.
3. [http://www/lib.rada.gov.ua](http://www.lib.rada.gov.ua) – Національна парламентська бібліотека України.
4. www.rozum.org.ua – Словники он-лайн.
5. www.pravopys.net – Український правопис.

* * * * *

Вправа 146. Прочитайте текст. Визначте типи речень та з'ясуйте порядок слів. Розставте необхідні розділові знаки.

І. Розвиток ринкових відносин в економіці України і стан у промисловості засвідчують що в цей період все більшого значення набуватимуть дрібні й середні підприємства які у майбутньому будуть стабілізуючим фактором економіки. Це в першу чергу стосується дрібних і середніх підприємств що орієнтовані на промислове виробництво бо саме в

цьому секторі економіки можна чекати створення значної кількості робочих місць і завдяки цьому – підвищення політичної стабільності в країні. Однією з головних проблем на цьому шляху є недостатня кількість підприємців які володіли б потрібною професійно-технічною і комерційною кваліфікацією (З журн.).

II. Ринкові умови господарювання змінили наявні складові економічних відносин. Але найрадикальніше вони вплинули на фінансові відносини які в ринкових умовах перетворюються на основні регулятори господарської діяльності. Це зумовлює не обхідність перегляду майже всіх складових фінансового механізму оскільки раніше вони формувалися на засадах централізованої економіки де фінансам належала допоміжна роль а вартісні категорії виконували переважно посередницькі функції. Нині пріоритетного значення у реальній економіці набувають фінансові чинники. Тому змінюється і ставлення до окремих категорій цієї галузі. Коло їх значно розширюється запроваджуються нові поняття. Наукові категорії і показники зараз мають не тільки теоретичне значення а й знаходять все ширше застосування в процесі практичної господарської діяльності внаслідок чого становлять все більший інтерес для фінансистів (З часопису).

Вправа 147. *Випишіть із фахової літератури 10 складносурядних речень різних типів. Проілюструйте ними відповідні правила щодо вживання розділових знаків.*

Вправа 148. *Перебудуйте прості речення у складні. Поясніть розділові знаки, визначте тип складнопідрядного речення.*

1. Незважаючи на гостру критику опонентів, промовцю вдалося переконати слухачів у правильності

своїї теорії. 2. Адресований керівнику документ даної або вищої організації містить детальний виклад будь-якого питання з висновками і пропозиціями. 3. Дослідник за покликанням, автор навів у статті маловідомі, надзвичайно цікаві факти з економіки. 4. Із зменшенням грошової маси зростає вартість грошей. 5. Розглянувши пропозиції на засіданні дирекції, ми визнали їх доречними і суттєвими. 6. Ознайомившись із проектом контракту, я погодився на Ваші умови.

Вправа 149. Прочитайте текст та відрадагуйте відповідно до норм літературного слововживання. Розставте розділові знаки, поясніть їх використання.

I. Згідно міжнародних стандартів відображення нематеріальних активів в обліку та звітності ґрунтується на таких принципах:

А. Принцип вартості згідно якого у день придбання нематеріального актива, його оцінюють та відображають в обліку за купівною вартістю вираженою у грошовому еквіваленті. Як купівну вартість визначають суму всіх необхідних витрат на придбання, розташування, підготовку до експлуатації конкретного об'єкту нематеріальних активів.

Б. Принцип погодженості сутність якого заключається в тому що на протязі терміна експлуатації об'єкту нематеріальних активів витрати пов'язані з його використанням визначаються та відображаються в обліку так щоб максимально погодити їх з отриманими від використання такого об'єкту доходами.

В. Принцип визначення прибутку чи збитка сутність якого в тому щоб фінансовий результат від експлуатації об'єкту нематеріальних активів визначався у день його списання з балансу за будь-

яких причин (3 *посіб.*).

II. Приймаючи рішення відносно інвестицій і обсягів виробництва підприємці виходять із певних міркувань на майбутнє. Якщо на їхню думку слідуючий рік принесе депресію то вони будуть старатися зменшити інвестиції уже тепер. Якщо наоборот вони очікують що через чотири місяці ціни значно зростуть вони уже сьогодні будуть спішити закуповувати товари розширювати обладнання і будівництво.

Так же особи які грають на біржі хотіли би знати майбутнє, щоби мати можливість отримувати прибуток від купівлі і продажу акцій. І що ще для нас важнее вашінгтонські політики також хотіли би мати уяву про розміри національного доходу в наступному році, щоби вчасно прийняти заходи у фінансовій та кредитно-фінансовій сферах.

Сьогодні статистики й економісти не можуть дати точні прогнози. Часом їхні підрахунки виявляються цілком помилковими. Але від них вимагають, аби вони робили все можливе, так як відмова від складання прогнозу як правило пов'язана з деяким домислюваним прогнозом. Виявляється що середній рівень точності тривалих прогнозів складених не економістами ще гірший аніж рівень прогнозів знаючих статистів. (3 *посіб.*).

III. 1. Сьогодні українська фінансово-економічна думка дальше природніше вписуючись у світові інтеграційні процеси потрапляє й під англійські термінологічні впливи запозичуючи інколи досить механічно й недоцільно разом із відповідними поняттями та категоріями їхню словесну форму і входячи як раніше в російськомовне так тепер в англійське поле залежності (В.Пілецький). 2. У умовах сучасного розвитку товарного виробництва коли воно набуло загального характеру стан економічних зв'язків не тільки в межах однієї країни а й в усьому світі дуже ускладнився (3 *газети*). 3.

Ціна ринкової рівноваги не тільки збалансовує попит і пропозицію вона надає інформацію виробникам про необхідність розширення чи скорочення виробництва а споживачам про можливість збільшення або зменшення споживань (З носіб.)

IV. 1. У засіданні взяв участь і виступив директор Центру зайнятості. 2. Цю проблему обговорено на засіданні та комітеті. 3. Головне на чому слід зосередити увагу – це на соціальних проблемах. 4. Нарада схвалила заходи щодо профілактики і боротьби з економічними коливаннями. 5. Слід зазначити що рівень заборгованості із заробітної плати зростає що негативно позначається на платоспроможності громадян що не здатні вчасно розрахуватися за житлово-комунальні послуги. 6. Слухали: Тернюка В. І., який сказав що більше не буде зловживати службовим становищем. 7. Опитування засвідчують низький рівень довіри до влади і що громадяни готові брати участь у масових акціях протесту.

V. 1. Наш комітет ужив чимало заходів для розв'язання проблеми захисту прав споживачів столиці України. 2. Бібліотека одержує не лише книжки а й передплачує економічні газети та журнали. 3. Наш інститут і його професорсько-викладацький склад досягли значних успіхів у навчальній роботі. 4. За п'ять років фірма розширила фінансові можливості і визнання серед споживачів. 5. Нові демократії постали перед низкою важливих питань а саме: забезпечення просування до конкурентної ринкової економіки збереження і зміцнення недавно здобутої незалежності. 6. Залучає керівник підлеглих до сфери впливу і взаємовпливу їх робить співучасниками обміну інформацією дії з метою підвищення в організації продуктивності праці.

VI. 1. Економічна культура включає в себе засвоєння провідних ідей основних наукових понять і фактів на базі яких здійснюється оптимальне

функціонування системи людина суспільство біосфера розуміння вихованнями багатогранної цінності природи як джерела матеріальних і духовних потенціалів і суспільства і кожної людини (З газети). 2. Сучасна світова економічна система складовими і невід'ємними частинами якої є національні економіка окремих держав формується і регулюється між народними фінансово-економічними організаціями найгопівнішою серед яких є європейський банк реконструкції і розвитку (ЄБРР) – регіональний міждержавний банк основним завданням якого є довготермінове кредитування країн Центральної та Східної Європи з метою проведення в них структурних економічних реформ (З фінанс. слов.). 3. Ми живемо у період який дає змогу людині чимдалі більше бачити себе і знати пориватися прагнути і досягати бо суспільство наше спрямоване своїм рухом у майбутнє у пошуки кращого для усіх разом а спрямованість у майбутнє при усвідомленості сьогодення це і є запорука поступу і реального сприйняття категорії часу (Ю. Покальчук).

Вправа 150. *Перепишіть речення, правильно скоординувавши підмет і присудок.*

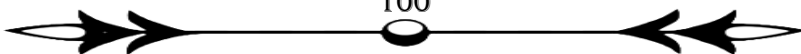
1. Решта акцій нашого товариства належ(-ать, -ить) працівникам підприємства. 2. Відтоді минул(-и, -о) п'ять місяців. 3. Півроку мин(-е, -уть), перш ніж ми отримаємо реальні економічні результати. 4. На цьому підприємстві одночасно виготовля(-ється, -ються) понад 20 найменувань продукції. 5. Усі, хто прибу(-в, -ли) на конференцію, мають зареєструватися. 6. Півміста зазнача (-є, -ють) незадовільний рівень житлово-комунальних послуг. 7. Чимало учасників підтримал(-а, -и) цю пропозицію. 8. Більшість товарів виробля (-ється, -ються) і реалізу(-ється, -ються) в Україні. 9. Дехто з присутніх участі в голосуванні не бра(-в, -ли). 10. Більшість учасників наради вислови(-лася, -лися) за

зміну типу акціонерного товариства. 11. Кілька пропозицій була неприйнятна. 12. Чимало приватних засновників і потенційних інвесторів чека(-є, -ють) на сприятливіший інвестиційний клімат. 13. Багато опитаних байдуже постави(-лося, -лися) до результатів реформи.. 14. Частина осіб, як(-а, -і) ма(-є, -ють) початковий рівень підготовки, розпочина(-є, -ють) навчання. 15. Багато фірм, які володіють достатніми інвестиційними ресурсами, досягн(-а, -и, -о) комерційного успіху. 16. Викладач зі студентами добре підготува(-вся, -лися) до наукової конференції. 17. Більшість робітників, інженерів, менеджерів позитивно оцінил(-а, -и) роботу керівництва.

Вправа 151. *Перепишіть речення, розставляючи розділові знаки. Поясніть їх уживання.*

1. Наведені категорії і показники зараз мають не тільки теоретичне значення, а й знаходять все ширше застосування в процесі практичної господарської діяльності, в результаті чого становлять все більший інтерес для фінансистів (З посіб.). 2. Дехто з науковців виробників економістів і фінансистів-практиків вважає що інтернаціоналізуючи таким чином нашу термінологію ми збагачуємо її полегшуємо собі шлях до наукового та економічного прогресу (З журн.). 3. Окрім цього надання кредиту було пов'язане й з торгівлею зокрема з так званим складським правом коли непроданий протягом відведеного покупцеві часу товар залишався в кредит при абсолютному праві покупець не мав права їхати зі своїм товаром далі (З посіб.). 4. На мою думку цей спрощений шлях некритичного й інколи бездумного копіювання який збіднює і власну термінологію і власну економічну думку і національну ментальність загалом часто навпаки ускладнює розуміння і відтворення понять окреслюючи їх механічно запозиченими термінами (З журн.).

5. Перераховані причини, а також потреба розширити виробництво в умовах, коли бракує нагромаджених для цього власних коштів, безперечно, свідчить про те, що кредит необхідний уже функціонуючому товаровиробникові (3 посіб.).

Вправа 152. Прочитайте речення, визначте причини порушення синтаксичних норм у поданих реченнях. Виправте помилки, запишіть правильно.

1. Цей спеціаліст може виступити в амплуа посередника при розв'язанні конфлікту. 2. Ці методи господарювання сприяли втраті виробництва в якості та асортименті продукції. 3. Економічно неповноцінним видається реалізувати товар за вже усталеєними цінами. 4. Слід зазначити нетотожність управлінських рішень у нинішній кризовій ситуації. 5. У цей період було створено багато інноваційних форм. 6. У міру відносного насичення найпростіших потреб у їжі, одязі, житлі на перше місце виходять потреби в самореалізації, творчості, визнанні колег тощо. 7. Ці фактори вже не можуть мотивувати працівників до підвищення продуктивності праці. 8. Примноження повноважень Кабінету Міністрів негативно позначиться на взаємодії політичних сил у вищих органах державної влади. 9. З впливом кваліфікованих кадрів з організації треба боротися всіма ресурсами. 10. Бурхливий темп розвитку малих підприємств позитивно позначився на соціально-економічній ситуації. 11. На підприємстві встановлено більш прогресивне обладнання. 12. Міністр економіки охарактеризував нову програму виживання і організаційної структури державних підприємств.

Вправа 153. Перепишіть текст, розставляючи розділові знаки. Поясніть їх уживання. Підкресліть однорідні члени речення.

1. Документи широко використовуються у нашій повсякденній діяльності як джерела та носії інформації вони сприяють удосконаленню внутрішньої організації будь-якого підприємства закладу чи установи є підставою для прийняття рішень узагальнень довідково-пошукової роботи.

2. Слово «економічний» уживається стосовно понять пов'язаних з економікою – суспільно-виробничими відносинами господарською фінансовою діяльністю.

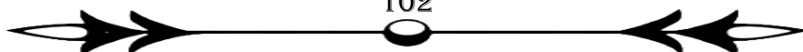
3. Слово «економний» співвідноситься зі словами економія економити і тому має інше значення – який бережно ощадливо витрачає що-небудь.

4. Система документації це сукупність документів взаємопов'язаних між собою, що взаємодіють та створюють цілісні утворення із певними специфічними рисами.

5. Специфіку різних сфер діяльності суспільства відтворюють спеціальні (галузеві) документаційні системи як-от банківська, дипломатична, зовнішньоекономічна, юридична тощо (3 посіб.).

Вправа 154. *Випишіть з поданих речень вставні компоненти, з'ясуйте їх роль.*

1. Вельмишановний пане директоре! Хочу висловити найщирішу вдячність за організовану Вами зустріч, яка, сподіваюся, була такою ж корисною для Вас, як і для мене. 2. Отже, ми офіційно підтверджуємо свою згоду і повідомляємо, що наша комісія готова прибути на переговори наступного місяця. 3. Шановний Олександр Сергійовичу! Ви, мабуть, чули про діяльність нашої організації, основна мета якої – допомога бідним і знедоленим дітям, що залишилися без батьків. 4. Ми детально вивчили запропонований Вами проект угоди і, на жаль, повинні повідомити, що не можемо погодитися з редакцією окремих пунктів. 5. Шановні панове! Ваше визнання дуже важливе для мене, однак, на жаль, обставини склалися так, що я змушений

відмовитися від Вашої пропозиції. 6. Вельмишановний пане директоре! Протягом шести тижнів Вам було надіслано три офіційні нагадування про заборгованість нашої компанії. Як ділова людина Ви, звичайно, розумієте всю складність ситуації, що склалася. 7. На нашу думку, в обов'язки агентів повинні входити не лише організація рекламної кампанії та вишукування замовлень на нашу продукцію, але й всебічне сприяння в торгах, оголошених у Вашому регіоні (3 посіб.).

Вправа 155. *Складіть речення із запропонованими вставними словами, поясніть їх стилістичну функцію.*

Отже, на жаль, по-перше, по-друге, можливо, як правило, як підсумок.

Вправа 156. *Випишіть із фахової літератури 10-15 речень зі вставними словами, словосполученнями, вставними і вставленими реченнями. Поясніть вживання розділових знаків.*

Вправа 157. *Знайдіть у запропонованому тексті вставні слова та словосполучення, поясніть вживання розділових знаків.*

Ми вже згадували про те, що ведення ділової кореспонденції – це справжнє мистецтво, досягнути всі таємниці якого вдається аж ніяк не кожному і яке сьогодні, на превеликий жаль, на наших теренах майже втрачене. Відомий американський публіцист і маркетолог Рон Теппер гірко зауважує, що в «сучасному світі панують відео та усна мова, а добре написані ділові листи й записки стають рідкістю». І з ним можна погодитися. Адже зазвичай ми дбаємо лише про те, щоб чітко викласти інформацію, і забуваємо, що ця кореспонденція – не просто частина бізнесу, але й ваше обличчя. А якраз його за

стандартним набором фраз про постачання генераторів чи нагадуваннями про необхідність завершення будівельно-монтажних робіт і не видно! Хіба ж не прикро буває, коли після річного листування ви не маєте жодного уявлення про свого партнера, крім того, яку фірму він представляє, яку роботу для вас виконує чи скільки грошей йому залишилося сплатити за виконане вами замовлення. Та й він, мабуть, знає про вас не більше.

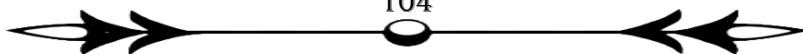
Звичайно ж, тут не йдеться про те, що у ділових листах ви повинні повідомити свої анкетні дані і вимагати цього ж у відповідь. Йдеться про інше, що, можливо, звучить дещо незвично – із тексту листа повинен вимальовуватися образ автора – надійного партнера, чесного конкурента, постійного клієнта і т. ін. Кореспонденція повинна бути обличчям – вашим чи вашої компанії (Універсальний довідник-практикум з ділових паперів).

Вправа 158. Прочитайте словосполучення, визначте причини порушення мовних норм. Виправте помилки та запишіть правильно.

Посилати листа; задавати запитання; лишити слова виступаючого; перебити співрозмовника; у доповіді мова йшлася; лист отримали; наш ведучий спеціаліст; список прикладається; у полі отримувач введіть прізвисько, ім'я, по батькові; перевести на рахунок; оплачувати за послуги; платити рахунок; інформувати начальників; вживати заходи; ігнорувати пропозицією; додержувати тиші; діяти всупереч пропозицій; опанувати професією.

Вправа 159. Визначте причини порушення синтаксичних норм. Виправте помилки, запишіть правильно.

1. Згідно правил техніки безпеки. 2. У відповідності з умовами договору. 3. У випадку несплати податків. 4. З ціллю посилення контролю. 5. На основі

поданої заяви. 6. На протязі багатьох років сумлінної праці. 7. Не дивлячись на економічний спад. 8. Незважаючи на зауваження. 9. По відношенню до нових технологій. 10. Згідно штатного розпису. 11. Бути на хорошому рахунку. 12. За відсутністю часу. 13. Звернутися за допомогою. 14. Дякуючи наполегливості колективу. 15. У залежності від умов праці. 16. У результаті впровадження нового економічного курсу.

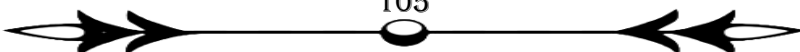
Вправа 160. *Запишіть словосполучення, добираючи з дужок потрібний прийменник і ставлячи іменники у відповідному відмінку.*

Фахівець (із, по) фінанси, робота (по, над, з) ліквідація, допомога (по, у зв'язку, при) безробіття, дискутувати (на, по, над) тема, розповідь лектора тривала (на протязі, протягом, упродовж) година, пішов у банк (по, за) гроші, рух здійснюється (за, по) розклад, прибув (на, по) запрошення, відсутня (із-за, через) хвороба, технічне обслуговувати (при, під час) зберігання, він (по, за, від) походження – українець.

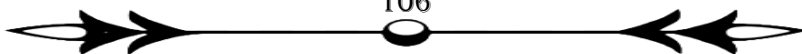
Вправа 161. *Відредагуйте, якщо потрібно, подані словосполучення. З'ясуйте правила вживання прийменника **по** в діловому мовленні.*

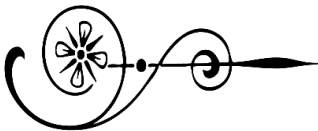
I. Спеціаліст по промисловій області, поставляти по самим низьким цінам, по даним технічної перевірки, був відсутнім по хворобі, по закінченні університету, по діагоналі, досвід по розробці, звернутись по адресу, виконати роботу по проекту, по технічним причинам, заходи по вдосконаленню, по власній ініціативі, по вівторках, надати вихідні по хворобі, по службових справах, фахівець по комп'ютерних програмах, по індивідуальним замовленням.

II. Прийти у справі, працювати по схемі, черговий по району, по питаннях комерційної

торгівлі, за дорученням, після повернення, по всіх напрямках, по замовленню, курси по вивченню української мови, наказ по відділенню, по власному бажанню, за вказівкою, комісія для складання акта, по закону, надіслати по пошті, українець по походженню, науковий звіт по практиці, Міжнародне агентство по атомній енергії, забруднення повітря при експлуатації технологічного обладнання, у відповідності до положення.

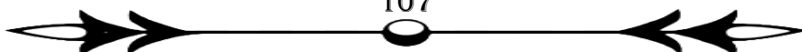
СУЧАСНИЙ ДОКУМЕНТ: НОРМИ, ПРАВИЛА, ВАРІАНТИ

1. Документ як специфічний текст. Поняття про документ. Типи документів. Вимоги до тексту документів.
2. Документи з кадрово-контрактних питань (види й основні вимоги до оформлення, склад реквізитів).
3. Довідково-інформаційні документи (види й основні вимоги до оформлення, склад реквізитів).
4. Види офіційних ділових листів, їх характеристика. Вимоги до тексту службового листа.
5. Особисті офіційні документи (види й основні вимоги до оформлення, склад реквізитів).

Література

Основна:

1. Культура фахового мовлення: навч. посіб. / Укл. Бабич Н. Д., Герман К. Ф., Ковтун А. А., Рульова Н. І., Скаб М. В., Скаб М. С.; за заг. ред. Н. Д. Бабич. Чернівці: Книги – XXI, 2014. 556 с.
2. Мацюк Зоряна, Станкевич Ніна. Українська мова професійного спілкування: навч. посіб. К.: Каравела, 2005. 352 с.
3. Мозговий В. І. Українська мова у професійному спілкуванні. Модульний курс: навч. посіб. К.: Центр навчальної літератури, 2006. 592 с.
4. Українська мова в професійній діяльності: навч. посіб. / Укл. Бріцин В. М., Жайворонок В. В., Тараненко О. О. К.: Вища шк., 2006. 431 с.
5. Шевчук С. В., Кабиш О. О. Практикум з українського ділового мовлення: навч. посіб. К.: Арії, 2009. 144 с.

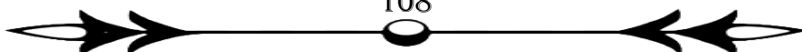
6. Шевчук С. В., Клименко І. В. Українська мова за професійним спрямуванням: навч. посіб. К.: Алерта, 2011. 692 с.

Додаткова:

7. Діденко А. Н. Сучасне діловодство: навч. посіб. К.: Либідь, 2004. 384 с.
8. Карпенко О. О. Матліна М. М. Сучасне діловодство: навч. посіб.: Х: Нац. аерокосм. ун-т «Харк. авіац. ін-т», 2009. 75 с.
9. Коломієць В. С., Шашенко С. Ю. Українська мова. Практикум: навч. посіб. К.: КНТЕУ, 2004. 122 с.
10. Пелеха Ю. Управлінське документування: навч. посіб.: К.: Видавництво Ліра-К, 2017. 368 с.
11. Пономарів О. Д. Культура слова: Мовностилістичні поради. К.: Либідь, 2001. 240 с.
12. Українська мова: Практикум: навч. посіб. / Укл.: О. А. Сербенська, О. М. Пазяк, М. І. Фурдуй та ін. К.: Либідь. 2000. 384 с.
13. Український правопис / Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні НАН України, Ін-т української мови НАН України. К.: Наук. думка, 2007. 288 с.
14. Універсальний довідник з ділових паперів та ділової етики. К.: Довіра, 2003. 623 с.

Інтернет-ресурси:

1. www.mova.info – Лінгвістичний портал.
2. www.novamova.com.ua – Проект розвитку української мови.
3. <http://www/lib.rada.gov.ua> – Національна парламентська бібліотека України.
4. www.rozum.org.ua – Словники он-лайн.
5. www.pravopys.net – Український правопис.

* * * * *

Вправа 162. Прочитайте зразки заяв. З'ясуйте допущені помилки. За поданою інформацією складіть та правильно оформіть заяву. Відомості, яких бракує у тексті, доберіть самотійно.

I. Начальнику фінуправління
п. Кириленку **у** О.І.
Астахова М. П.,
провідного спеціаліста фінансового відділу

ЗАЯВА

Прошу надати мені відпустку на три дні без збереження заробітної плати у зв'язку з екзаменаційною сесією у Київському національному університеті з 05.04.18 по 20.04.18.

II. Начальнику відділення
готових виробів
Тимочку Денису Федоровичу
від Снігової В. П.

ЗАЯВА

Прошу вас прийняти мене на роботу у ваше відділення на посаду контролера.

До цієї заяви додаю:

- свою автобіографію.
- справку про здоров'я.
- особовий листок з відділу кадрів.

07 липня 2018 року
(підпис) Снігова В. П.

III.

Директору Усопенко А. В.

Від Пилипка П. М.

Дуже прошу надати мені дозвіл на матеріальну допомогу через тяжке сімейне положення. Завчасно дякую.

квітень,

2018

Касир

IV. Декану фінансово-економічного факультету

П. М. Герцику

від студента 5 гр. економічного ф-ту

Копиленка Івана

ЗАЯВА

Прошу дозволити перенести мені здачу екзамена з міжнародної економіки, так як я хворів грипом з 10.02. по 25.02. справку врача пред'явив до медпункта.

28.02.2018.

V.

Ректору Чернівецького нац. у-ту

ім. Ю. Федьковича проф. Василюку М. І.

випускника економічного ф-ту

Степанова Олексія Тимофійовича

За посвідченням про народження і за паспортом я відомий як Степанов Олексій Тимофійович. У дипломі про завершення ЧНУ ім. Федьковича за спеціальністю «Фінанси» моя фамілія записана не правильно (Степанов).

Прошу установити не правильність запису моєї фамілії і віддайте мені новий диплом.

Додаток

1. Копія посвідчення про народження на 1 арк. в 1 екземплярі.

2. Копія диплому на 1 арк. в 1 екземплярі.

14. 02. 2019.

Вправа 163. Відредагуйте тексти заяв. Запишіть правильно.

1. Прошу надати мені академвідпустку у зв'язку з потребою догляду за дитиною.

2. Прошу вашого дозволу на звільнення від занять у зв'язку з сімейними обставинами з 10 по 14 жовтня.

3. Прошу надати мені п'ятиденну відпустку за власний рахунок.

4. Прошу вашого дозволу на переведення мене на заочну форму навчання за сімейними обставинами.

5. Прошу надати мені матеріальну допомогу в зв'язку з тяжким матеріальним положенням.

6. У зв'язку з захворюванням прошу Вашого дозволу на звільнення мене з занять з 01. 03 по 10. 04.

7. Через сімейні проблеми прошу перевести мене на заочну форму навчання.

8. Прошу допустити мене до дострокового складання літньої екзаменаційної сесії.

9. Прошу поставити мене на чергу для отримання житла.

10. У зв'язку з переходом на іншу роботу прошу звільнити мене з роботи співробітника фінансового відділу.

Вправа 164. Складіть та запишіть зразки заяв, дотримуючись правил укладання документації щодо особового складу. Необхідні відомості доберіть самостійно.

1. Заява про прийняття на роботу.

2. Заява від імені працівника, в якій висловлюється прохання надати позачергову відпустку.

3. Заява про прийняття на роботу за сумісництвом.

4. Заяву на ім'я начальника відділу про покращення умов праці.

5. Заява на ім'я декана Вашого факультету з проханням перевести Вас на заочну форму навчання.

Вправа 165. *Виправте помилки в адресуванні заяви. Запишіть правильно. Поясніть правила адресування ділових документів.*

1. Директору інституту української мови НАН України від молодшого Наукового співробітника Гузок Ірини Іванівни.

2. Голові Ради підприємства електроприладів тов. Головащук механіка цеху готової продукції Михайла Сапіги.

3. Деканові Факультету фінансів, підприємництва та біржової діяльності Чернівецького національного університету доц. Висоцькому А. В. Студента групи П-12 Олексюк І.В.

4. Начальнику Відділу кадрів Лисенку Андрію Вікторовичу від Остапенка Павла.

5. Деканові Економіко-правничого Факультету Корніюкові Володимирі Іллічу студентки групи ЕП-22 Лазарук Світлани Володимирівни.

Вправа 166. *Оформіть документ, в якому Іванюк Неля Петрівна, заступник головного бухгалтера ТОВ «Аваль» просить надати їй відпустку за власний рахунок з 10 по 20 жовтня 2018 року у зв'язку з сімейними обставинами. У ролі керівника підприємства прийміть рішення щодо даного питання Іванюк Н. П. та складіть проект відповідного документа.*

Вправа 167. *Відредагуйте, складіть й оформіть автобіографію та резюме за поданою інформацією. Самостійно доберіть додаткові необхідні відомості, яких бракує у тексті. Визначте,*

яка інформація зайва для конкретного документа та не залучайте її до роботи.

I. Антипова Людмила Петрівна народилася у м. Хотин. У 1995 році пішла в перший клас середньої школи № 2. У зв'язку з переїздом батьків до м. Новодністровськ на протязі 2003-2005 років навчалася тут у школі.

У 2006 році поступила в Чернівецький Національний університет, який закінчила в 2011 році.

По закінченні вузу призначили економістом в Сокирянську районну адміністрацію.

Одружена, маю чоловіка Віктора Бойко й сина Андрія.

7.07.12 рік (підпис) Антипова Л.П.

II. Я, Іваненко Сергій Ілліч, народився у Борщівському районі Чернівецької області. Закінчив Борщівську середню школу № 1. На протязі 1990-2000 рр. навчався в технічному університеті м. Київ. Потім призначили мене працювати інженером тресту на металургійному заводі м. Мелітополь. Приймаю участь у громадській роботі, голова профкому тексту.

Одружений, маю доньку та дружину. До кримінальної відповідальності не притягався.

Дата Підпис

III. Я, Петренко Василь Павлович, народився 3 листопада 1980 року в м. Тернопіль.

У 1987 році пішов до першого класу середньої школи № 14 м. Тернопіль. Після закінчення 9 класів у 1995 році вступив до Українського гуманітарного ліцею при Київському національному університеті імені Тараса Шевченка, який закінчив зі срібною медаллю.

У 1997 році вступив на факультет гуманітарних і суспільних наук Національного університету «Києво-Могилянська Академія». Під час навчання в університеті був старостою групи. Брав участь у роботі університетської театральної студії «Рута».

У 2003 році навчався в аспірантурі на кафедрі історії Національного університету «Києво-Могилянська академія»

Склад сім'ї:

дружина – Петренко-Собінова Галина Іванівна, старший викладач кафедри іноземних мов НаУКМА;

син – Петренко Василь Васильович, 2000 року народження;

дочка – Петренко Клавдія Василівна, 2003 року народження.

IV. Я, Міріука Ірина Дмитрівна, народилась у Сторожинецькому районі Чернівецької області. Закінчила Сторожинецьку середню школу № 2. На протязі 1990-2000 рр. навчалася в Лісовому тех.ні.кумі. Потім призначили мене працювати бух галтером лісгоспу. Приймаю участь у громадській роботі, є голова профкому.

Одружена, маю доньку.

Дата

Підпис

Вправа 168. *Складіть автобіографію. Прокomentуйте правопис власних назв.*

Вправа 169. *Прочитайте текст резюме. Визначте основні реквізити даного документа. За поданою інформацією складіть та оформіть резюме (відомості, яких бракує у тексті, доберіть самотійно).*

I. Маловський Ігор Павлович. РЕЗЮМЕ. Мета: отримати посаду інженера-електрика. Уміння і навич-

ки: маю посвідчення водія категорії В; вільно володію російською, українською, німецькою мовами, англійською – на робочому рівні; маю досвід роботи з комп'ютером як досвідчений користувач. Особисті дані: громадянин України, 1982 р.н., одружений. Дружина – Маловська Інна Петрівна, 1985 р.н., медсестра.

Досвід: 2003-2004 рр. ВАТ «Машзавод» електрослюсар 3-го розряду. Освіта: 2000-2005рр. Тернопільський національний економічний університет, електротехнічний факультет, спеціальність «Електропостачання». Інженер-електрик. У 2004-2005рр. Київський національний університет. Курси іноземних мов. Перекладач. У 2005р. – Тернопільська обласна автомобільна школа. Курси водіїв. Водій категорії В.

II. РЕЗЮМЕ Марченко Наталія Віталіївна. Дата народження – 16 січня 1990р. Контактна адреса: Телефон: вул. Володимирська, 61, кв. 7 239-7734 (д); м. Львів-33, 289-7003 (р).01033 E-mail: kafedra@naukma.com.ua . Досвід роботи: 2014-2015 рр. – старший викладач кафедри української мови Національного університету імені Тараса Шевченка. 2012-2013 рр. – асистент кафедри української мови Національного університету «Києво-Могилянська академія». Особисті дані: проживаю в Києві, незаміжня. Маю 25 друкованих робіт із проблем мовознавства (список додається). Вільно володію англійською та французькою мовами. Маю досвід ведення синхронного перекладу (англійська мова). Освіта: 2015-2018 рр. – аспірантура при Інституті української мови НАН України, кандидатська дисертація на тему «Засоби стандартизації мови ділових паперів». Науковий ступінь – кандидат філологічних наук. 2007-2012 рр. – факультет гуманітарних і суспільних наук Національного університету «Києво-Могилянська Академія», спеціальність – Філологія. Диплом магістра. Мета: Заміщення

вакантної посади викладача української мови з умовою професійного вдосконалення й зростання.

Вправа 170. Підготуйте повідомлення про особливості складання й оформлення резюме. Порівняйте принцип хронологічної послідовності викладу, утілений в автобіографії, і принцип зворотньої хронології, на якому ґрунтується виклад в основних розділах резюме.

Вправа 171. Складіть резюме від свого імені. Визначте посаду, на яку Ви могли б претендувати з огляду на Ваш освітньо-кваліфікаційний рівень.

Вправа 172. Прочитайте текст документа. Відредагуйте, якщо є в тому потреба. Перепишіть документ, додавши необхідні реквізити.

I. ХАРАКТЕРИСТИКА

на бухгалтерку
будівельного управління
«Чернівціпромзв'язок»
Шевцову Ольгу Петрівну,
1960 року народження,
освіта середньоспеціальна

Шевцова О. П. працює у БУ «Чернівціпромзв'язок» з листопаду місяця 1985 року на посаді бухгалтерки-касірки з вересня 1993 року на посаді бухгалтерки. Працюючи в управлінні, нею був закінчений Львівський заочний машинобудівельний технікум, по спеціальності Бухгалтерський облік. За час своєї роботи в управлінні виявила себе як кваліфікована добросовісна працівниця. Виконувала обов'язки головного бухгалтера і бухгалтера-фінансиста за час їхньої відсутності. В роботі уважна акуратна.

Вимоглива до себе і оточуючих. Користується повагою між співробітників і співробітниць.

Враховуючи прагнення підвищити свій професійний рівень Шевцова Ольга Петрівна рекомендується на посаду старшого бухгалтера управління «Чернівціпромзв'язок».

Начальник управління МП *підпис* Г. А. Горбань

II. Характеристика

на головного бухгалтера
Ващенко Миколу Петровича,
1981 року народження,
громадянина України

Микола Петрович працює на підприємстві з 2004 року. Проявив себе гарним працівником та спеціалістом. До виконання своїх обов'язків ставиться відповідально, мав нагороди за сумлінну працю. Стягнень та зауважень не було. Приймав участь у конкурсі « Бухгалтер року м. Чернівці», де зайняв призове місце.

Проявив себе також як гарний керівник відділу, вимогливий та самокритичний, користується повагою та авторитетом серед колег. Є гарним організатором. Комунікабельний, добре володіє комп'ютером та англійською мовою. Ващенко М. В. є творчою особистістю, має гарний голос, співає в аматорському хорі, пише вірші.

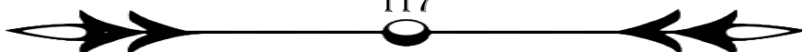
Характеристику складено для подання по місцю вимоги.

Начальник відділу кадрів
ВАТ «Прогрес» Т. І. Купчанко

III. Характеристика

студентки Ясенової Даші Павлівної
від 05. 12. 2015 року

З 1. 09. 2015 Даша є студентка Львівського фінансово-економічного університету першого курсу.

Даша має оцінки «добре» та «відмінно» з усіх предметів. Була присутня на кількох конференціях з відомими людьми. Є учасником танцювального гурту «Весна», відвідує додаткове заняття з соціології. Відмічена грамотою за приймання участі в житті вузу. Дівчина користується авторитетом у колективі і серед викладачів. Характеристику видано у зв'язку із бажанням Даші вступити на інший факультет вузу.

Куратор (підпис)

Швец І. В.

Староста

І. П. Завидюк

Вправа 173. *З'ясуйте, які з наведених висловів є правильними у тексті характеристики.*

Характеристика викладача – характеристика на викладача; учбовий заклад – навчальний заклад; навчатися з фаху – вчитися за фахом – вчитися за спеціальністю; опанувати професію – опанувати професією – освоїти професію; відносини зі співробітниками – взаємини зі співробітниками – стосунки зі співробітниками – взаємини із співробітниками; користуватися авторитетом у колективі – мати авторитет у колективі – мати авторитет серед колективу; користуватися повагою колег – користуватися повагою серед колег – користуватися повагою в колег – мати шану в колег; виявити себе як гарний фахівець – виявити себе гарним фахівцем – виявити себе грамотним фахівцем – проявити себе грамотним фахівцем; одержувати перемоги на олімпіадах – здобувати перемоги на олімпіадах – перемагати на олімпіадах – посідати перші місця на олімпіадах.

Вправа 174. *Відредагуйте фрагменти характеристик. Визначте характер помилок.*

І. 1. Має глибокі знання до навчання. 2. Весь час підвищує свій інтелектуальний розвиток. 3. Є фахівцем з підбору кадрів. 4. Вміє триматися у

колективі. Чудовий товариш. 5. Надзвичайно працелюбний і старанний хлопець. 6. Має відмінні розумові здібності. 8. Виявляв активну участь в суспільному житті університету. 9. Виявила себе як глибокоосвідчена людина. 10. На протязі 2 років займав посаду ведучого економіста.

II. 1. Виявила зацікавленість до предметів гуманітарного профілю. 2. Перевагу надавала природничим наукам. 3. За час роботи у фірмі проявив себе грамотним економістом. 4. Вирізняється тактичністю і доброзичливістю у ставленні до колег. 5. Має чисельні публікації в наукових виданнях. 6. Старанно відноситься до своїх службових обов'язків. 7. Має організаційний хист. 8. Виявив глибинні знання з усіх предметів. 9. Брала участь у виховних заходах.

Вправа 175. *Складіть та оформіть характеристику на свого однокурсника, дотримуючись усіх вимог.*

Вправа 176. *Проаналізуйте тексти пояснювальних записок. Відредаговані варіанти запишіть. Відомості, яких бракує у тексті, доберіть самостійно.*

I. Декану економічного
факультету ЧНУ
Харчук С.І.

Пояснювальна записка

Я пропустив заняття з вищої математики, бо разом з друзями відвідував наукову конференцію і виступав там з доповіддю .

Студент 2 курсу
(підпис)

II.

Завідувачу кафедри
Чернівецького університету
проф. Воробйову С.А.
від студента 1 курсу Н.В.Багунець

Пояснююча записка.

Я не був на занятті з економічної теорії 11 квітня 2018 р., бо мав окремі проблемні питання у сім'ї.

Студент 1 курсу Багунець 16.4.2014 р.

III.

Директору фірми «Глобус»
Антонюк Г. Т.

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Я, не прийшов на виробничу нараду з питань маркетингу та реклами у зв'язку з незадовільним станом здоров'я.

Головний бухгалтер фірми (підпис)

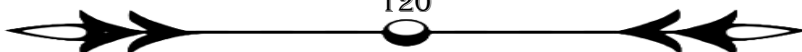
Вправа 177. Оформіть документ, у якому пояснюється, чому студенти Вашої групи не з'явилися на заняття з економічної теорії.

Вправа 178. Складіть пояснювальну записку на ім'я декана факультету щодо Вашої відсутності на заліковому занятті (предмет визначте самостійно).

Вправа 179. Проаналізуйте тексти доповідних записок. Відредаговані варіанти запишіть. Відомості, яких не вистачає у тексті, доберіть самостійно.

I.

Директору Коледжу
політехнічного
Григоренко Григорію В.
від куратора групи 22
Іваненка Семена Я.

Доповідна записка

Довожу до вашого відома, що на протязі 1-го семестру студент Голик О. В. пропустив 30 годин, має неатистації, численні зауваження. Прошу вжити заходів до такого безвідповідального, не серйозного і легковажного студента. Прошу вас строго його накажіть, щоб всі знали, яка в нас дисципліна.

Іваненко С.Я.

25.12.17р.

II.

Декану Мелейко І. В.
від викладача
Суховойтенко Н. П.

Доводжу до Вашого відома, що студенти III курсу економічного факультету проігнорували лекцію з економіки. Хочу, щоб ви вжили відповідних заходів щодо студентів.

9.03.2018 р.

Суховойтенко Н. П

III.

Директору Чернівецької
філії Приватбанку
Харченку Івану Тимофієвичу
Провідний спеціаліст
Ваврик Віктор Федорович
Доповідаюча записка

Прошу Вас звернути увагу на те, що касир філії Грушко Надія П. систематично запізнюється на роботу (хвилин на 10-15). А сьогодні 18 травня 2018 року прийшла на роботу на 45 хв пізніше. Я порадив би вам викликати її і добре провчити.

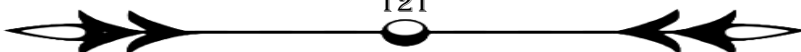
З повагою

провідний спеціаліст відділу

Ваврик В. Ф.

підпис

Вправа 180. Уявіть ситуацію: Ви є комендантом студентського гуртожитку. Складіть

дповідну записку на ім'я керівника навчального закладу, наприклад декана факультету або ректора університету, про недотримання студентами правил внутрішнього розпорядку в гуртожитку.

Вправа 181. Напишіть доповідну записку на ім'я керівника навчального закладу про участь студентів Вашого факультету в обласній олімпіаді з економічних дисциплін.

Вправа 182. Продовжіть речення.

1. За призначенням службові листи поділяються на ... 2. За кількістю адресатів розрізняють листи ... 3. Службові листи пишуться на ... 4. Реквізити листа за державним стандартом: ... 5. Дату (день, місяць, рік) записують таким чином ... 6. На бланках дата листа стоїть ... 7. Вимоги до оформлення реквізиту «адресат» у листах такі:. 8. Реквізити адресата можна друкувати ... 9. Текст листа ... 10. Додатки в службових листах оформляють ... 11. Підписує службовий лист ...

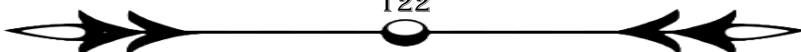
Вправа 183. Прочитайте зразки документів, охарактеризуйте їх структуру, вид. Укажіть на особливості оформлення таких документів, окресліть коло допущених помилок.

I.

Шановні панове!

Нас зацікавила продукція, яку Ви рекламуєте, тому будемо вдячні, якщо Ви надішлете нам детальну інформацію та ілюстрований рекламний каталог. Сподіваємося на взаємовигідну співпрацю між нашими фірмами.

З повагою і найкращими побажаннями...

II. Шановний Миколо Петровичу!

Дякуємо за Вашу участь у конкурсній співбесіді. Із задоволенням відзначаємо високий рівень кваліфікації, яку Ви продемонстрували під час нашого професійного спілкування.

Проте погодьтесь, що Ваша спеціальна освіта дещо не відповідає нашим вимогам. На жаль, ми вимушені відмовити Вам.

Бажаємо успіхів!

III.

Директорові
типографії видавництва
«Новий світ»
Котенку В. К.
Про виготовлення бланків
обліку і звітності

Шановний Василю Костянтиновичу!

Просимо повідомити про можливість виготовлення бланків обліку та звітності кількістю 1 тис. штук протягом липня 2018 року.

Директор

І. В. Марченко

IV.

Про виготовлення бланків
обліку і звітності

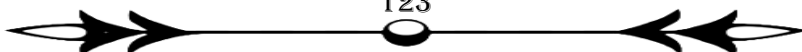
Повідомляємо, що виконання Вашого замовлення на виготовлення бланків обліку і звітності можливе протягом зазначеного терміну.

Додатки: розрахунок вартості виконання робіт на 1 а. у 2 прим.

Директор

В. Г. Котенко

Вправа 184. Прочитайте початкові фрази, визначте вид службового листа. Початкові фрази продовжіть. 1. Висловлюємо свою найщирішу

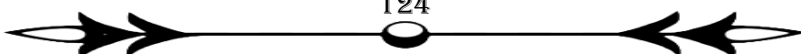
вдячність за ... 2. Офіційно підтверджуємо свою згоду на ... 3. Відповідаючи на Ваш лист від ... 4. Згідно з нашою домовленістю надсилаємо Вам ... 5. Будь ласка, повідомте нам про ... 6. Просимо Вас терміново оплатити рахунок ... 7. Вважаємо за свій обов'язок нагадати Вам про ... 8. Усі наші намагання змусити Вас сплатити борг були марними, а тому ми подаємо позов до суду. 9. На жаль, ми не можемо прийняти Вашої пропозиції... 10. Хочемо повідомити про те, що ... 11. Раді повідомити Вам, що ...

Вправа 185. *Уважно прочитайте текст. Сформулюйте вимоги до електронного службового листування.*

В останні роки активізувалося листування за допомогою електронної пошти, яке стало одним із основних способів ділового спілкування. Сьогодні важко знайти людину, яка б у практиці міжособистісних комунікацій не використовувала електронну пошту.

Правила ділового листування електронною поштою зобов'язують відправника листа заповнювати всі поля, передбачені в електронній пошті: адресу та ім'я одержувача і відправника. Разом з тим обов'язково повинна бути описана тема, яка коротко передає суть надісланого. Дуже часто від правильно описаної теми залежить доля відправленого листа і швидкість вирішення проблеми, викладеної в ньому.

Діловий електронний лист повинен починатися з привітання. Необхідно звернутися до одержувача на ім'я і по батькові. Після привітального слова переходимо до викладу мети листа. Якщо головною метою виступає не тільки письмова розповідь і виклад суті питання, але і відправлення файла, то необхідно прикріпити вкладення. Часто відправники, виклавши суть питання в тексті листа, через неухважність забувають прикріпити вкладення. Така

недбалість може негативно позначитися на діловій репутації.

Правила ділового спілкування електронною поштою зобов'язують відправника мати електронне ім'я, яке повинно містити правдиві відомості про нього. Для ведення ділового листування краще створити окремий **E-mail** і дотримуватись етикету ділового листування.

Важливою під час ділового спілкування є функція Reply або Response (скорочено Re), оскільки допомагає користувачеві швидко відповідати на раніше надіслані повідомлення відправника. Ця функція надає також універсальну можливість перечитати попереднє листування.

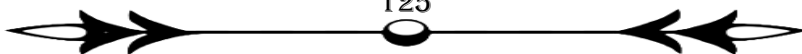
Правила ділового листування електронною поштою також зобов'язують відправника перейменовувати тему ділового листа, якщо під час листування суть обговорення змінено.

Службовий лист потрібно уважно та ретельно перечитати, звернувши увагу на наявність орфографічних і пунктуаційних помилок, і лише після цього надсилати адресатові. Якщо виникають сумніви в правильності написання слів, то необхідно звернутися за допомогою до словника.

Пам'ятайте: якщо відповідь на отриманого листа не було надано впродовж трьох робочих днів, то факт мовчання можна оцінити як ігнорування та відмову від спілкування.

Передавати секретну інформацію за допомогою електронної пошти не варто: існує загроза перехоплення зловмисниками для використання у своїх корисливих цілях.

У кінці листа обов'язково повинен бути підпис відправника.

Вправа 186. Використовуючи подані нижче слова та словосполучення (на вибір), напишіть службовий лист, у якому:

а) відхиляєте пропозицію взяти участь у конференції «Інноваційні виміри розвитку економіки в умовах глобалізації»;

б) нагадуєте партнерові про велику заборгованість вашій фірмі, яка продовжує зростати;

в) висловлюєте невдоволення щодо порушення умов укладеної угоди і вимагаєте найближчим часом її відмінити;

г) висловлюєте незадоволення щодо невідповідності замовлених і відвантажених товарів;

д) нагадуєте, що термін оплати рахунків за друк замовленої поліграфічної продукції минає;

е) гарантуєте якість замовленого товару.

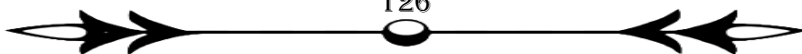
- На жаль, можливо, передусім, сподіваємося, за повідомленням, насамперед, водночас, з огляду на, мабуть, певна річ, розраховуємо.

- Щиро вдячні за...; на превеликий жаль; дуже шкода, але...; сподіваємось на розуміння...

- Нам дуже прикро, що; висловлюємо своє незадоволення з приводу; звертаємось до вас з вимогою; не схвалюємо Вашої позиції щодо; змушені попередити Вас; просимо чіткіше дотримуватись...

Вправа 187. Напишіть лист, у якому повідомляєте працівникові про те, що у зв'язку зі значним скороченням кількості штатних працівників Ви не можете продовжити з ним контракт. Наведіть приклади типових мовних зворотів, що вживаються в таких листах.

Вправа 188. Напишіть лист-рекомендацію на особу, яка бере участь у конкурсі на заміщення

вакантної посади. З'ясуйте різницю між характеристикою та рекомендаційним листом. Які відомості потрібно вказувати в рекомендаційних листах?

Вправа 189. Оформіть лист-запрошення на наукову конференцію «Проблеми і перспективи розвитку національної економіки в умовах євроінтеграції та світової фінансово-економічної кризи», яка відбудеться 24 травня 2019 року на економічному факультеті Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича.

Вправа 190. Укладіть лист-повідомлення для кандидата на вакантну посаду про результати співбесіди. Документ оформіть на бланку установи, яка оголосила про конкурс на заміщення вакантної посади. У тексті листа повідомте про позитивний результат співбесіди (кандидату пропонують роботу в установі). Необхідні відомості доберіть самостійно.

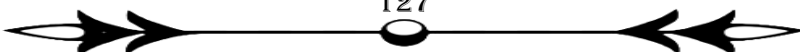
Вправа 191. Проаналізуйте тексти розписок. Відредагуйте та напишіть правильно. Дайте відповідь на питання: Що таке розписка? Які дії вона підтверджує? У яких випадках підпис особи, що дає розписку, засвідчується нотаріальною конторою?

I. Розписка

Я, асистент кафедри міжнародних економічних відносин Лисенков Улас Дмитрович, отримав від старшого лаборанта кафедри Ханєвич Євгенії Максимівни у тимчасове користування: 15 словників, 4 таблиці для проведення практики, які обіцяю повернути.

18. 06. 2018р.

(підпис)

II. Розписка

Я, Ковальова Галина Олексіївна, асистент кафедри міжнародної економіки, отримала від інспектора відділу кадрів Чернівецького національного університету імені Ю. Федьковича трудову книжку, яку зобов'язуюсь повернути до 17 листопада 2018 р.

14 листопада 2018 р. (підпис)

III. Розписка

Я, Хмелевська Л. І., взяла у борг у Деведенка О. В. гроші, які обіцяю віддати після виплати мені стипендії.

9 вересня 2000 року. (підпис)

IV. РОЗПИСКА

Я, викладач економічного факультету ЧНУ Івченко Тамара Петрівна, взяла від заступника декана Олійника О. Р. для тимчасового користування для студентів, що проходять практику: 1)двадцять (20) планшетів; 2) п'ять (5) диктофонів. Весь зазначений інвентар обіцяю повернути.

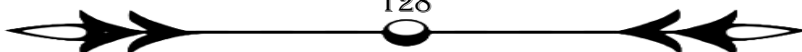
Підстава: наказ ректора.

Вправа 192. *Відредагуйте текст службової довідки, яка підтверджує факт навчання чи роботи. Прокоментуйте допущені помилки.*

I. Довідка.

Довідку видано тому, що студентка Соловйова Стелла Михайловна справді навчається на 1-ому курсі нашої «Альма матер» (університету).

Ця довідка видана їй для пред'явлення по місцю вимоги.

Куратор групи (підпис) Пухальський Г. Е.
22. 01. 2018

II. Довідка

Видана Дацківу Василю Сергійовичу в тому, що він є студентом V курсу економічного факультету Львівського національного університету економіки і торгівлі.

Видано для подання до ЖЕКу.

Начальник відділу кадрів (підпис) В.П. Гнатенко

III. Довідка № 07-28/441

Коваленко Ніна Андріївна працює в Публічній бібліотеці імені Лесі Українки на посаді бухгалтера з посадовим окладом дві тисячі вісімдесят (2080) гривень на місяць.

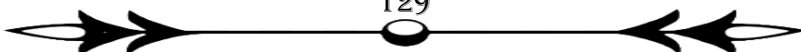
Довідка подається до Пенсійного фонду районної адміністрації м. Києва.

Директор бібліотеки (підпис) Т. П. Кравчинський
Головний бухгалтер (підпис) Д. С. Чорнобривець
10. 09. 18

Вправа 193. Проаналізуйте тексти доручень. Відредагуйте та напишіть правильно. Дайте відповіді на запитання: 1. Що таке доручення? 2. Які види доручень знаєте? 3. У яких випадках підпис особи, що дає доручення, засвідчує нотаріус?

I. Доручення

Я, Остапець Світлана Петрівна, паспорт СН 075741, виданий Шевченківським РУ ГУ МВС України в м. Тернополі 24 лютого 2000 року, доручаю Кравчук Ірині Григорівні, паспорт СН 444321, виданий Шевченківським РУ ГУ МВС України в м. Києві 12 липня 2001 року, одержати в касі Тернопільського педагогічного коледжу належну мені

стипендію за березень 2019 року. Доручення дійсне до 05 квітня 2019 року.

12 березня 2019 року (підпис) С. П. Остапець
Підпис студента групи № 23 (фах «Соціальна педагогіка») 4-го курсу Остапець Світлани Петрівни посвідчую:

Директор коледжу (підпис) І. Г. Смотрицька
13 березня 2019 року

II. ДОРУЧЕННЯ

Я, Григоренко Іван Кирилович, доручаю Бабановій Тамарі Іванівні (паспорт ВН 314586 виданий Київським ГО УМВС України в Харківській обл. 12 липня 1990 р.) одержати в касира управління належну мені зарплату за травень 2018 р.

Доручення дійсне до 2 жовтня 2018 року.
16 травня 2018 підпис

III. Доручення

Я, Петриченко Марія Миколаївна, довіряю провести грошовий переказ на суму 700 (сімсот) гривнів моїй колезі Підкрушній Ярославі Сергіївній. Доручення до 15 грудня 2002 р.

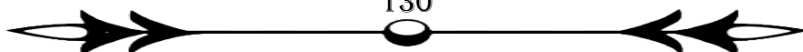
(підпис) 18. 02. 03

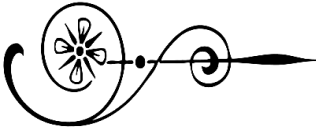
IV. Доручення

Я, Віталій Олександрович Побережний, дозволяю своїй сестрі Вікторії Олександрівні Побережній отримати на поштовому відділенні № 67 перевод, у розмірі 150 (сто п'ятдесят) грн., що надійшов на моє ім'я з дому від батьків. 15 січня 2018 р.

(підпис)

Вправа 194. Складіть приватне доручення на отримання Вашим колегою належної Вам заробітної плати.

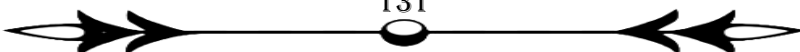

ТЕКСТИ ДЛЯ ТРЕНУВАЛЬНОГО РЕДАГУВАННЯ

I. Гроші – одне з найдавніших явищ у житті суспільства – відіграють важливу роль у його економічному і соціальному розвитку. Гроші завжди привертали до себе пильну увагу науковців. Вже в працях Платона й Аристотеля є цікаві висловлювання про гроші. Часто згадується про них і в літописах періоду Київської Русі. Проте систематичні дослідження грошей і формування їх наукових теорій почалися з розвитком капіталізму. Вивчення грошей значною мірою визначило формування економічної теорії як науки. Класична політекономія Заходу, по суті, виросла з дослідження фундаментальних проблем грошей, що були представлені у працях А.Сміта і Д. Рікардо. Наукові розробки цих учених стали також джерелом теорії грошей К. Маркса, яка займає важливе місце в марксистській економічній науці. Багато уваги проблемам грошей приділялося у працях відомих економістів Заходу XIX-XX ст. – Дж.С.Міля, У.Джевонса, Л.Вальраса, А.Маршалла, Дж.Кейнса, П.Самуельсона, Д.Патінкіна, М.Фрідмана та ін.

Незважаючи на багатотомні дослідження і велику кількість теоретичних концепцій грошей, людство сьогодні немає однозначної й остаточної відповіді на питання, що ж таке гроші. Уявлення, які не викликали сумнівів в одних суспільних умовах, зі зміною останніх вступали в суперечність з реальною дійсністю і відкидалися. Очевидно, все це можна пояснити тим, що сутність грошей змінюється адекватно до змін характеру суспільних відносин, в яких вони функціонують. Тому для пізнання природи грошей необхідно з'ясувати питання про їх

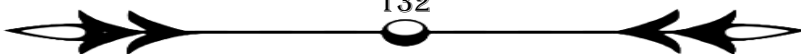
походження, про причини, що зумовляють виникнення та існування грошей в економічному житті суспільства.

II. Поява грошей як результат еволюційного розвитку товарного обміну. Щоб дати науково достовірне тлумачення сутності грошей, потрібно насамперед дослідити їх походження. На жаль, світова економічна думка не дала однозначного пояснення цього процесу. Починаючи з Аристотеля і до XVIII ст. у теорії грошей досить поширеною була думка, що гроші виникли внаслідок угоди між людьми або запроваджені законодавчими актами держави задля полегшення обміну товарів. Таке трактування походження грошей дістало назву раціоналістичної концепції.

Проте науковий аналіз походження та природи грошей, зроблений класиками політичної економії А. Смітом, Д. Рікардо, довів безпідставність раціоналістичної концепції. Адже гроші в їх найпростіших проявах виникли на ранніх ступенях розвитку суспільства, коли ні фактор взаємної домовленості, ні державна влада просто не могли відігравати істотної ролі у формуванні економічних відносин. Засновники класичної політичної економії дійшли висновку, що виникнення грошей зумовлене труднощами безпосереднього обміну продуктами праці. На найнищих щаблях економічного розвитку, коли виробники тільки почали одержувати надлишки продуктів своєї праці і хотіли їх обміняти, зробити це було досить складно: бажання двох суб'єктів ринку щодо обміну споживними вартостями не збігалися.

Гроші і сьогодні є продуктом ринку. По-перше, якраз ринок спричиняє об'єктивну потребу в грошах, з чим держава не може не рахуватися.

По-друге, ринок висуває жорсткі вимоги до носія грошових функцій, і держава повинна створити

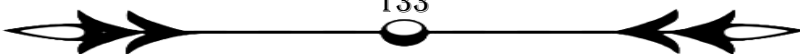
такого носія, який здатний найповніше задовольняти ці вимоги.

По-третє, кількість грошей в обігу визначається певними об'єктивними закономірностями, які держава мусить враховувати у своїх регулятивних діях щодо грошей.

III. Сучасна світова економічна система складовими і невід'ємними частинами якої є національні економіки окремих держав формується і регулюється міжнародними фінансово-економічними організаціями найголовнішими серед яких є Європейський банк реконструкції і розвитку (ЄБРР) – регіональний міждержавний Банк, основним завданням якого є довготермінове кредитування країн Центральної та східної Європи з метою проведення в них структурних економічних реформ формування ринкових відносин створення конкурентоспроможної економіки сприяння розвитку приватного бізнесу налагодження взаємовигідних економічних зв'язків цих країн із західноєвропейськими країнами. ЄБРР було засновано 1990 р.

Штаб-квартира цього банку знаходиться в Лондоні. Засновниками ЄБРР виступили розвинуті країни Європи, США, Японія, Австралія, Нова Зеландія. Туреччина, Кіпр, Мальта а також європейський інвестиційний банк.

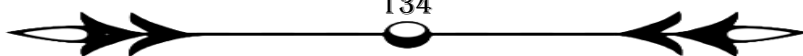
IV. В умовах сучасного розвитку товарного виробництва, коли воно набуло загального характеру стан економічних зв'язків не тільки в межах однієї країни, а й в усьому світі дуже ускладнився. За таких умов його навіть неможливо собі уявити без кредиту. Адже внаслідок спеціалізації виробників на виготовленні певних товарів і викликаного нею кооперування суспільне виробництво перетворилось у свого роду величезний замкнутий ланцюг тісно пов'язаних між собою товарногрошовими відносинами ланок – товаровиробників продавців споживачів. І

щонайменше порушення у будь-якій із цих ланок може призвести до того, що вона не розрахується за своїми зобов'язаннями з іншими його ланками. Як наслідок може бути порушений нормальний обмін товарами між окремими учасниками товарно-грошових відносин тобто цей ланцюг може розірватись. Саме в цьому полягає абстрактнотеоретична можливість кризи збуту товарів у суспільстві котра стає реальною якщо подібні порушення набувають масового характера. Все це досить негативно може вплинути на фінансово-господарську діяльність цілого ряду учасників суспільного відтворення. Тому суспільство повинно мати у своєму розпорядженні такі економічні інструменти за допомогою яких можна було б запобігати перебоям у сфері суспільного виробництва. Одним із найважливіших таких інструментів і став кредит. Звідси існування товарного виробництва і пов'язаного з ним товарного обігу є найбільш загальною економічною причиною необхідності кредиту.

Історична наука стверджує, що кредит був відомий ще понад 3000 років тому в Ассирії, Вавилоні, Єгипті. Починаючи з XII ст. діяла комплексна система торгового кредиту в Європі. З одного боку купці продавали свої товари в кредит а з іншого – надавали аванси товаровиробникам під майбутнє постачання товарів. Активне застосування кредиту було властиве і середньовічній торгівлі на території сучасної України.

Як показало вивчення вченими Львівської міської книги за 1382- 1389рр., у Львові (напевне, й в інших руських містах) були досить розвинуті кредитні відносини. Гроші позичались під заставу зі сплатою відсотків. Окрім цього надання кредиту було пов'язане й з торгівлею зокрема з так званим складським правом коли не проданий протягом відведеного купцеві часу товар залишався в кредит (приабсолютному складському праві купець

не мав права їхати зі своїм товаром далі). У тому ж таки XIV ст. був удосконалений переказний вексель і розширилось надання комерційного кредиту. Кредит мав бути забезпечений капіталом про що вказувалось у векселя. Оплачувати вексель мав золотими або срібними монетами.

Приблизно така ж ситуація виникає й у сфері споживання. Зазвичай у молодих людей потреби перевищують їх доходи тому часто у них виникає необхідність одержати кредит. Подібна ситуація нерідко виникає й у держави в цілому що також зумовлює потребу в кредиті. Отже без кредиту нормальне функціонування товарного виробництва товарного обігу та споживання у сучасному суспільстві взагалі неможливе. Він стає обов'язковим атрибутом господарювання. «Купуй зараз – плати потім» – такий принцип сьогоденної економіки котра всуціль пронизана кредитними відносинами.

V. Банківська система України – сукупність банківських установ, що функціонують на території України. Основними функціями банківських установ є кредитування суб'єктів господарської діяльності та громадян через залучення коштів підприємств, установ, організацій, населення й інших кредитних ресурсів, касове та розрахункове обслуговування економіки держави, валютні й інші банківські операції. Банки є юридичними особами, економічно самостійними та повністю незалежними від виконавчих і розпорядчих органів державної влади у вирішенні питань пов'язаних з їх оперативною діяльністю.

Банківська система України є дворівневою і складається з національного банку та комерційних банків різних видів і форм власності. Національний банк є центральним банком України її емісійним центром. Він здійснює єдину державну політику в галузі грошового обігу, кредиту, сприяє зміцненню

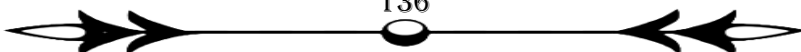

грошової одиниці забезпечує міжбанківські розрахунки координує діяльність банківської системи в цілому визначає курс національної грошової одиниці щодо валют інших країн. Йому належить монопольне право на випускання в обіг грошей а також друкування та карбування національних грошових знаків. Національний банк організовує діяльність державної скарбниці, збирає резервні фонди грошових знаків коштовні метали та золотовалютні запаси.

VI. Державний бюджет – основний загально-державний фонд централізованих грошових ресурсів, що виражає економічні відносини держави у процесі розподіла та перерозподілу валового суспільного продукту та національного доходу. Через Державний бюджет держава концентрує певну долю національного доходу і централізовано спрямовує її на розвиток економіки, соціальний захист населення, утримання органів державної влади й управління, оборону країни.

Державний бюджет на кожен фінансовий рік (в Україні він збігається з календарним роком) розглядається Верховною радою України і затверджується як закон. Законодавчий характер державного бюджету забезпечує належні передумови для встановлення контролю за використанням бюджетних коштів і посилення його впливу на ефективність суспільного виробництва.

Державний бюджет може мати бездефіцитний характер коли доходи перевищують видатки чи дорівнюють їм або дефіцитний коли видатки більші ніж доходи. В умовах економічної кризи забезпечити бездефіцитність бюджету дуже важко. Дефіцит бюджету може покриватися за рахунок збільшення податків або шляхом державних позик, що в свою чергу прискорює інфляційні явища в економіці та зростання державного боргу.

Усі доходи Державного бюджету за своїм економічним змістом поділяються на дві групи доходи від виробничої діяльності підприємств та організацій і кошти які надходять від населення. Абсолютна більшість доходів бюджету формується за рахунок надходжень від підприємств та організацій різних форм власності державних приватних акціонерних кооперативних громадських.

Доходи бюджету мають форму різних платежів податкового чи неподаткового характеру. Основними з них є: податок на додану вартість податок на доходи (прибуток) підприємств і організацій акцизний збір плата за землю; державне мито; митні доходи; надходження від грошових лотерей та ін. Найбільша частка Доходів бюджету формується за рахунок податків.

VII. У кожній країні обсяг грошей перебуває під особливим контролем держави. З розвитком товарного виробництва і грошово-кредитної системи яка його обслуговує урізноманітнюються засоби обігу тобто види грошей. Відомо що до 30-их років нашого століття в обігу були товарні чи повноцінні гроші (золото) та паперові гроші або символи – знаки грошей. Вони вільно обмінювалися. Нині повноцінні гроші (золото) в обіга не використовуються. Населення України у переважній більшості користується готівковими грошима (монети та паперові гроші). На Заході як правило населення розраховується за товари за допомогою чеків чи кредитних карток. Це означає що Банк переписує потрібну грошову суму з поточного рахунку покупця на поточний рахунок продавця (магазину, фірми). Підприємство та фірми в усіх країнах користуються здебільшого безготівковими розрахунками. Готівкові гроші чекові вклади і вклади до запитання складають масу яку економісти називають грошовим агрегатом.

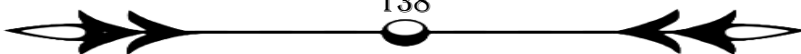
VIII. Важливим елементом ринкової інфраструктури є комерційні банки, їм відводиться велике значення в забезпеченні взаємозв'язку між виробниками продукції та її споживачами. Зростає кількість банківських працівників. А саме від їх фахового вміння залежать найраціональніші рішення, тактичні й стратегічні прогнози контроль за дотриманням законодавчих норм у проведенні банківських операцій, досягнення стабільного прибутку тощо.

Враховуючи складність і відповідальність банківського бізнесу одним з головних завдань є підвищення управлінської кваліфікації керівників; професійного рівня працівників навчання новачків призначених на нову посаду провідних спеціалістів підвищення професійної культури (зокрема, спілкування з клієнтами, складання ділових паперів).

Рівень володіння професійною мовою визначає основний критерій знання фаху і мови. А це належне виконання службових обов'язків зміцнення ділових стосунків, розширення їх сфери функціонування зрештою етики професійного спілкування. Тож питання мови у банківській діяльності є завжди актуальним. Передусім складання ділових паперів. Мова їх специфічна: суцільна термінологія цифрові дані таблиці домінативно складні поширені речення. Тож треба уважно користуватися лексичними засобами усталеними словосполученнями. Особливої уваги потребує іншомовна термінологія, підпорядкована українському правописі.

Безперечно складання ділових паперів вимагає від працівників банку бездоганних професійних і загальномовних знань. Адже мова визначає культуру і компетентність фахівця, а це є норма професійного буття.

IX. Сукупність ринкових установ – бірж банків інвестиційних фондів страхових компаній довірчих товариств служб зайнятості називають ринковою інфраструктурою. Інакше кажучи ринкова інфра-

структура – це різні ринкові установи підприємства організації що обслуговують різні види ринків створюють сприятливі умови для їхнього ефективного функціонування. Що ліпше розвинуто таку інфраструктуру то ліпшим буде ринкове середовище то ефективнішою стає ринкова економіка оскільки всі ці установи й організації сприяють прискоренню товарногрошового обігу руху капіталів, переливанню їх із менш прибуткових галузей у більш прибуткові що забезпечує загальне економічне зростання.

Елементи ринкової інфраструктури безпосередньо пов'язані з обслуговуванням певних ринків. Так, ринок засобів виробництва та ринок предметів споживання обслуговують товарні біржі, аукціони ярмарки торгові дома магазини й торгово-промислові палати. Ринок робочої сили (праці) обслуговують служби зайнятості або біржі праці. Фінансовий ринок або ринок грошей та цінних паперів обслуговують банки фондові біржі фінансовокредитні посередники. Валютний ринок обслуговують банки.

Х. Банківські інвестиції – це вкладення банками у рухоме і нерухоме майно інтелектуальні цінності та цінні папери що здійснюються комерційними (універсальними і спеціалізованими) банками як і не цінними інвесторами з метою одержання прибутку чи поширення копоративного впливу.

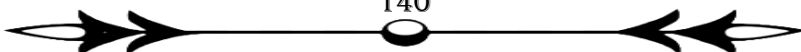
В банківській практиці прийнято розрізняти інвестиції реальні і фінансові; прямі та портфельні. Реальні (або капітальні) інвестиції – це придбання будинків споруд та інших об'єктів нерухомості основних фондів і нематеріальних активів (прав на користування, торгові марки програмне забезпечення, технічні новинки тощо). Фінансові інвестиції – це придбання корпоративних прав цінних паперів та інших фінансових інструментів. Прямі фінансові інвестиції – це внесення коштів або майна в статутний фонд юридичних осіб і придбання таким

чином корпоративного права емітованих юридичною особою. Портфельні фінансові інвестиції це придбання цінних паперів та інших фінансових активів на біржовому ринку.

Фінансові інвестиції банки здійснюють через проведення інвестиційних операцій. До них можна віднести: вкладання коштів у цінні папери підприємств різних форм власності та їх зберігання в депозитаріях або продаж на ринку цінних паперів; емісії власних цінних паперів та їх розміщення серед інституційних інвесторів; конвертування боргових зобов'язань позичальників у їхні акції (тут банк перетворюється з кредитора на інвестора); проведення операцій андеррайтингу тобто емісії і розміщенні акцій підприємств фірм або щойно організованого підприємства. За ці операції банк отримує комісійні.

Прямі інвестиції банк може здійснювати як окремо так і у складі інвестиційних консорціумів або промисловофінансових груп як інституційний інвестор шляхом проектного фінансування. Метою цього є отримання банком прибутку від реалізації інвестиційного проекту. Універсальні банки відрізняються від спеціалізованих інвестиційних банків тим, що останні не спеціалізуються на прийомі депозитів від населення і проведення розрахунково-кредитних операцій. Інвестиційні банки займаються фінансуванням та довгостроковим кредитуванням різних галузей економіки (промисловості, торгівлі, транспорту тощо). Через інвестиційні банки задовольняється значна частина потреби суб'єктів підприємницької діяльності в основному капіталі тому розвиток цієї ланки кредитної системи є типовим для сучасної ринкової економіки. Інвестиційні банки мобілізують більшу частину своїх ресурсів випуском власних акцій і облігацій а також отриманням кредитів від комерційних банків.

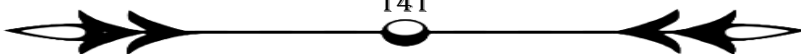

XI. Фінансова звітність являє собою бух галтерську звітність що містить інформацію про фінансовий стан, результати діяльності та рух грошових коштів підприємства за звітний період. Вона включає узагальнені та взаємопов'язані показники про становище та використання основних та обороних засобів про джерела походження цих засобів фінансові результати та напрямки використання прибутку.

Основними причинами що заважають чіткому розумінню та ефективному використанню бух галтерської фінансової звітності на сучасному етапі являється неузгодженість бухгалтерського законодавства та окремих його позицій з податковим законодавством при інтерпретації та відображенні фактів господарювання а також невідповідність потребам користувачів розміщення окремих статей та елементів бухгалтерської фінансової звітності.

Найбільша проблема, яка виникає при оцінці фінансової звітності зовнішніми та внутрішніми користувачами це недостатність інформації що в ній представлена, для прийняття рішення. Причинами таких недоліків являється сутєві помилки і перекручування у фінансовій звітності при її складанні та формуванні, недостатності інформації, а також низькій кваліфікації спеціалістів з обліку фінансової звітності.

XII. В умовах ринкової економіки валютний ринок щороку стає все більш непередбачуваним для суб'єктів міжнародної діяльності. Його виникнення пов'язане з короткостроковими чи довгостроковими коливаннями курсу валют на фінансовому ринку. Даний вид ризику характерний для компаній які здійснюють свою діяльність у фінансовому секторі, де існують імовірність настання небажаних наслідків у результаті зміни курсової вартості іноземних валют стосовно національної валюти чи зміни рівня доходів, отриманих за кордоном. Усвідомлюючи

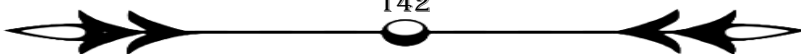

таку небезпеку, фінансові установи, зокрема банки замислюються про способи мінімізації валютних ризиків. Одним із найбільших розповсюджених у ринковій економіці способів їх зниження є хеджування з використанням похідних фінансових інструментів.

Основою валютного ризику є зміна вартості грошових зобовязань у часі. Під такий ризик підпадають усі учасники валютного ринку: імпортери і експортери, кредитори і позичальники а також банківські і парабанківські фінансові установи.

Зважаючи на соціальну, політичну і економічну нестабільність в Україні, ключовим значенням для стійкості валютного курсу а отже і зменшення валютного ризику являється розвиток реального сектора в поєднанні з позитивним результатом валютної і грошовокредитної політики регулятора через зниження мінливості реальних змінних підвищення прозорості економічного середовища, зниження внутрішніх ризиків які залежать від рівня капіталізації української економіки. Зважена і детально розроблена валютногрошова політика запобігатиме виникненню ситуацій невизначеності в українській економіці, дозволить досягти компромісу між стабілізацією темпів інфляції валютного курсу і волатильністю ВВП.

XIII. Економічна безпека банківської діяльності – це стан за яким забезпечується економічний розвиток і стабільність діяльності банку гарантований захист його фінансових і матеріальних ресурсів здатність адекватного і без суттєвих втрат реагувати на зміни внутрішньої і зовнішньої ситуації. При цьому зазначається, що особлива роль економічної безпеки в системі заходів безпеки банка зумовлюється різноманітністю інтересів суб'єктів ринку банківських послуг прагненням суб'єктів ринка до збільшення прибутку гострою конкурентною боротьбою

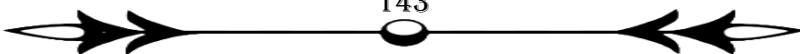

обмеженістю фінансових ресурсів банків і джерел їх фінансування.

Критеріями економічної безпеки можна визнати такі: ресурсний потенціал банку і можливості його розвитку; рівень ефективності використання ресурсів; рівень можливостей банку протистояти загрозам його економічній безпеці та самостійно ліквідовувати їх конкурентоспроможність банку; цілісність і масштаби структури банку; ефективність кадрової політики.

Одночасно з розширенням мережі користувачів банківських установ та спрощенням процедури доступу до них збільшується кількість загроз як до комп'ютерних систем, так і до фінансової організації в цілому. Поширення так званої комп'ютерної злочинності у банківсьkokредитній сфері пояснюється дуже просто – адже саме у даній сфері знаходяться величезні фінансові кошти які у першу чергу цікавлять злочинців.

XIV. Фінанси – це система відносин власності та використання грошових ресурсів. З одного боку, вони виражають відносини привласнення частини необхідного та додаткового прибутку що виникають між державою підприємцями і громадянами. З іншого боку це грошові фонди які опосередковують рух матеріальних та людських ресурсів. Основними функціями фінансів є по-перше нагромадження необхідної кількості грошових фондів (капіталу) для здійснення процесу розширеного відтворення продуктивних сил і насамперед основної продуктивної сили (людини-працівника). По-друге регулювання державою за допомогою фінансів розвитку економічної системи. У межах цієї функції виділяють контрольну функцію фінансів яка дозволяє контролювати порядок акумулювання грошових коштів підприємствами, фінансово-кредитними інститутами та організаціями.

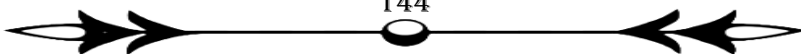

XV. Підприємство є самостійним господарським суб'єктом метою діяльності якого є задоволення суспільних потреб і отримання прибутку. Підприємство є основною ланкою ринкової економіки. Будь яке підприємство має історично сформовану конкретну назву завод майстерня фабрика агрофірма товариство шахта асоціація кооператив фермерське господарство тощо.

Саме підприємство є основним виробником товарів і послуг основним суб'єктом ринку який вступає в різні господарські відносини з іншими суб'єктами. Тому економіка підприємства як система знань і методів управління господарською діяльністю підприємства, займає важливе місце в організації виробництва і розподілу благ в умовах будь-якої економічної системи.

Важливішими завданнями підприємств є одержання доходу власником підприємства (державою, приватною особою, акціонерами); забезпечення виплати заробітної плати персоналу підприємства нормальних умов праці та можливостей професійного росту працівників; створення робочих місць для населення; забезпечення споживачів продукцією підприємства у відповідності до ринкового попиту та укладених договорів; охорона довкілля (землі, повітряного та водного басейнів); створення та підтримка потенціала для майбутнього розвитку безперервності існування підприємства; недопущення зриву поставок або випуску неякісної продукції скорочення обсягів виробництва та зниження доходів підприємства.

XVI. Будьяке підприємство не існує саме по собі а пов'язано з економікою в цілому з одного боку через ринок виробничих факторів з іншого через ринок збуту тому і економіка підприємства повина досліджувати відносини окремих підприємств з іншими господарськими одиницями з ринком. При цьому вона

розглядає господарський процес як вцілому так і з точки зору інтересів окремого підприємства.

XVII. Економіка підприємства тісно пов'язана з мікро економікою і макро економікою але не тотожна їм. Відмінність від мікроекономіки полягає в тому що макроекономічний аналіз вивчає вплив ринку на окреме підприємство і в дійсності не є дослідженням економіки й організації виробництва на рівні підприємства. В рамках мікро економічного аналізу розглядаються обидві сторони ринку попит і пропозиція. З позицій економіки підприємства попит розглядається як задана ззовні величина.

З іншого боку те що є проблемою макро економіки наприклад утворення цін на виробничі фактори виробництво і розподіл національного доходу і т. д., для економіки підприємства є задана величина яку вона враховує. Будь які зміни в народному господарстві наприклад зміна структури потреб демографічні зрушення зміни доходів населення технічний прогрес ведуть до зміни ситуації на підприємстві.

XVIII. Економіка виробництва зосереджується на факторах що входять до бізнес операцій і як вони пов'язані з економікою вцілому. Це стосується економічних принципів стратегій стандартів ділової практики придбання необхідного капіталу отримання перебутку ефективності виробництва та загальної стратегії управління. А також включає в себе вивчення зовнішньоекономічних факторів та їх вплив на бізнесрішення такі як зміна галузевого регулювання або різка зміна цін на сировину.

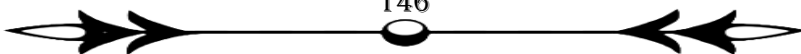
XIX. Економіка підприємства як і будьяка інша наука має особливі методи дослідження і викладу. Будучи прикладною дисципліною економіка підприємства широко використовує методи дослідження характерні для прикладних економічних наук.

Велике значення в економічних дослідженнях мають методи статистичного спостереження та порівняльного аналізу. Вони дають можливість накопичувати і зіставляти приватні і узагальнювальні економічні показники аналізувати динаміку підприємства порівнювати результати його діяльності з показниками інших господарюючих суб'єктів з метою виявлення найкращих результатів.

Широко використовуються в теоретичному і прикладному аналізі економіки підприємства математичні моделі методи графічного зображення що сприяють кращому сприйняттю співвідношень між різними економічними показниками оцінці їх «поведінки» під впливом економічних ситуацій. При використанні методів економікоматематичного моделювання в економіці підприємства зазвичай виходять з припущення що підприємство завжди прагне до максимізації прибутку.

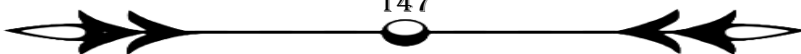
Успішне здійснення підприємницької діяльності в сучасних умовах можливо лише за умови вмілого поєднання трьох основних моментів 1) знання загальноекономічної теорії; 2) наявності конкретних економічних навичок і знань; 3) вміння використовувати різні кількісні методи для підприємницьких розрахунків аналітичних обчислень прогнозів.

XX. Інноваційний потенціал – як сукупність наявних у країні інтелектуальних технологічних наукововиробничих ресурсів з відповідним їх інфраструктурним забезпеченням що здатні створювати нові знання та ефективний механізм їх комерційного застосування об'єднує в собі три складові ресурсну, внутрішню і результативну. За роки незалежності України на сповільнення іноваційної діяльності негативно вплинули наступні фактори 1) загальний спад виробництва і високий рівень інфляції (49%); 2) незадовільна динаміка структурних перетворень у промисловості; 3) рисурсні обмеження; 4) збільшення

тривалості прийняття рішень про впровадження у виробництво нових типів машин і устаткування; 5) фізична і моральна зношеність основних фондів відповідно: 70% і 90%; 6) зниження частки інноваційної продукції у загальному обсязі промислової продукції нашої держави; 7) зниження активності зовнішньоекономічної діяльності України, що призвело до посилення імпортозалежності нашої держави від наукоємних товарів і науковотехнологічних послуг; 8) локалізація в країні трудо- і ресурсномістких а також екологічно небезпечних виробництв; 9) відсутність попиту на наукових працівників призвела до «вимивання умів» молоді талановиті і перспективні вчені виїджають зі своїми сім'ями закордон (в першу чергу США, Японію, Китай, країни західної Європи) на постійне місце проживання; 10) несприятливий інвестиційний клімат і недосконале чинне законодавство щодо інвестицій; 11) нестабільна політична обстановка в Країні і воєні дії на сході держави. На даний час для України характерна висококонцентрована структура формування інновацій із переважанням декількох основних центрів науководослідних робіт: Київ, Харків, Дніпропетровськ. Роль традиційних осередків інноваційної діяльності держави знижується особливо це відчутно у обласних центрах та великих містах. Для активації іноваційних процесів в країні необхідна продумана і виважена державна інноваційна політика, ріалізація якої створила б відповідні соціальноекономічні організаційні та правові умови для ефективного функціонування.

XXI. Ні для кого не секрет що сьогодні кава виступає найбільш споживаним безалкогольним напоєм. Світові аналітики стверджують що даний продукт посідає друге місце за обсягами продажу і поступається тільки обсягам продажу нафти. Зважаючи на стрімке зростання рівня споживання

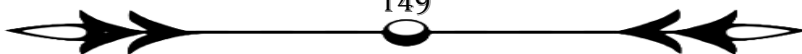
кавових напоїв у світі протягом останнього десятиліття, варто здійснити дослідження стану ринка кави в Україні та описати перспективи його розвитку в найближчі роки, що дасть змогу оцінити доречність організації та ведення кавового бізнеса в нашій країні. Нажаль розгляду даного питання присвячено надзвичайно мало наукових праць українських вчених. Ринок кави довгий час залишався поза увагою науковців, що було обумовлено низьким рівнем його функціонування в Україні та непрозорими перспективами розвитку. Проте, нині у контексті стрімкого світового розвитку описаної сфери господарювання актуальність даного питання очевидна.

XXII. Більшість вітчизняних науковців визнає що насьогоднішній день Україна займає лідируючі позиції у сфері експорту сільськогосподарської продукції на світовий ринок а сільське господарство України є стратегічною і найбільш ефективнішою галузю народного господарства основою розвитку економіки нашої країни та добробуту її населення. Сільське господарство створює робочі місця сприяючи зменшенню рівня бідності населення. Це галузь матеріального виробництва що має важливе значення в забезпеченні населення продуктами а промисловість – сировиною. Продукти сільського господарства завжди ліквідний товар, оскільки вони складають основу продоволчої безпеки держави. Сільське господарство України протягом 2010-2016 років демонструвало позитивну динаміку. Виробництво зросло на 34%, експорт у вартісному вираженні – на 54%.

XXIII. В сучасних розвинених країнах економічні суб'єкти відіграють ключову роль у виробництві національного доходу. Проте роль державних установ та органів місцевого самоврядування також важлива для формування ефективності державних фінансів. З початку 90-х років важливо ефективно співпрацювати в місцевому контексті підприємств та підрозділів

місцевого самоврядування. Востанні роки існує необхідність активізувати підприємницьку діяльність у бізнесі. Особливо важливу роль відіграють підрозділи місцевого самоврядування. Внаслідок цього покращення питання зміцнення співпраці посилюється для отримання взаємних економічних вигод. Економічне зростання в Польщі багато в чому визначається підприємництвом та інноваціями місцевих та національних підприємств та суб'єктів державного сектору, включаючи органи місцевого самоврядування. Розвиток підприємництва та економічний форум інновацій у підприємницькому секторі зазвичай є важливим фактором який позитивно впливає на стан фінансів суб'єктів самоврядування. Підвищення економічного росту країни означає поліпшення ситуації на ринку та корпоративних фінансів. Ефективний розвиток включаючи збільшення доходів та масштабів вкладень у корпоративний сектор сприяє збільшенню надходжень місцевих податків у бюджети підрозділів місцевого самоврядування. В останні роки покращення економічної ефективності органів самоуправління було реалізовано за рахунок впровадження електронних систем обслуговування споживачів на основі концепції електронного уряду. Також важливою є роль ділових кіл та органів самоврядування, включаючи торгово-промислові палати та інші суб'єкти господарювання, а також місцеві громадяни які активно співпрацюють з органами місцевого самоврядування. Одним з таких типів торговельних палат що діють у національному вимірі, є Промислова та Комерційна конгрегація Польської торгової Палати. З іншого боку, поліпшення ситуації на ринку праці в Польщі останіми кварталами є також наслідком поліпшення економічного зростання в Польщі.

XXIV. Недосконалість діючих організаційно економічних механізмів функціонування підприємств промисловості а також методів їхньої економічної оцінки

призводить до не ефективного управління ресурсами що в умовах економіки яка трансформується стають особливо чутливими до якості та характеру управлінських рішень. Тому особливу актуальність набуває питання вибору методів кількісної оцінки організаційно економічного механізму функціонування підприємств промисловості.

XXV. Додатковий чистий дохід є релевантним оскільки він сприяє фінансовому результату. Необхідно оцінити альтернативні витрати щоб розрахувати додатковий чистий дохід. Економічні критерії: чистий прибуток ставка Податку маржа безпеки коефіцієнт прибутковості загальних інвестиційних витрат, коефіцієнт рентабельності середніх витрат інвестицій річний рівень охоплення необхідної ринтабельності, очікувана річна норма чистого доходу пов'язаного із залученими активів. Фінансові критерії: чиста теперішня вартість загального грошового потоку, чиста приведена вартість грошового потоку в операційному періоді, внутрішня норма прибутку період окупності, частка чистої теперішньої вартості в період опирації та інвестиційні витрати, ануїтет, еквівалентні початкові інвестиції в період окупності. Формування оцінки починається з оцінки доходів, витрат та чистого доходу. Потужність проекту є лише однією з основних точок прогнозування надходжень а інші базуються на аналізі та прогнозуванні ринку. Можна формувати інформацію для кращого розуміння варіанту проекту використовуючи оцінку чистого доходу інформацію про маржу внесків ставку внеску, точку безбитковості маржу безпеки, точки байдужості.

XXVI. У світовій практиці іпотечне кредитування є важливим чинником стимулювання економічного розвитку держави. Воно сприяє об'єднанню ринків нерухомості, фінансових послуг фондового ринка та низки суміжних ринків, а також здійсненню реформ в промисловому та аграрному секторах

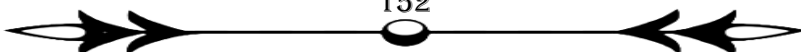
економіки, житловому господарстві. Активізація іпотечного кредитування на рівні держави дозволить забезпечити оновлення основних засобів суб'єктів господарювання різних форм власності збільшити обсяги виробництва та реалізації продукції та обсяг інвестицій в економіку за рахунок вторинного ринку іпотечних кредитів підвищити рентабельність діяльності суб'єктів що в свою чергу призведе до збільшення обсягів надходжень до державного бюджету у вигляді податків вирішити житлові проблеми населення, особливо незахищених його верств тощо. А тому формування системи іпотечного кредитування адекватної сучасним фінансово кредитним відносинам є актуальним напрямом дослідження.

Однак на сучасному етапі є низка невирішених теоретичних і практичних проблем які стримують розвиток іпотечного кредитування. Це пов'язано з поступовим формуванням макроекономічних передумов для розвитку іпотеки внаслідок зростання економіки стабілізації національної валюти не високого темпу інфляції. У після кризовий період 2009-2011 років іпотечні кредити мали невеликий спад. У 2012 році відмічається поживавлення іпотечного кредитування не фінансових корпорацій в 1,5 рази, порівняно з попереднім роком, у 2014 році також йде ріст на 10%, після невеликого спаду в 2013 році. У 2015 році з поглибленням економічної кризи в державі, погіршенням фінансового стану суб'єктів господарювання спостерігається різкий їх спад на 17 %.

XXVII. Кризові 2008-2009 роки зменшили можливості банків і клієнтів в частині роздачі і отримання колись популярних в Україні іпотечних кредитів. Кількість банків, що пропонують іпотечні кредити, різко скоротилася. Кредити, надані нефінансовим корпораціям у розрізі строків погашення, %. За даними «Простобанк Консалтинг» у 2015 році з 50 найбільших банків України надавали

іпотечний кредит 12 банків, що в 2 рази менше порівняно з 2013 роком. Банки здійснювали 50-70% фінансування від вартості нерухомості максимум до 20 років, хоча 3 роки раніше найпоширеніший ліміт кредитування серед пропозицій банків становив 50% від вартості застави на строк до 10 років. Для забезпечення іпотеки фізичних осіб розглядалися квартири або ж домоволодіння, а мікро малого бізнесу будьякий вид комерційної або житлової нерухомості, основним критерієм яких була ліквідність. Вимоги до застав у банків відрізнялися залежно від ризикованості їх політики. Серед критеріїв фігурували рік зведення споруди термін експлуатації, віддаленість об'єкту від центральних населених пунктів присутність за місцезнаходженням нерухомості відділення банку. Переваги надавалися більш ліквідній нерухомості розташованій на території населених пунктів з представництвами банку. За кожною заявкою рішення про виділення позики, її суми приймалися індивідуально. Реальні ставки за іпотечними кредитами коливалися від 23,1% до 30,59% річних. Їх середній показник при кредитуванні на 10 років, становив 26,49% річних, для порівняння три роки раніше він знаходився на позначці 22,96% річних. При цьому десятирічний кредит на купівлю нерухомості на вторинному ринку обходився трохи дешевше – 24,10% річних. Як показало зіставлення умов банків, процентна ставка була вища у тих установ, які не виставляли вимоги з оплати одноразової / щомісячної комісії. Розміри цих додаткових проплат у банків з меншими показниками варіювалися від 1,5% до 2,24%. Також до додаткових витрат входило страхування заставного майна (0,1-0,6% від вартості нерухомості) плюс щорічне страхування позичальника – 0,3-0,7% від залишку заборгованості за кредитом. Додатковим платежем було нотаріальне оформлення з оплатою послуг оцінювача нерухомості. Найчастіше

банки робили акцент на тому, що оцінка проводиться за тарифами оціночних компаній хоча зустрічалися поодинокі випадки надання цієї послуги за рахунок банку.

XXVIII. У сучасних умовах трансформації економіки України все більш актуалізується проблема наукового обґрунтування стратегічних цілей економічного розвитку регіонів і шляхів їх досягнення виходячи з особливостей функціонування ринкових відносин. Особливий інтерес в зв'язку з цим представляє використання ринкового підходу в регіональному плануванні, де елементами економічної системи регіону виступають продавці і покупці товарів і послуг, а об'єктом економічного плавання ринковий потенціал регіону. На формування ринкового потенціалу впливають пріоритети економічної політики держави щодо розвитку виробництва, підтримки підприємництва, створення умов для активізації інноваційної діяльності на виробництві, покращення інвестиційного клімату та результативність реалізації інвестиційних проектів, рівень доходів населення, який визначає їх купівельну спроможність, а також експортна політика, що відображає виробничу та торговельну спроможність регіону. Враховуючи те, що формування ринкового потенціалу пов'язано з низкою актуальних для вітчизняної економіки питань, і замикає на собі вирішення багатьох проблем, впливає, що дослідження сутності поняття ринкового потенціалу є актуальним науковим завданням.

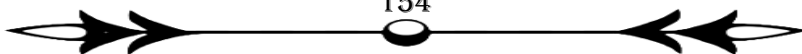
XXIX. Функціонування господарств населення в Україні є важливою складовою національної економіки. Це пояснюється тим, що, незалежно від відмінностей у найменуванні або особливостей діяльності цих господарюючих суб'єктів, їх об'єднує спільна риса, як зайнятість членів селянської сім'ї в аграрному виробництві. Важливий аспект підвищення соціально-економічної результативності господарств

населення – їх розвиток в органічній єдності із сільською територією, яка є не лише просторовою, але й ресурсною базою їх функціонування. Водночас вона являє собою середовище, в якому еволюціонують господарства населення – проходять етапи формування, становлення й розвитку. В свою чергидь господарства населення – одна з найважливіших складових системи сільської території.

XXX. У сучасних умовах господарювання в суб'єктів підприємницької діяльності все частіше виникають проблеми із платоспроможністю, що й зумовлює визнання їх банкрутами через проведення ліквідаційної процедури. Така ситуація ускладнює одержання достовірної, своєчасної, неупередженої інформації про фінансовий стан та результати господарської діяльності такого суб'єкта, основним джерелом якої виступає бухгалтерський облік. Тому необхідною є побудова раціонального облікового процесу підприємства-банкрута з метою гарантованого отримання облікової інформації, яка дозволить приймати рішення, що призведуть до підвищення ефективності ліквідаційної процедури. Вирішення проблеми раціональної організації обліку у процесі проведення ліквідаційної процедури на підприємстві банкруті, гарантує отримання достовірної облікової інформації, яка дозволить приймати рішення, що призведуть до зменшення строків проведення такої процедури, дадуть змогу полегшити роботу арбітражного керуючого, мінімізувати витрати, забезпечити захист інтересів кредиторів та інвесторів.

XXXI. Ключовою умовою функціонування бізнеса є підтримка високого рівня конкурентоспроможності. Вагомими детермінантами і дієвими інструментами підвищення конкурентноспроможності бізнесу виступає інноваційна діяльність, якість продукції, що відповідає світовим стандартам, кардинальний перегляд оцінки продуктивності праці та факторів її

зростання, модернізація методів управління і прийняття заснованих на них управлінських рішень. Технологічні зміни що відбулися за остані 50 років практично у всіх галузях світової економіки визначили новий глобальний імпульс розвитку. Це перш за все зміни в науково технічній, економічній і соціальній сферах життєдіяльності провідних країн світу. Це перетворення звернули на себе увагу дослідників з позиції можливості вивчення теоретичної сутності іновацій що створюються на тлі макроекономічних тенденцій. Категорія іновація знайшли відображення в працях вітчизняних та зарубіжних вчених.

XXXII. Дослідження теоретичних основ іноваційного розвитку в зарубіжній економічній літературі свідчить про те що термін іновація інтерпритується як перетворення потенційного науково технічного прогреса в реальний, що втілюється в нові продукти і технології. Область іновацій дуже широка. Можливість розробляти нові ідеї та іновації стала пріоритетом для багатьох організацій. Інтенсивна глобальна конкуренція та технологічний розвиток зробили іновації джерелом конкурентних переваг. Кампанії, які можуть створювати конкурентні переваги, здатні покращувати свою діяльність за рахунок накопиченого досвіду, здобутих знань, які з часом можуть бути джерелами якісних компетенцій на ринку.

